

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών (ΣΑΕ)

Σύγχρονες τάσεις στη γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς
(ΑΔΕ)

Διπλωματική Εργασία

«Γιατί ρε πατέρα;»: Συγκριτικές αναπαραστάσεις διαλεκτόφωνου
λόγου στα κείμενα μαζικής κουλτούρας και διδακτικές
προεκτάσεις.

Αικατερίνη Χαραμή

Επιβλέπων καθηγητής: Ασημάκης Φλιάτουρας

Λάρισα, Ιούνιος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Αικατερίνης Χαραμή που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέας/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέας/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών της δικαιωμάτων.

«Γιατί ρε πατέρα;»: Συγκριτικές αναπαραστάσεις διαλεκτόφωνου
λόγου στα κείμενα μαζικής κουλτούρας και διδακτικές
προεκτάσεις.

Αικατερίνη Χαραμή

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Ασημάκης Φλιάτουρας
Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Μαρίνα Τζακώστα
Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Λάρισα, Ιούνιος 2026

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως θέμα τις αναπαραστάσεις της γλωσσικής ποικιλότητας που εμφανίζει η ελληνική γλώσσα στα κείμενα μαζικής κουλτούρας (στο εξής ΚΜΚ) και την αξιοποίησή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητριών/-ητών. Πιο συγκεκριμένα, η εργασία επιδίδεται σε μία σύγκριση αναπαραστάσεων των βόρειων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών σε σύγχρονες τηλεοπτικές σειρές, αναδεικνύοντας τις λανθάνουσες στερεοτυπικές αντιλήψεις που θέλουν αποκλειστικά την πρότυπη Κοινή Νεοελληνική (στο εξής ΚΝΕ) γλώσσα να χαίρει εκτίμησης, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τη μονογλωσσία. Στην αρχή της εργασίας γίνεται αποσαφήνιση κάποιων βασικών όρων που χρησιμεύουν στην ανάγνωσή της· δίνεται, για παράδειγμα, ο ορισμός της γεωγραφικής ποικιλίας, εστιάζοντας στις ελληνικές γλωσσικές ποικιλίες, και εξετάζονται οι στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα και τις γλωσσικές ποικιλίες. Επιπλέον, ορίζεται η έννοια της μαζικής κουλτούρας και σκιαγραφείται ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες στα ΚΜΚ, αναπαράγοντας στερεότυπα και λανθασμένες αντιλήψεις ανωτερότητας της ΚΝΕ και υπονόμευσης των υπόλοιπων. Εν συνεχεία, περιγράφονται αδρομερώς οι έννοιες του Γραμματισμού, και ιδιαίτερα ο Κριτικός Γραμματισμός και το μοντέλο των Πολυγραμματισμών, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την αξιοποίηση των ΚΜΚ στη διδακτική πράξη. Μετά την εννοιολόγηση των βασικών όρων, παρουσιάζεται η ποιοτική έρευνα που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας· τα κριτήρια επιλογής και ο στόχος, τα ερευνητικά ερωτήματα και η ερευνητική υπόθεση, καθώς και η μέθοδος έρευνας. Ο λόγος ενός μυθοπλαστικού χαρακτήρα από την τηλεοπτική σειρά *Γιατί ρε πατέρα;*, η οποία προβάλλεται αυτή την τηλεοπτική σεζόν, 2025-2026, από το κανάλι του ANT1, λειτουργεί ως αφορμή και επιλέγεται προς ανάλυση. Έπειτα, επιχειρείται μία σύγκριση με άλλους μυθοπλαστικούς χαρακτήρες, η οποία αναδεικνύει τις ομοιότητες και τις διαφορές των αναπαραστάσεων. Τέλος, με γνώμονα τις θέσεις της Παιδαγωγικής των Πολυγραμματισμών, αναπτύσσονται διδακτικές προτάσεις για την αξιοποίηση των ΚΜΚ στην εκπαιδευτική διαδικασία, στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Λύκειο, που στόχο έχουν την καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητριών/-ητών.

Λέξεις – Κλειδιά

γλωσσική ποικιλότητα, γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, κείμενα μαζικής κουλτούρας, Κριτικός Γραμματισμός, Πολυγραμματισμοί, κριτική γλωσσική επίγνωση

«Why Father?»: Comparative representations of dialectal speech in popular culture texts and didactic implications.

Aikaterini Charami

Abstract

The topic of this thesis is the representations of geographical diversity of the Greek language in popular culture texts and the utilization of them in educational process with the aim of cultivating students' critical language awareness. More specifically, the thesis makes a comparison of the representations of modern Greek northern geographical varieties in modern TV series highlighting the latent stereotypes of standard modern Greek as the only variety that is enjoying high esteem by TV viewers promoting in this way the monolingualism. At the beginning of the thesis, there is a clarification of some basic terms which are useful for the comprehension of this thesis. For example, there is a definition of regional dialect, focusing on the regional dialects of modern Greek, and attitudes that have been formed towards language and language varieties is examined. Furthermore, the term of popular culture is defined and the representation of the regional dialects in popular culture texts is outlined, reproducing stereotypes and false perceptions of superiority of standard modern Greek and undermining of the other varieties. In addition, the term of Literacy and specifically the Critical Literacy and Multiliteracies, which will be used to utilise popular culture texts in educational process, are briefly described. After conceptualising the key terms, the qualitative research that has been conducted in the context of this thesis is presented, the selection criteria and the goals, the research questions and the research hypothesis, but also the methodological framework. A dialect-speaking character of the TV series *Why Father?*, which is broadcasted this season, 2025-2026, in Ant1 channel, acts as a starting point and is selected for examination. Afterwards, a comparison with other fictional characters is attempted, which highlights the similarities and differences in the representations. Finally, guided by the positions of Multiliteracies, teaching proposals are developed for the utilization of popular culture texts in the

educational process, within the context of the Modern Greek Language course in High School, which aim to cultivate students' critical language awareness.

Keywords

linguistic diversity, geographical language varieties, popular culture texts, Critical Literacy, Multiliteracies, critical language awareness

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	iv
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	viii
Κατάλογος Εικόνων.....	x
Κατάλογος Πινάκων.....	xi
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xii
Εισαγωγή.....	1
1. Γλώσσα και γλωσσική ποικιλότητα.....	4
1.1 Τι είναι γλώσσα;.....	4
1.2 Γλωσσικές ποικιλίες.....	6
1.3 Διάλεκτος vs Γλώσσα.....	9
1.4 Νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες.....	12
2. Γλώσσα και κοινωνία.....	16
2.1 Στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα.....	16
2.1.1 Στάσεις απέναντι στη γλώσσα εν γένει.....	17
2.1.2 Στάσεις απέναντι στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες.....	19
2.2 Μαζική κουλτούρα.....	22
2.2.1 Κείμενα μαζικής κουλτούρας.....	23
2.2.2 Απεικονίσεις γλωσσικών ποικιλιών στα κείμενα μαζικής κουλτούρας.....	24
3. Γλώσσα και γραμματισμός.....	28
3.1 Γραμματισμός.....	28
3.2 Κριτικός γραμματισμός.....	30
3.3 Το μοντέλο των Πολυγγραμματισμών.....	31
4. Έρευνα.....	33
4.1 Κριτήρια επιλογής κειμένων προς ανάλυση και στόχος της έρευνας.....	33
4.2 Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητική υπόθεση.....	36
4.3 Μέθοδος έρευνας.....	36
5. Ανάλυση κειμένων μαζικής κουλτούρας.....	38
5.1 Μέθοδος ανάλυσης κειμένων μαζικής κουλτούρας.....	38
5.2 «Γιατί ρε πατέρα;»: Η Διαμάντω.....	40
5.3 Άλλες αναπαραστάσεις.....	46
5.3.1 «Η τούρτα της μαμάς»: Η Αγγέλα.....	47
5.3.2 «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα»: Η Ελπινίκη.....	51
5.3.3 «Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα»: Οι κάτοικοι στο Κουδουνάρι.....	56
5.3.4 «Το σόι σου»: Η Φωτούλα και η Αφρούλα.....	62
5.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων.....	71
6. Αξιοποίηση των κειμένων μαζικής κουλτούρας στη διδακτική πράξη.....	74
7. Συμπεράσματα.....	82
Βιβλιογραφία.....	84
Παράρτημα Α: Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα των τηλεοπτικών σειρών.....	97
Α.1 «Γιατί ρε πατέρα;».....	97
Α.2 «Η τούρτα της μαμάς».....	103
Α.3 «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα».....	108
Α.4 «Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα».....	112
Α.5 «Το σόι σου».....	115
Παράρτημα Β: Φύλλο εργασίας ανοιχτής διδασκαλίας.....	129

Παράρτημα Γ: ΚΜΚ που αξιοποιούνται στις διδακτικές προτάσεις της κριτικής πλαισίωσης.....	130
Γ.1 Απομαγνητοφωνημένο απόσπασμα της εκπομπής στο Youtube «Η εκπομπή με το τροχόσπιτο».....	130
Γ.2 Διαδικτυακά memes.....	131
Παράρτημα Δ: Φύλλα εργασίας κριτικής πλαισίωσης.....	132
Δ.1 Φύλλο εργασίας για τις ομάδες που παρακολουθούν τα βίντεο.....	132
Δ.2 Φύλλο εργασίας για τις ομάδες που επεξεργάζονται τα διαδικτυακά memes.....	133
Παράρτημα Ε: Δραστηριότητες μετασχηματισμένης πρακτικής.....	135

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Πιλάτες.....	131
Εικόνα 2: Τσαλίκης.....	131
Εικόνα 3: Τσέλσι.....	131
Εικόνα 4: Hush.....	131

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Πίνακας συμβόλων απομαγνητοφώνησης.....	97
---	----

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΛ	Ανάλυση Λόγου
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
βλ.	βλέπε
κ.ά.	και άλλες/-οι
ΚΑΛ	Κριτική Ανάλυση Λόγου
ΚΜΚ	Κείμενα Μαζικής Κουλτούρας
ΚΝΕ	Κοινή Νεοελληνική
κ.λπ.	και λοιπά
λ.χ.	λόγου χάρη
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης/Επικοινωνίας
n.d.	no date
π.Χ.	προ Χριστού
χ.χ.	χωρίς χρονολογία

Εισαγωγή

Η γλώσσα ομιλίας, που διαθέτει το ανθρώπινο είδος, αποτελεί διακριτό στοιχείο που το κάνει να ξεχωρίζει ανάμεσα στα υπόλοιπα έμβια όντα (Fromkin κ.ά., 2008· Πετρούνιας, 2013). Ήδη από την αρχαιότητα, μάλιστα, έχει διαπιστωθεί και διατυπωθεί αυτή η μοναδικότητα. Λαμβάνοντας υπόψη την εξελικτική θεωρία, η ειδοποιός αυτή διαφορά του ανθρώπου εικάζεται ότι είναι αποτέλεσμα περιβαλλοντικών αλλά και κοινωνικών παραγόντων (Θεοδωροπούλου, 2001). Παρά τη λανθασμένη αντίληψη ότι η γλώσσα είναι ομοιογενής, στον λόγο των ανθρώπων είναι δυνατόν να εντοπίζονται διαφορές οι οποίες δεν παρεμποδίζουν την επικοινωνία τους. Έτσι, δημιουργούνται ποικιλίες, ανάλογα με την/τον χρήστρια/-τη (γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες/διάλεκτοι-κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες/κοινωνιόλεκτοι) και ανάλογα με τη χρήση (λειτουργικές ποικιλίες/ποικιλίες ύφους) (Δελβερούδη, 2001β· Holmes, 2022· Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Η προσπάθεια, ωστόσο, οριοθέτησης των εννοιών της *γλώσσας* και της *διαλέκτου* αποδεικνύεται ιδιαίτερα περίπλοκη. Οι λόγοι που καθορίζουν ποιες γλωσσικές ποικιλίες θα αναδειχθούν σε γλώσσες είναι εξωγλωσσικοί περισσότερο παρά ενδογλωσσικοί (Δελβερούδη, 2001α· Κακριδή-Φερράρι, 2007α).

Παρά το γεγονός ότι η γλωσσική ποικιλότητα είναι απολύτως φυσιολογική, συχνά αντιμετωπίζεται αρνητικά (Κουρδής, 1997· Πλαδή, 2001). Οι στάσεις αυτές των ανθρώπων προκύπτουν από τον συνδυασμό πολλών παραγόντων. Υπό την επιρροή της κοινής, οι υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες παραγκωνίζονται και η χρήση τους στιγματίζεται. Επιπλέον, τα διαλεκτικά χαρακτηριστικά σε πολλές περιπτώσεις επιφορτίζονται με κοινωνικό νόημα και οι διαλεκτικές ποικιλίες γίνονται κοινωνικές ποικιλίες (Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Τα ΚΜΚ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ταυτότητα μιας κοινωνίας, καθώς διαμορφώνουν την κοινωνία εντός της οποίας διαμορφώνονται. Επιπλέον, δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερα, αλλά απεικονίζουν την πραγματικότητα από συγκεκριμένη σκοπιά (Androutsopoulos, 2010). Έτσι, οι αναπαραστάσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών και των διαλεκτόφωνων στα ΚΜΚ δεν αποτελούν την αντικειμενική τους απεικόνιση, αλλά είναι εμποτισμένες με τις ιδεολογίες και τις στάσεις υποτίμησής τους και υπεροχής της ΚΝΕ (Στάμου κ.ά., 2016· Στάμου & Ντίνας, 2011).

Η εκπαίδευση μπορεί να σταθεί αρωγός στην προσπάθεια για αποκατάσταση των λανθασμένων αντιλήψεων και στερεοτύπων που αναπαράγονται μέσα από τα ΚΜΚ. Το σχολείο καλείται να καλλιεργήσει στις/στους μαθήτριες/-ητές τον κριτικό γραμματισμό, ούτως ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στη σύγχρονη κοινωνία και τις απαιτήσεις της (Μητσικοπούλου, 2001). Η κριτική γλωσσική επίγνωση, κομμάτι της ευρύτερης γλωσσικής επίγνωσης, αποτελεί σημαντικό εφόδιο, προκειμένου να αντιλαμβάνονται οι μαθήτριες και οι μαθητές τις λανθάνουσες ιδεολογίες μέσα στα διάφορα κείμενα (Μπουτουλούση, 2001). Τα ανωτέρω κίνησαν το ενδιαφέρον της συγγραφέα αυτής της διπλωματικής εργασίας, λειτουργώντας ως έναυσμα για τη συγγραφή.

Όσον αφορά τη διάρθρωση της παρούσας εργασίας, αυτή αποτελείται συνολικά από επτά κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο, «Γλώσσα και γλωσσική ποικιλότητα», ορίζονται οι έννοιες της γλώσσας, της γλωσσικής ποικιλίας, της διάλεκτου και της κοινωνιολέκτου, αλλά και παρουσιάζονται οι δυσκολίες που προκύπτουν κατά τον διαχωρισμό συγκεκριμένα των εννοιών γλώσσας και διαλέκτου. Εν συνεχεία, γίνεται μια ανασκόπηση στα ελληνικά δεδομένα, την ύπαρξη και κατηγοριοποίηση των νεοελληνικών γεωγραφικών ποικιλιών.

Συνεχίζοντας, στο δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Γλώσσα και κοινωνία», αναλύονται εκφάνσεις της γλώσσας και τονίζεται η αλληλεπίδρασή της με την κοινωνία, μέσα στην οποία διαμορφώνεται και την οποία διαμορφώνει. Αρχικά, περιγράφονται αδρομερώς οι στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα, οι οποίες φέρουν στερεότυπα και προκαταλήψεις, και συγκεκριμένα οι στάσεις απέναντι στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, και δη τις βόρειες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Στη συνέχεια, η εργασία επικεντρώνεται στα ΚΜΚ και τις αναπαραστάσεις των γλωσσικών ποικιλιών σε αυτά.

Το τρίτο κεφάλαιο, «Γλώσσα και γραμματισμός», πραγματεύεται την έννοια του γραμματισμού και τη θέση του στην εκπαίδευση. Παρουσιάζονται οι αρχές του Κριτικού Γραμματισμού, του μοντέλου που αξιοποιείται στη συνέχεια της εργασίας για την ένταξη των ΚΜΚ με τις αναπαραστάσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ιδιαίτερα, αναλύεται η Παιδαγωγική των Πολυγραμματισμών με τα τέσσερα επίπεδά της (Τοποθετημένη Πρακτική, Ανοιχτή Διδασκαλία, Κριτική Πλαισίωση, Μετασχηματισμένη Πρακτική) (Kalantzis & Cope, 2001).

Ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει την έρευνα που διεξήχθη για τις ανάγκες της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα κριτήρια επιλογής, ο στόχος της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, η ερευνητική υπόθεση και η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε.

Στη συνέχεια, στο πέμπτο κεφάλαιο, αναλύονται, αρχικά, αποσπάσματα από τη φετινή σειρά *Γιατί ρε πατέρα;* με το μοντέλο ανάλυσης της Στάμου (2012), αναδεικνύοντας τις αναπαραστάσεις στους τέσσερις άξονες (γλωσσολογικό, κοινωνιογλωσσολογικό, σημειωτικό και ιδεολογικό), ενώ ακολουθεί η ανάλυση αποσπασμάτων άλλων, παλαιότερων σειρών (*Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, *Το σόι σου*), με το ίδιο μοντέλο ανάλυσης. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη σύγκριση των αναπαραστάσεων και την ανάδυση των ομοιοτήτων και των διαφορών.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις διδακτικές προτάσεις με την αξιοποίηση των ΚΜΚ που παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στην εργασία, καθώς και άλλων αναπαραστάσεων βόρειων γλωσσικών ποικιλιών σε διαφορετικά κειμενικά είδη (βίντεο στο YouTube, stand up παράσταση, διαδικτυακά memes), στοχεύοντας στην κριτική γλωσσική επίγνωση των μαθητριών/-ητών. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

1. Γλώσσα και γλωσσική ποικιλότητα

Παρόλο που φαινομενικά το ερώτημα «τι είναι γλώσσα;» φαντάζει ρητορικό και η απάντησή του αυτονόητη, στην πράξη η προσπάθεια ορισμού της γλώσσας αποδεικνύεται δύσκολη υπόθεση και πραγματική πρόκληση. Σε αυτό το πρώτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας επιχειρείται μία οριοθέτηση της έννοιας *γλώσσα*, καθώς και των σχετικών όρων *γλωσσική ποικιλία*, *διάλεκτος* και *κοινωνιόλεκτος*. Τέλος, γίνεται μία αναφορά στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες της Νέας Ελληνικής, χωρίς πολλές λεπτομέρειες.

1.1 Τι είναι γλώσσα;

Υπάρχουν διάφορα είδη ορισμών της γλώσσας. Κάποιοι από αυτούς είναι σύντομοι, μην αφήνοντας να φανεί κάποια επιστημονική τοποθέτηση της/του εκάστοτε ερευνήτριας/-ητή, εν αντιθέσει με άλλους λιγότερο βραχυλογικούς (Πετρούνιας, 2013). Ένας σύντομος, αλλά γενικός ορισμός που παραθέτει ο Πετρούνιας (2013) είναι ο εξής: «Γλώσσα είναι ένα σύστημα φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύουν στην επικοινωνία». Καθώς, όμως, ο ορισμός αυτός είναι αρκετά γενικός, δεν έχει μεγάλη επιστημονική χρησιμότητα. Αντιθέτως, ένας μέσος ορισμός, που δίνεται πάλι από τον Πετρούνια (2013), μπορεί να θεωρηθεί ο εξής: «Γλώσσα είναι ένα σύστημα αυθαίρετων φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύει για ανθρώπινη επικοινωνία» (Πετρούνιας, 2013). Και αυτός ο ορισμός, αν και πιο συγκεκριμένος από τον πρώτο, επιδέχεται ορισμένων τροποποιήσεων.

Από την άλλη, πιο εκτενείς είναι οι ορισμοί που παρατίθενται στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, χ.χ.), όπου η γλώσσα ορίζεται ως «σύστημα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, που χρησιμοποιεί τους φθόγγους για τη μετάδοση σκέψεων, γνώσεων, πληροφοριών, επιθυμιών και συναισθημάτων», και στο Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (Ακαδημία Αθηνών, 2023β), όπου στο λήμμα «γλώσσα» υπάρχει ο εξής ορισμός: «φωνητικο-ακουστικό σύστημα συμβατικών σημείων μιας κοινότητας ανθρώπων για τη διατύπωση ή ανταλλαγή σκέψεων και πληροφοριών, καθώς και για την παγίωση και μετάδοση από γενιά σε γενιά εμπειρίας και

γνώσης, το οποίο βασίζεται σε νοητικές διαδικασίες, καθορίζεται κοινωνικά και υπόκειται στην ιστορική εξέλιξη».

Κοινό χαρακτηριστικό το οποίο δηλώνεται ρητά στον δεύτερο, τρίτο και τέταρτο ορισμό είναι ότι η γλώσσα χρησιμοποιείται για την ανθρώπινη επικοινωνία (Ακαδημία Αθηνών, 2023β¹· Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, χ.χ.² Πετρούνιας, 2013). Διακρίνεται, με αυτόν τον τρόπο, η μοναδικότητα της ανθρώπινης γλώσσας. Ανάμεσα σε όλους τους έμβιους οργανισμούς, ο άνθρωπος διαθέτει αυτόν τον ανεπτυγμένο τρόπο επικοινωνίας (Fromkin κ.ά., 2008). Η διαπίστωση αυτή γίνεται αντικείμενο σχολιασμού ήδη από τα έργα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Ο μεν πρώτος, στον μύθο της αρπαγής της φωτιάς από τους θεούς στο έργο του «Πρωταγόρας» (Πλάτων, 2009), αναφέρεται στα υπόλοιπα ζώα ως αντιδιαστολή στον άνθρωπο με τον χαρακτηρισμό «άλογα», επισημαίνοντας ότι το χαρακτηριστικό που διακρίνει τους ανθρώπους είναι ο λόγος, η λογική δηλαδή αλλά και η ομιλία. Ο δε Αριστοτέλης (2002) στα «Πολιτικά» αναφέρει πως «λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων¹», υπογραμμίζοντας και αυτός ότι η γλώσσα είναι η ειδοποιός διαφορά του ανθρώπου από τα υπόλοιπα ζώα (1253a9).

Αναζητώντας τις αιτίες της γέννησης της γλώσσας, υπό το πρίσμα της δαρβινικής θεωρίας της εξέλιξης των ειδών, εικάζεται ότι η μετακίνηση του ανθρώπου στη σαβάνα από το δάσος αποτέλεσε την αρχή μιας σειράς αλλαγών που συντελέστηκαν και οδήγησαν σταδιακά στην ανάπτυξη της γλώσσας. Με το περπάτημα στα δύο πόδια απελευθερώθηκαν τα άνω άκρα και κατέστη δυνατή η κατασκευή και χρήση εργαλείων, στοιχεία που σχετίζονται με τον πιο σύνθετο τρόπο σκέψης και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αφαίρεσης και της γενίκευσης που συναντώνται στην ανθρώπινη γλώσσα. Ένα ακόμα συνακόλουθο είναι η τροποποίηση της ανατομίας του ανθρώπου, καθώς η όρθια θέση του σώματος οδήγησε στην κάθετη θέση του λάρυγγα (Θεοδωροπούλου, 2001). Τα παραπάνω ευνόησαν την ανάπτυξη της γλώσσας από το ανθρώπινο γένος.

Παράλληλα με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, κοινωνικοί παράγοντες έδρασαν με τέτοιον τρόπο, ώστε να δημιουργηθεί και να εδραιωθεί η γλώσσα. Επιστρέφοντας στους ορισμούς της γλώσσας, προκύπτει ότι η γλώσσα είναι ένα σύστημα επικοινωνίας (Ακαδημία Αθηνών, 2023β¹· Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, χ.χ.² Πετρούνιας, 2013). Η ανάγκη των ανθρώπων για επικοινωνία μεταξύ τους διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη

¹Η απόδοση του αποσπάσματος στα Νέα Ελληνικά, όπως παρουσιάζεται από τον Τσιτσιρίδη (Αριστοτέλης, 2002) είναι η εξής: «Από την άλλη, ο άνθρωπος είναι το μόνο από τα ζώα που διαθέτει λόγο».

δημιουργία της γλώσσας. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι, παρόλο που και άλλα ζώα έχουν αναπτύξει συστήματα επικοινωνίας για τη μεταφορά μηνυμάτων, εκείνα είναι συγκεκριμένα και περιορισμένα και δεν διαθέτουν τα χαρακτηριστικά που κάνουν την ανθρώπινη γλώσσα να ξεχωρίζει, όπως είναι για παράδειγμα το αυθαίρετο του γλωσσικού σημείου και η δημιουργικότητα (Fromkin κ.ά., 2008· Πετρούνιας, 2013).

Σημαντική διαφορά της ανθρώπινης γλώσσας από εκείνες των υπόλοιπων ζώων είναι, επίσης, η δυνατότητα που έχει να αλλάζει (Πετρούνιας, 2013). Αυτή η αλλαγή, μάλιστα, δεν ισοδυναμεί με φθορά της γλώσσας, αλλά διασφαλίζει την ύπαρξή της (Aitchison, 2012· Φραγκουδάκη, 2001). Σε αντίθεση, δηλαδή, με τις γλώσσες των άλλων ζωντανών οργανισμών που είναι προκαθορισμένες και παραμένουν σταθερές, η γλώσσα των ανθρώπων παρουσιάζει αλλαγές τόσο στον άξονα της διαχρονίας, καθώς διαφοροποιείται με την πάροδο των χρόνων, αφού δεν μεταφέρεται από γενιά σε γενιά ίδια και απaráλλακτη, όσο και της συγχρονίας, παρουσιάζοντας γλωσσική ποικιλία την εκάστοτε στιγμή που μελετάται (Fromkin κ.ά., 2008· Πετρούνιας, 2013). Η έννοια της γλωσσικής ποικιλίας είναι αυτή που θα απασχολήσει την επόμενη ενότητα, την ενότητα 1.2.

1.2 Γλωσσικές ποικιλίες

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποια/-ος ότι για να συνεννοηθούν οι άνθρωποι μεταξύ τους θα πρέπει να χρησιμοποιούν τον ίδιο κώδικα επικοινωνίας, να μιλούν, δηλαδή, την ίδια γλώσσα. Ωστόσο, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως δεν μιλούν όλοι οι άνθρωποι το ίδιο· από τα παρεχόμενα προς χρήση στοιχεία μιας γλώσσας δεν επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν τα ίδια όλες/-οι οι ομιλήτριες/-ητές της. Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι είναι δυνατόν η ομιλία να παρουσιάζει διαφορές ως προς κάποιο/-α επίπεδο/-α ή ως προς όλα τα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης (Δελβερούδη, 2001β). Ο τρόπος ομιλίας του κάθε ανθρώπου, που περιλαμβάνει ατομικά στοιχεία και στοιχεία κοινά με τις/τους υπόλοιπες/-ους ομιλήτριες/-ητές της γλώσσας αποτελεί την ιδιόλεκτό του. Επομένως, συνολικά οι ιδιόλεκτοι μιας γλώσσας είναι όσες και οι άνθρωποι που τη μιλούν (Fromkin κ.ά., 2008).

Οι ιδιόλεκτοι των ανθρώπων, βέβαια, παρά τις διαφορές τους, παρουσιάζουν ορισμένες ομοιότητες, βάσει των οποίων μπορούν να κατηγοριοποιηθούν, δημιουργώντας διακριτές ομάδες, τις γλωσσικές ποικιλίες (Δελβερούδη, 2001β). Όπως αναφέρει ο Πετρούνιας

(2013), πρόκειται για διάκριση τόσο στον οριζόντιο όσο και στον κάθετο άξονα. Παραδοσιακά, λοιπόν, ανάλογα με τον τόπο στον οποίο εντοπίζονται ή την κοινωνική ομάδα από την οποία χρησιμοποιούνται, οι γλωσσικές ποικιλίες διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες/διαλέκτους και τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες/κοινωνικές διαλέκτους/κοινωνιολέκτους (Δελβερούδη, 2001β· Holmes, 2022· Κακριδή-Φερράρι, 2007α).

Έτσι, όσον αφορά την πρώτη περίπτωση, αυτή των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, ανάμεσα στις διάφορες γλωσσικές ποικιλίες εντοπίζονται διαφορές και παραλλαγές της γλώσσας, οι οποίες συναντώνται σε έναν συγκεκριμένο τόπο, σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή (Fromkin κ.ά., 2008· Θεοδωροπούλου, χ.χ.α). Καθώς η γλώσσα αλλάζει και μεταφέρεται ατελώς από γενιά σε γενιά, η ομιλία των ανθρώπων ενός μέρους τροποποιείται κατά τρόπο τέτοιο και καταλήγει να διαθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία αποτελούν χαρακτηριστικά μόνο στο συγκεκριμένο γεωγραφικό μέρος, αφού για διάφορους λόγους, όπως η απόσταση και η απομόνωση, δεν έχουν περάσει σε κάποιο άλλο μέρος (Δελβερούδη, 2001β· Fromkin κ.ά., 2008· Holmes, 2022). Σύμφωνα με την Κακριδή-Φερράρι (2007α), τα εμπόδια που αναχαιτίζουν την εξάπλωση των αλλαγών είναι φυσικά ή πολιτικά. Οι περιοχές στις οποίες εμφανίζεται το εκάστοτε γλωσσικό φαινόμενο οριοθετούνται από τα ισόγλωσσα, το άθροισμα των οποίων διαμορφώνει τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες και χαρτογραφείται σε γλωσσικούς/διαλεκτικούς άτλαντες/χάρτες (Fromkin κ.ά., 2008· Holmes, 2022· Θεοδωροπούλου, χ.χ.α· χ.χ.β· Κακριδή-Φερράρι, 2007α· Πετρούνιας, 2013).

Από την άλλη, είναι δυνατόν η ομιλία των ανθρώπων να σχετίζεται με ορισμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως η κοινωνική θέση, το κοινωνικό φύλο, η ηλικία, το επάγγελμα (Holmes, 2022· Δελβερούδη, 2001β). Ο τρόπος, δηλαδή, που μιλάει κάποια/-ος φανερώνει στοιχεία της κοινωνικής της/του ταυτότητας (Holmes, 2022· Κακριδή-Φερράρι κ.ά., 1999). Η γλώσσα, άλλωστε, κατά τον Trask (2009), αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία με τα οποία επιλέγουν οι διάφορες κοινωνικές ομάδες να δηλώσουν την ύπαρξή τους. Προκειμένου να δείξουν ότι αποτελούν μέλη μίας κοινωνικής ομάδας, οι άνθρωποι στην ομιλία τους υιοθετούν τον τρόπο που έχει επιλέξει η συγκεκριμένη ομάδα να μιλάει, δείχνοντας παράλληλα τη διαφοροποίησή τους από τους υπόλοιπους εκτός ομάδας (Δελβερούδη, 2001β· Trask, 2009). Έτσι, δημιουργούνται κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες που είναι χαρακτηριστικές διάφορων κοινωνικών ομάδων. Για παράδειγμα, σε

σχέση με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην αρχή της παραγράφου, τα οποία δημιουργούν ορισμένες κοινωνικές ομάδες, παρατηρούνται λόγου χάρη οι γλώσσες του περιθωρίου, η αντρική-γυναικεία γλώσσα, η γλώσσα των νέων και οι ειδικές γλώσσες διαφόρων επαγγελματιών, όπως των δικηγόρων (Δελβερούδη, 2001β· Κακριδή-Φερράρι κ.ά., 1999).

«Σημείο μηδέν» με το οποίο συγκρίνεται κατά πόσο διαφέρουν οι διάφορες γεωγραφικές και κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες αποτελεί η κοινή διάλεκτος², η γλωσσική ποικιλία που συμπίπτει συνήθως με την επίσημη γλώσσα του κράτους (Δελβερούδη, 2001β). Στις περισσότερες περιπτώσεις, η κοινή αποτελεί πρότυπη γλωσσική ποικιλία, έχει δηλαδή τυποποιηθεί, και νόρμα, θεωρείται δηλαδή υπόδειγμα (Κανάκης, 2012). Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαφοροποίηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών είναι δυνατόν να παρατηρείται σε όλα τα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης και να ποικίλει ως προς τον βαθμό (Δελβερούδη, 2001β· Θεοδοροπούλου, χ.χ.α). Αντιθέτως, οι κοινωνιόλεκτοι διαφέρουν από την κοινή κατά βάση σε επίπεδο λεξιλογίου. Υπάρχουν, βέβαια, και περιπτώσεις κοινωνικών γλωσσικών ποικιλιών των οποίων η διαφοροποίηση είναι τέτοια που η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων που τη μιλάνε με τα υπόλοιπα που δεν τη γνωρίζουν να καθίσταται δύσκολη έως αδύνατη (Δελβερούδη, 2001β).

Οι δύο αυτές ταξινομήσεις, ταξινομήσεις ανάλογα με τη/τον χρήστρια/-τη, είναι δυνατόν να θεωρηθεί εσφαλμένα ότι παρουσιάζουν μία σταθερή γλωσσική οριοθέτηση. Όμως, ο λόγος των ανθρώπων μπορεί να διαθέτει ευελιξία σχετικά με τα γλωσσικά στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν, παρέχοντας τη δυνατότητα να οικοδομήσουν κάθε φορά την ταυτότητα που επιθυμούν (Holmes, 2022· Παπαζαχαρίου κ.ά., 2016). Αυτό γίνεται πιο ξεκάθαρο σε μία τρίτη ταξινόμηση των γλωσσικών ποικιλιών, η οποία αφορά τη χρήση (Κακριδή-Φερράρι κ.ά., 1999). Με κριτήριο την εκάστοτε περίπτωση επικοινωνίας, δηλαδή, δημιουργούνται διάφορες ποικιλίες, οι λεγόμενες λειτουργικές ποικιλίες ή επίπεδα ύφους και τα κειμενικά είδη (Δελβερούδη, 2001β· Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Οι άνθρωποι επιλέγουν τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν στον λόγο τους ανάλογα με ορισμένους παράγοντες, όπως το πλαίσιο, ο στόχος και το θέμα της συζήτησης, το κανάλι ή η αιτία της επικοινωνίας, αλλά και οι σχέσεις οικειότητας και εξουσίας που αναπτύσσονται

²Μία πιο εκτενής αναφορά στην κοινή γίνεται στην ενότητα 1.3, ενώ στην ενότητα 2.1 γίνεται αναφορά στις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στην κοινή και τις υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες.

μεταξύ των ατόμων που επικοινωνούν (Δελβερούδη, 2001β· Κακριδή-Φερράρι κ.ά., 1999).

Εν κατακλείδι, γίνεται φανερό ότι οι γλώσσες δεν είναι ενιαίες στο εσωτερικό τους, αλλά διακρίνονται από ανομοιογένεια. Συνοπτικά, η υπερκείμενη γλώσσα αποτελείται από ένα σύνολο υποκείμενες γλωσσικές ποικιλίες (Πετρούνιας, 2013). Η κοινή είναι και αυτή μία από τις διάφορες γλωσσικές ποικιλίες που διαθέτει μία γλώσσα, η οποία πολλές φορές λανθασμένα νοείται ως η υπερκείμενη μορφή μιας γλώσσας, καθώς είναι η ποικιλία που χρησιμοποιείται από το κράτος και τους επίσημους φορείς και είναι επιφορτισμένη με κύρος (Κανάκης, 2012· Πετρούνιας, 2013). Η επόμενη ενότητα, μεταξύ άλλων, επιχειρεί να διευθετήσει αυτή την παρανόηση.

1.3 Διάλεκτος vs Γλώσσα

Υπάρχουν πολλές ανακρίβειες και μυθεύματα γύρω από τις έννοιες *γλώσσα* και *διάλεκτος*, όπως ότι δύο διάλεκτοι που αλληλοσυνεννοούνται ανήκουν στην ίδια γλώσσα ή ότι η κοινή διάλεκτος μιας γλώσσας αποτελεί την υπερκείμενη μορφή της, όπως επισημάνθηκε στην ενότητα 1.2. Οι έννοιες *γλώσσα* και *διάλεκτος* συνδέονται στενά και ο ορισμός που θα δοθεί για τη μία επηρεάζει τον ορισμό της άλλης. Για παράδειγμα, συχνά ακούγεται η πρόταση ότι η τάδε (γλωσσική ποικιλία) αποτελεί διάλεκτο της τάδε γλώσσας (Δελβερούδη, 2001α). Ωστόσο, η οριοθέτηση ανάμεσα στις δύο αυτές έννοιες δεν είναι εύκολη.

Αναζητώντας τα κριτήρια για τη διάκριση *γλώσσας* και *διαλέκτου*, ένα κριτήριο το οποίο με μια πρώτη ματιά φαίνεται λογικό είναι το κριτήριο της ομοιότητας, δηλαδή γλωσσικές ποικιλίες οι οποίες μοιάζουν μεταξύ τους να αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας. Εντούτοις, στην πράξη αποδεικνύεται δύσκολο ως προς την εφαρμογή. Καταρχάς, η σύγκριση του λεξιλογίου και της γραμματικής μεταξύ των γλωσσικών ποικιλιών που εξετάζονται, δηλαδή το κριτήριο της ομοιότητας από καθαρά γλωσσολογική σκοπιά, δεν μπορεί να είναι απόλυτο, καθώς αφενός είναι υποκειμενικό και αφετέρου μπορεί οι γλωσσικές ποικιλίες να μοιάζουν στον έναν από τους δύο τομείς, αλλά να διαφέρουν στον άλλον (Πετρούνιας, 2013).

Από την άλλη, ένα πρακτικό κριτήριο ομοιότητας είναι η συνεννοησιμότητα, δηλαδή δύο γλωσσικές ποικιλίες οι ομιλήτριες/-ητές των οποίων καταλαβαίνουν η/ο μία/έναν την/τον άλλη/-ον να αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας (Πετρούνιας, 2013). Ωστόσο, και αυτό το κριτήριο, το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των διαλέκτων μίας γλώσσας, αν και ισχύει σε πολλές περιπτώσεις, φαίνεται ότι ούτε αυτό είναι ασφαλές για τον διαχωρισμό τους· δεν είναι επαρκές ούτε αναγκαίο, καθώς θεωρείται επίσης υποκειμενικό αλλά και ότι επιδέχεται διαβαθμίσεων (Δελβερούδη, 2001α· Πετρούνιας, 2013).

Αφενός, υπάρχουν μεν παραδείγματα γλωσσικών ποικιλιών διαφορετικών υπερκείμενων γλωσσών που αλληλοκατανοούνται. Έτσι, για παράδειγμα, οι ομιλήτριες/-ητές της Κατωιταλικής, η οποία θεωρείται Νεοελληνική διάλεκτος, και της Ναπολιτάνικης, η οποία είναι διάλεκτος της Ιταλικής, ως ένα βαθμό μπορούν να συνεννοηθούν. Γλώσσες, δε, όπως οι Σκανδιναβικές (Σουηδική, Νορβηγική, Δανική), θα έπρεπε να θεωρούνται διάλεκτοι της ίδιας γλώσσας, από τη στιγμή που έχουν ομοιότητες οι οποίες καθιστούν την επικοινωνία μεταξύ τους εφικτή. Αφετέρου, υπάρχουν διάλεκτοι της ίδιας γλώσσας, οι οποίες διαφέρουν σε τέτοιο βαθμό που είναι αδύνατη η επικοινωνία μεταξύ των ομιλητριών/-ητών τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι διάλεκτοι της Κίνας (Δελβερούδη, 2001α· Fromkin κ.ά., 2008) και οι βόρειες με τις νότιες γλωσσικές ποικιλίες της Γερμανίας (Πετρούνιας, 2013). Αντίστοιχη περίπτωση για τα ελληνικά δεδομένα μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν η Κατωιταλική και η Ποντιακή· και οι δύο ανήκουν στις νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, όμως δεν πληρούν το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης (Δελβερούδη, 2001α).

Όλες αυτές αποτελούν περιπτώσεις που οφείλονται στο γλωσσολογικό φαινόμενο το οποίο είναι γνωστό ως *γεωγραφικό διαλεκτικό συνεχές* (Δελβερούδη, 2001α· Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Σύμφωνα με τους Chambers και Trudgill (1984-5), η επικοινωνία των ανθρώπων προσομοιάζει με μία αλυσίδα, οι κρίκοι της οποίας είναι αλληλένδετοι και δεν μπορούν να χωριστούν. Κατά τη Holmes (2022), στην Ευρώπη, αλλά και στην Ινδία και την Κίνα, οι *διαλεκτικές αλυσίδες*, όπως τις ονομάζει, είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι οι ομιλήτριες/-ητές μιας γλωσσικής ποικιλίας μπορούν να συνεννοηθούν με τις/τους ομιλήτριες/-ητές μιας γειτονικής γλωσσικής ποικιλίας, εφόσον οι αλλαγές που υπάρχουν μεταξύ τους είναι ελάχιστες. Όσο, όμως, απομακρύνονται γεωγραφικά, η επικοινωνία καθίσταται όλο και πιο δύσκολη. Ο καθορισμός των ορίων

μίας γλώσσας είναι αυθαίρετος και δημιουργεί το εξής παράδοξο· άτομα που μπορούν να συνεννοηθούν μεταξύ τους να θεωρείται ότι μιλάνε διαφορετική γλώσσα, ενώ παράλληλα ομιλήτριες/-ητές της ίδιας γλώσσας να μην μπορούν να συνεννοηθούν (Chambers & Trudgill, 1984-5· Holmes, 2022· Κακριδή-Φερράρι, 2007α).

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι τα κριτήρια για την ένταξη ή όχι των διαλέκτων σε κάποια γλώσσα δεν είναι μόνο γλωσσολογικά. Ιστορικο-κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες δρουν κατά τον διαχωρισμό των γλωσσών. Παράλληλα, εξωγλωσσικοί και όχι ενδογλωσσικοί είναι και οι παράγοντες που παίζουν ρόλο για τη δημιουργία μίας κοινής γλωσσικής ποικιλίας και την εσφαλμένη ταύτισή της με την υπερκείμενη μορφή μιας γλώσσας.

Αρχικά, δημιουργία κοινής διαλέκτου υπάρχει όταν μία διαλεκτική ποικιλία αρχίζει να ομιλείται και έξω από τα γεωγραφικά όριά της, έξω από τα όρια των ισογλωσσών της (Πετρούνιας, 2013). Επίσης, μπορεί συγγενείς γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες να συγκλίνουν, δημιουργώντας μία άλλη γλωσσική ποικιλία, η οποία εμπεριέχει στοιχεία όχι μόνο από τη μία, αλλά από όλες τις εμπλεκόμενες (Bubenik, 2014· Κακριδή-Φερράρι, 2007α· Πετρούνιας, 2013). Συνήθως, βέβαια, η μία γλωσσική ποικιλία λειτουργεί ως βάση στην οποία ενσωματώνονται στοιχεία των υπολοίπων. Η νέα αυτή ποικιλία χαρακτηρίζεται από απλούστερες δομές (Bubenik, 2014). Η εξάπλωση που γνωρίζει η κοινή, η επέκταση και χρήση της και ως κοινωνικής διαλέκτου, καθώς και η διαδικασία της προτυποποίησης που δέχεται έχουν ως αποτέλεσμα πολύ συχνά να θεωρείται λανθασμένα ως η υπερκείμενη γλώσσα (Πετρούνιας, 2013).

Ανακεφαλαιώνοντας, αξίζει να επισημανθεί ότι όλες οι γλωσσικές ποικιλίες για τη γλωσσολογία είναι ίσες, εφόσον επιτυγχάνεται ο σκοπός της γλώσσας, δηλαδή η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων (Fromkin κ.ά., 2008). Η γνωστή φράση «γλώσσα είναι η διάλεκτος με στρατό και στόλο», η οποία αναφέρεται συχνά από τις/τους γλωσσολόγους, φανερώνει ακριβώς την ύπαρξη όχι μόνο γλωσσολογικών παραγόντων κατά τη διάκριση γλώσσας και διαλέκτου (Δελβερούδη, 2001α). Ιστορικο-κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες συμμετέχουν και συνήθως είναι εκείνοι που καθορίζουν τη διάκριση αυτή (Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Τέλος, οι αντιλήψεις των ανθρώπων που θέλουν την κοινή ως τη μόνη αποδέκτρια θετικών προκαταλήψεων έναντι των υπόλοιπων γλωσσικών ποικιλιών, οι οποίες θεωρούνται υποδεέστερες, θα αναλυθεί στις στάσεις απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες, στην ενότητα 2.1.

1.4 Νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

Μολονότι η ύπαρξη γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών αποτελεί τον κανόνα και όχι κάποιο αποκλειστικό προνόμιο της Ελληνικής γλώσσας, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία ασχολείται με τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες στον ελλαδικό χώρο, αξίζει να παρουσιαστούν ακροθιγώς εκείνες.

Κάνοντας μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση στα ελληνικά δεδομένα, παρατηρείται ακριβώς αυτός ο κανόνας της γλωσσικής ποικιλότητας. Οι γραπτές πηγές που διασώζονται από την αρχαιότητα μαρτυρούν την ύπαρξη διάφορων γλωσσικών ποικιλιών και την απουσία, μάλιστα, μίας κοινής υπερκείμενης ελληνικής γλώσσας μέχρι το τέλος της κλασσικής εποχής (Hodot, 2000· Κακριδή-Φερράρι, 2007α· Πετρούνιας, 2013). Ο τρόπος που ήταν οργανωμένη η αρχαία Ελλάδα, άλλωστε, σε πόλεις-κράτη, αναδεικνύει τη θέληση διαφύλαξης αυτής της αυτονομίας, παρά την κοινή τους καταγωγή και τη συνειδητοποίηση αυτής (Παντελίδης, 2007).

Η δημιουργία κοινής γλώσσας προέκυψε μετά από μια σειρά γεγονότων που διαδραματίστηκαν κατά την κλασσική αρχαιότητα και ύστερα. Η άνθιση της Αθήνας σε όλους τους τομείς τον 5ο π.Χ. αιώνα οδήγησε στην επιλογή της αττικής διαλέκτου ως γλώσσα της Μακεδονίας και η διάδοσή της σε όλες τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου, μέχρι τη Μικρά Ασία, τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μίας γλωσσικής ποικιλίας η οποία χρησιμοποιούνταν από έναν μεγάλο πληθυσμό ως *lingua franca*. Η γλωσσική αυτή ποικιλία ενσωμάτωνε στοιχεία άλλων ελληνικών διαλέκτων, παραδείγματος χάρη της ιωνικής, αλλά και γλωσσών των μη ελληνόφωνων πληθυσμών που την υιοθέτησαν (Horrocks, 2014β· Παντελίδης, 2007). Καθώς ήταν γλώσσα που διέθετε κύρος, χρησιμοποιούνταν από την ανώτερη τάξη αλλά και από όσες/-ους επιθυμούσαν να ανελιχθούν (Horrocks, 2014α). Δημιουργήθηκε, έτσι, μια μορφή της γλώσσας, η οποία διέφερε αρκετά από την προηγούμενη σε όλα τα επίπεδα· φωνητική/φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη (Horrocks, 2014β· Παπαναστασίου, 2014· Πετρούνιας, 2014).

Η αίγλη αυτή συνέχισε να ακολουθεί την κοινή και κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, κατά τους οποίους χρησιμοποιούνταν για την επικοινωνία στο ανατολικό τμήμα της

αυτοκρατορίας. Με την πτώση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, όμως, και τις διάφορες ανακατατάξεις κατά τους βυζαντινούς χρόνους, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της διαφοροποίησης και της διάσπασης σε διαλέκτους (Hodot, 2000). Οι Νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, λοιπόν, στην πλειονότητά τους προέρχονται από αυτή τη γλωσσική ποικιλία, από την Ελληνιστική κοινή, και όχι απευθείας από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους, όπως εσφαλμένα πιστεύεται από ορισμένες/-ους (Browning, 1972· Hodot, 2000· Τζιτζιλή, 2000). Εξαιρεση αποτελεί η Τσακωνική, η οποία είναι απόγονος της αρχαίας Δωρικής απευθείας, χωρίς τη διαμεσολάβηση της κοινής (Κατσώχης, χ.χ.β).

Οι προσπάθειες καταγραφής των διάφορων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών της νέας ελληνικής αφορούν την κατανομή τους κατά τα έτη 1820 έως 1920, τον αιώνα περίπου από την ελληνική επανάσταση και την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή, πριν τις ανταλλαγές πληθυσμών (Trudgill, χ.χ.). Και αυτό γιατί με τις μετακινήσεις των διαλεκτόφωνων και γενικότερα τις κοινωνικοπολιτισμικές εξελίξεις παρατηρείται η σταδιακή υποχώρηση των διαλέκτων έναντι της κοινής (Πετρούνιας, 2014· Trudgill, χ.χ.). Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Ξυδόπουλος (2008), σήμερα πολλές από τις νεοελληνικές διαλέκτους είναι νεκρές. Πάντως, οι νεοελληνικές διαλεκτικές ποικιλίες είχαν έντονη και εξακολουθούν να έχουν -μικρότερης βέβαια κλίμακας- παρουσία και εκτός ελληνικών συνόρων, με τους σημαντικότερους διαλεκτικούς θύλακες την κατωϊταλική στην Ιταλία, τα σαρακατσάνικα στη Βουλγαρία, τα μαριουπολίτικα στην Ουκρανία, την ποντιακή στον Εύξεινο Πόντο και την κρητική στη Συρία και τον Λίβανο (Αραποπούλου, 2001).

Σχηματικά, οι νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, αρχικά, μπορούν να χωριστούν σε βόρειες και νότιες. Όπως αναφέρει ο Κατσώχης (χ.χ.α), η διάκριση αυτή βασίζεται στη διαφορά τους ως προς τον φωνηεντισμό, η οποία πρωτοπαρατηρήθηκε από τον Γ. Χατζηδάκι. Πιο συγκεκριμένα, ο βόρειος φωνηεντισμός -κύριο χαρακτηριστικό των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών- χαρακτηρίζεται κυρίως από δύο βασικά φωνητικά φαινόμενα. Το πρώτο είναι η αποβολή των άτονων [i] και [u] και το δεύτερο είναι η στένωση του άτονου [e] σε [i] και του άτονου [o] σε [u]. Ο βαθμός και τα περιβάλλοντα στα οποία πραγματοποιούνται τα εν λόγω φαινόμενα ποικίλουν, διακρίνοντας, έτσι, επιμέρους τις ποικιλίες αυτές σε αυστηρώς βόρειες και ημιβόρειες (Κατσώχης, χ.χ.α).

Οι γλωσσικές ποικιλίες που παραδοσιακά ονομάζονται βορειοελληνικές διάλεκτοι ή βόρεια ιδιώματα εκτείνονται σε μία γεωγραφική περιοχή που περιλαμβάνει ένα αρκετά

μεγάλο μέρος της Ελλάδας. Όπως μαρτυρεί η ονομασία, πρόκειται για ποικιλίες της ελληνικής που τοποθετούνται στο βόρειο τμήμα της χώρας, στο μεγαλύτερο κομμάτι της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας, ξεκινώντας από βόρεια του Κορινθιακού κόλπου και φτάνοντας ως τα βόρεια σύνορα. Ο πληθυντικός αντικατοπτρίζει και τις διαφορές που παρουσιάζουν, καθώς πρόκειται για ένα φάσμα ποικιλιών, με μικρές διαφοροποιήσεις από μέρος σε μέρος, από περιοχή σε περιοχή (Κατσώχης, χ.χ.α΄ Ξυδόπουλος, 2008). Πριν τη μικρασιατική καταστροφή, οι συγκεκριμένες ποικιλίες εκτείνονταν και έξω από τα σύνορα της ελληνικής επικράτειας σε περιοχές της σημερινής Τουρκίας, σε μέρη όπου κατοικούσαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί, όπως η Μικρά Ασία, η Ανατολική Θράκη και η Προποντίδα (Κατσώχης, χ.χ.α).

Προχωρώντας νότια, βρίσκονται αρχικά οι λεγόμενες κεντρικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Πιο συγκεκριμένα, εδώ υπάγονται οι περιοχές της Δυτικής Ηπείρου, τα Επτάνησα, δηλαδή τα νησιά της Κέρκυρας, των Παξών και τα γύρω τους νησιά (Οθωνοί, Ερεϊκούσα, Μαθράκι, Αντίπαξοι), της Κεφαλλονιάς και της Ζακύνθου, αλλά όχι της Λευκάδας, η οποία παρουσιάζει βόρειο φωνηεντισμό (Τσάκωνα, χ.χ.β), καθώς και η Πελοπόννησος, με εξαίρεση την Τσακωνιά και τη Μάνη (Τσάκωνα, χ.χ.δ), ενώ η Κρήτη αποτελεί νότια γλωσσική ποικιλία. Όσον αφορά τα νησιά των Κυκλάδων, παρουσιάζουν έντονη διαφοροποίηση, δημιουργώντας τέσσερις διαφορετικές ομάδες: περιοχές στα νησιά Άνδρος και Τήνος με βόρειο φωνηεντισμό, η Μύκονος με ημιβόρειο φωνηεντισμό, η Αμοργός, η Δονούσα, η Ηρακλεία, η Σχοινούσα και τα Κουφονήσια με γλωσσική ποικιλία που μοιάζει με τα δωδεκανησιακά και οι υπόλοιπες Κυκλάδες, οι οποίες παρουσιάζουν νότιο φωνηεντισμό, ενώ η Σίφνος παρουσιάζει ομοιότητες με τις δύο τελευταίες κατηγορίες (Κοντοσόπουλος, 2000, όπως αναφέρεται στο Τσάκωνα, χ.χ.γ). Τέλος, συναντώνται οι ανατολικές νεοελληνικές διάλεκτοι, στις οποίες ανήκουν οι γλωσσικές ποικιλίες που ομιλούνται στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, στη Σύμη, την Τήλο, τη Νίσυρο, την Κάλυμνο, την Ικαρία, την Αστυπάλαια, τη Χίο, και γειτονικές περιοχές της ηπειρωτικής Μικράς Ασίας (Τσάκωνα, χ.χ.α).

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η κατάσταση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στη σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται έντονα από τα φαινόμενα της γλωσσικής συρρίκνωσης, η οποία συνίσταται στον περιορισμό χρήσης και τις απώλειες μιας γλωσσικής ποικιλίας, και του γλωσσικού θανάτου, της απώλειας του ίδιου του γλωσσικού συστήματος της γλωσσικής ποικιλίας (Μαλικούτη-Drachman, 2000· Τσιτσιπής, 2001). Η

μετακίνηση των πληθυσμών στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι αρνητικές αξιολογικές στάσεις εις βάρος των διαλέκτων τόσο από τις/τους μη διαλεκτόφωνες/-ους όσο και από τις/τους ίδιες/-ους τις/τους ομιλήτριες/-ητές των διαλεκτικών ποικιλιών, η επιθυμία τους για ανέλιξη και αποδοχή οδηγούν στην υιοθέτηση της κοινής και την εξάλειψη των λοιπών γλωσσικών ποικιλιών ή τον περιορισμό τους στον ιδιωτικό βίο (Μαλικούτη-Drachman, 2000· Πλαδή, 2001· Τσιτσιπής, 2001). Το επόμενο κεφάλαιο αποτελεί μια πιο διεισδυτική ματιά στις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες, καθώς και τον ρόλο που έχει η μαζική κουλτούρα στη διαμόρφωση των στάσεων αυτών.

2. Γλώσσα και κοινωνία

Κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος είναι προορισμένος να συμβιώνει, καθώς είναι «φύσει πολιτικὸν ζῷον», είναι, δηλαδή, ον κοινωνικό και πολιτικό (Αριστοτέλης, 2002, 1253a1-4). Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται πλευρές της γλώσσας που αναδεικνύουν τη σχέση της με την κοινωνία και την ύπαρξή της μέσα σε αυτή. Αρχικά, γίνεται μία αδρομερής αναφορά στις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα γενικά και έπειτα γίνεται εστίαση στις στάσεις απέναντι στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η έννοια της μαζικής κουλτούρας και ο τρόπος με τον οποίο εμφανίζονται οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες στα ΚΜΚ.

2.1 Στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα

Η συγκεκριμένη ενότητα ασχολείται με τις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα. Οι στάσεις αυτές οφείλονται σε αντιλήψεις των ανθρώπων, οι οποίες δεν βασίζονται απαραίτητα στις αρχές της γλωσσολογίας, με αποτέλεσμα να μην αποκλείεται να είναι λανθασμένες και επιστημονικά μη τεκμηριωμένες. Οι αντιλήψεις διαμορφώνουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων, τον τρόπο, δηλαδή, που αντιδρούν οι άνθρωποι σε διάφορα γεγονότα και συμβάντα που λαμβάνουν χώρα γύρω τους, εκφράζοντας προκαταλήψεις και στερεότυπα (Κακριδή-Φερράρι, 2007β· Παπαζαχαρίου κ.ά., 2016). Το σύνολο των απόψεων και των στάσεων που έχουν οι κοινωνικές ομάδες για τη γλώσσα αποτελεί το πεδίο της γλωσσικής ιδεολογίας (Παπαζαχαρίου κ.ά., 2016· Τσιτσιπής, 2001).

Βέβαια, η μελέτη των στάσεων απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση και συνεργασία της επιστήμης της γλωσσολογίας, συγκεκριμένα της κοινωνιογλωσσολογίας και άλλων σχετικών της κλάδων, με επιστήμες όπως η κοινωνιολογία και η ψυχολογία, ιδιαίτερα η κοινωνική ψυχολογία, στο πλαίσιο της οποίας μπήκαν τα θεμέλια για εισαγωγή της έννοιας της υποκειμενικής πλευράς της γλωσσικής συμπεριφοράς (Κακριδή-Φερράρι, 2007β). Αποδεικνύεται, με αυτόν τον τρόπο, η συνθετότητα του φαινομένου των στάσεων, οι οποίες συνδυάζουν επίσημες ηγεμονικές αλλά και προσωπικές απόψεις των ατόμων (Τσιτσιπής, 2001). Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες από τις πιο συνηθισμένες στάσεις απέναντι στη γλώσσα, οι οποίες περιέχουν αξιολογήσεις όχι μόνο των διάφορων

γλωσσικών ποικιλιών, αλλά παράλληλα και των ίδιων των ομιλητριών/-ητών τους (Κακριδή-Φερράρι, 2007β).

2.1.1 Στάσεις απέναντι στη γλώσσα εν γένει

Μία διαδεδομένη άποψη που εκφράζεται έντονα θέλει τη γλωσσική αλλαγή να ισοδυναμεί με φθορά της γλώσσας (Aitchison, 2012· Φραγκουδάκη, 2001· Χριστίδης, 2001α). Κατά την Aitchison (2012), η δυσαρέσκεια που συνοδεύει τη γλωσσική μεταβολή οφείλεται στη δυσκολία και την αντίσταση που εμφανίζει ο άνθρωπος απέναντι στην αλλαγή γενικότερα, η οποία οδηγεί και στην αντιμετώπιση της γλωσσικής αλλαγής ως παρακμής. Προηγούμενες μορφές μιας γλώσσας τείνουν να αντιμετωπίζονται ως καλύτερες (Aitchison, 2012· Χριστίδης, 2001α). Έτσι, η λατινική γλώσσα, κατά τους Καραντζόλα και Φλιάτουρα (2004), ανάγεται σε «απόλυτο πρότυπο γλωσσικής ορθότητας» και συγκεντρώνει τον θαυμασμό των ανθρώπων (σ. 19). Παρόμοια είναι και η πεποίθηση ανωτερότητας που αναφέρει ο Χριστίδης (2001α) της λατινικής και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, λόγω του ότι έχουν να επιδείξουν πλούσια γραμματεία. Αυτό που αξιολογείται, δηλαδή, είναι τα έργα και γενικά ο πολιτισμός που χρησιμοποιούσε αυτές τις γλώσσες και όχι οι ίδιες οι γλώσσες (Χριστίδης, 2005). Επιπλέον, η σχετική εσφαλμένη αντίληψη ότι η γλώσσα φθείρεται μέσα από τη χρήση της από τη μάζα, ενώ η γλώσσα των μορφωμένων είναι η πρότυπη και η «σωστή», αναδεικνύει μία πτυχή που αφορά την αξιολόγηση των ανθρώπων και όχι της γλώσσας (Χριστίδης, 2001α).

Στα ελληνικά δεδομένα, οι αξιολογήσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του κινήματος του αττικισμού ήδη κατά τα ύστερα ελληνιστικά χρόνια, το οποίο πρέσβευε την υπερίσχυση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και την υποτίμηση της κοινής. Η διάσταση που είχε λάβει η αντίληψη αυτή επιβίωνε για αρκετούς αιώνες, με διάφορες μορφές και παραλλαγές (Χριστίδης, 2001α). Συγχρόνως, σε πολλά έθνη εντοπίζονται παραδείγματα καθαρισμού της γλώσσας από ξένα στοιχεία, λόγω της γενικότερης άνθισης του κινήματος του καθαρισμού που επικρατούσε (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004). Σε αυτό το πλαίσιο, κατά τα χρόνια του Διαφωτισμού, η ανάγκη σύνδεσης της νέας ελληνικής γλώσσας και κατ' επέκταση των Νεοελληνίδων/Νεοελλήνων με την αρχαία ελληνική γλώσσα, η οποία αποτελούσε πυλώνα του δυτικού πολιτισμού, οδήγησε στη δημιουργία της καθαρεύουσας, μιας φτιαχτής γλώσσας που ενσωμάτωνε στοιχεία των αρχαίων ελληνικών και επιβλήθηκε ως επίσημη γλώσσα του κράτους (Χριστίδης, 2014).

Η μορφή αυτή της ελληνικής γλώσσας θεωρούσε πως έπρεπε να απαλλαγεί, να «καθαριστεί», από δάνειες λέξεις προερχόμενες από άλλες γλώσσες και για να επιτύχει τον σκοπό αυτό προέβη, μεταξύ άλλων, στη δημιουργία τραγελαφικών γλωσσικών αποτελεσμάτων και γελοίων παρετυμολογιών (Χριστίδης, 2005). Παρόλα αυτά, οι αντιλήψεις αυτές ήταν τόσο ισχυρές, ώστε να κυριαρχεί για χρόνια μία διπλογλωσσία -έως το 1976 όταν και καταργήθηκε η καθαρεύουσα- αφού η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν καθημερινά οι άνθρωποι διέφερε σημαντικά από την καθαρεύουσα. Το φαινόμενο αυτό, που είναι γνωστό ως «γλωσσικό ζήτημα», διέθετε δύο πόλους: τις/τους υπέρμαχες/-ους της καθαρεύουσας και υπερασπίστριες/-ιστές του αρχαιοελληνικού προτύπου, από τη μία, και, από την άλλη, τις/τους δημοτικίστριες/-ιστές, που θεωρούσαν ότι η γλώσσα πρέπει να είναι αυτή που μιλάει ο λαός (Χριστίδης, 2005· 2014).

Οι αξιολογικές στάσεις που εμφανίζονται απέναντι στις διάφορες γλώσσες, εντούτοις, μπορεί να είναι είτε αρνητικές είτε θετικές, με το κύρος που διαθέτει μια γλώσσα να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός θετικά διακειμένου κοινού (Κακριδή-Φερράρι, 2007β). Επιστρέφοντας στο φαινόμενο του γλωσσικού δανεισμού, καθώς ορισμένες γλώσσες είχαν κατά καιρούς θεωρηθεί, ή ακόμη θεωρούνται, ανώτερες από κάποιες άλλες, παρόλο που τα αίτια είναι κοινωνικοπολιτικά και όχι γλωσσολογικά, αφού πρόκειται στην πλειονότητα για επεκτατικές και ιμπεριαλιστικές τάσεις των κοινωνιών (Φραγκουδάκη, 2001), παρατηρείται γλωσσικά στοιχεία προερχόμενα από τις πρώτες να διατηρούνται, αν όχι να εντείνεται η χρήση τους, ενώ, αντιθέτως, η χρήση λέξεων και φράσεων γλωσσών που θεωρούνται κατώτερες να αποφεύγεται. Για παράδειγμα, όσον αφορά τα δάνεια στην ελληνική, παρατηρήθηκε, από τη μία, η αρνητική αξιολόγηση των προερχόμενων από την τουρκική γλώσσα δάνειων λέξεων κατά τα προεπαναστατικά χρόνια, με αποτέλεσμα την αποβολή τους και αντικατάστασή τους από άλλες λέξεις, όπως παρουσιάστηκε και παραπάνω, ενώ για τα δάνεια δυτικών γλωσσών υψηλού γοήτρου και κύρους, όπως η γαλλική, η αξιολογική στάση ήταν θετική και η χρήση τους ενθαρρυντική (Χριστίδης, 2001β).

Παράλληλα, κατά τη δημιουργία πολλών, ευρωπαϊκών κυρίως, κρατών σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η εθνική και γλωσσική ομοιογένεια (Barbour, 2000). Υπό αυτό το πρίσμα, η πολυγλωσσία αντιμετωπίστηκε (και από ορισμένους ακόμη αντιμετωπίζεται) ως πρόβλημα. Στις σύγχρονες, ωστόσο, πολυπολιτισμικές κοινωνίες, όπως άλλωστε παρατηρείται και διαχρονικά, η μονογλωσσία αποτελεί την εξαίρεση μάλλον παρά τον

κανόνα (Barbour, 2000· Thomason, 2001). Αυτό δεν εμπόδισε την εφαρμογή αυστηρών μέτρων προκειμένου να επιτευχθεί η πολυπόθητη ομοιογένεια. Στο πλαίσιο αυτό, στοχοποιήθηκαν και οι διάλεκτοι, καθώς παρουσίαζαν διαφορές και προσέφεραν ποικιλομορφία στη γλώσσα (Πετρούνιας, 2013).

2.1.2 Στάσεις απέναντι στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

Η δημιουργία των στάσεων απέναντι στη γλώσσα προκύπτει λόγω της γλωσσικής ποικιλίας που κυριαρχεί και δίνει τη δυνατότητα για αξιολόγηση μεταξύ των διαφορετικών τύπων (Κακριδή-Φερράρι, 2007β). Η ύπαρξη μιας κοινής γλωσσικής ποικιλίας ανάμεσα σε ένα πλήθος διάφορων γλωσσικών ποικιλιών σε μια γλώσσα οδηγεί συνήθως στην προτίμησή της από τους ανθρώπους, διαμορφώνοντας σχέσεις κυριαρχίας και ένα είδος γλωσσικής ανισότητας, η οποία αντανακλάται και στον δημόσιο λόγο, γεγονός που οδηγεί στη διαμόρφωση, νομιμοποίηση και εν τέλει διάδοση της ανισότητας αυτής (Κακριδή-Φερράρι, 2005).

Η κοινή επιφορτίζεται με κύρος, καθώς είναι η γλωσσική ποικιλία η οποία συνήθως ορίζεται ως η επίσημη γλώσσα του κράτους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα σε αρκετές περιπτώσεις επικοινωνίας να αντιμετωπίζεται ως η μόνη επιτρεπτή, ενώ, παράλληλα, οι υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες υποτιμώνται και παραγκωνίζονται. Η κοινή αποτελεί τη νόρμα, το πρότυπο γλωσσικής μορφής, αφού πολλές φορές είναι η μοναδική που έχει περάσει από τη διαδικασία της τυποποίησης και η διδασκαλία μόνον εκείνης κατά την εκπαιδευτική διαδικασία στο σχολείο εντείνει τις στάσεις αυτές (Κανάκης, 2012). Για παράδειγμα, κατά την παραδοσιακή διδασκαλία της γραμματικής της αγγλικής γλώσσας, όπως παρουσιάζεται από τον Wolfram (1998), τα παιδιά διδάσκονται μόνο τη δομή της πρότυπης αγγλικής, ενώ διαλεκτικές μορφές της γλώσσας θεωρούνται άξιες συζήτησης μόνο κατά το μάθημα της λογοτεχνίας.

Όπως πληροφορούν οι Παπαζαχαρίου κ.ά. (2016), τα αποτελέσματα των ερευνών που έχουν διενεργηθεί για τα ελληνικά και κυπριακά δεδομένα είναι εναρμονισμένα με τα αποτελέσματα των αντίστοιχων ερευνών του εξωτερικού. Πιο συγκεκριμένα, οι γεωγραφικές ποικιλίες συνδέονται ως προς τον χώρο με την ύπαιθρο, με περιβάλλον εκτός αστικού ιστού, και ως προς τις περιστάσεις επικοινωνίας με ανεπίσημο ύφος. Πράγματι, η Πλαδή (2001), παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα της έρευνάς της από το Λιτόχωρο

Πιερίας, αναφέρει ότι η γεωγραφική γλωσσική ποικιλία του συγκεκριμένου τόπου³ χρησιμοποιείται σε ζητήματα διαπροσωπικά, καθημερινά και ανεπίσημα, ενώ σε επίσημες περιστάσεις επικοινωνίας, προκειμένου να δοθεί η απαιτούμενη σοβαρότητα και να επιτευχθεί το απαιτούμενο κοινωνικό κύρος, χρησιμοποιείται η ΚΝΕ από τις/τους περισσότερες/-ους.

Οι απόψεις, βέβαια, που διαμορφώνονται και διαμορφώνουν τις στάσεις προς μια ποικιλία διακρίνονται σε αυτοαξιολογητικές, αφενός, δηλαδή απόψεις που έχουν και εκφράζουν οι ίδιες/-οι οι διαλεκτόφωνες/-οι, και ετεροαξιολογητικές, αφετέρου, δηλαδή απόψεις των υπόλοιπων μη διαλεκτόφωνων ομιλητριών/-τών, ενώ οι στάσεις με τη σειρά τους μπορεί να είναι αρνητικές ή θετικές.

Όσον αφορά την αυτοαξιολόγηση των διαλεκτόφωνων, παρουσιάζονται και αρνητικές και θετικές στάσεις, οι οποίες πολλές φορές εκφράζονται και μπερδεμένες. Αρχικά, η Πλαδή (2001) εντοπίζει θετική στάση σε μία μερίδα 30άρων/-άρηδων (σημερινών 50άρων/-άρηδων), οι οποίες/-οι παρατηρείται ότι είναι υπεύθυνες/-οι για μια αναβίωση της διαλέκτου, στην προσπάθειά τους να συνδεθούν με το παρελθόν τους και να διασώσουν την κληρονομιά του τόπου τους. Καθώς έχουν αποφασίσει να μη φύγουν από το μέρος τους, θεωρούν ότι πρέπει να διασφαλίσουν τις παραδόσεις, την ιστορία και τις αξίες του, και η γλώσσα αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι του. Μάλιστα, αποδοκιμάζουν την προσπάθεια αρκετών μεγαλύτερων τους όταν προσπαθούν να μιλήσουν στην ΚΝΕ, καθώς θεωρούν ότι δεν το πετυχαίνουν. Αντιθέτως, οι ίδιες/-οι πιστεύουν ότι μόνο μέσα από τη δική τους γλωσσική ποικιλία μπορούν να εκφραστούν κατάλληλα και το γεγονός αυτό τους προσφέρει τη γαλήνη και την ηρεμία που αναζητάνε, αλλά και τη σύνδεση με την κοινότητα (Πλαδή, 2001). Είναι αυτό που ονομάζεται *κώδικας αλληλεγγύης* και που ο Κουρδής (2025) χρησιμοποιεί για να περιγράψει τις/τους θετικά προσκείμενες/-ους Θεσσαλές/-ούς, και κυρίως τις/τους Λαρισαίες/-ους, προς τη δική τους γλωσσική ποικιλία⁴, η οποία αναδύεται για παράδειγμα μέσα από τον τοπικό Τύπο, τα διαδικτυακά μινιμάρια και γενικότερα διάφορα ΚΜΚ, σε μία διάθεση για μετατόπιση των αρνητικών στάσεων, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

³Η γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που ομιλείται στο Λιτόχωρο Πιερίας συγκαταλέγεται στις βόρειες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες της Νέας Ελληνικής (Πλαδή, 2001).

⁴Η γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που εντοπίζεται στη Θεσσαλία, παρά τις ενδοδιαλεκτικές διαφορές που παρουσιάζει, εντάσσεται κι αυτή στις βόρειες νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες (Κουρδής, 1997· Μπέης & Κατσούδα, 2012).

Η προσπάθεια, εντούτοις, των διαλεκτόφωνων Λιτοχωριτισσών/-ιτών να υιοθετήσουν την ΚΝΕ φανερώνει την αρνητική στάση απέναντι στην τοπική γλωσσική ποικιλία, η οποία εκφράζεται από ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων (Πλαδή, 2001). Η Πλαδή (2001) τονίζει την επιρροή της άποψης των μη διαλεκτόφωνων πάνω στην άποψη των διαλεκτόφωνων και τη διαμόρφωση στάσεων. Έτσι, στην άποψη που εκφράζεται ότι η ΚΝΕ είναι ενδείκτης πολιτισμού εν αντιθέσει με τα «Λιτοχωρίτικα» λανθάνει η αξιολογική στάση έναντι των ίδιων των ανθρώπων που τις μιλούν, με τους μεν να αντιμετωπίζονται ως «ευγενείς, εκλεπτυσμένοι, καλλιεργημένοι και με ανώτερη κοινωνική θέση», ενώ οι δε είναι οι απολίτιστοι (Πλαδή, 2001, σ. 621). Προκειμένου, λοιπόν, να ανελιχθούν κοινωνικά και να έχουν ένα καλύτερο επαγγελματικό μέλλον, πολλές/-οί Λιτοχωρίτισσες/-ίτες πιστεύουν πως η κατάλληλη γλώσσα για να μεταδώσουν στα παιδιά τους είναι η κοινή, παραγκωνίζοντας και υποβαθμίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη γλωσσική ποικιλία της περιοχής και οδηγώντας τη σε γλωσσική αυτοκτονία. Η υιοθέτηση, τέλος, της ΚΝΕ σε περιστάσεις που βρίσκονται με μη διαλεκτόφωνες/-ους ομιλήτριες/-ητές ενέχει φόβο να μην προδώσουν στις/στους γύρω τους την καταγωγή τους και χαρακτηριστούν αμόρφωτες/-οι χωριάτισσες/-τες (Πλαδή, 2001).

Συνεχίζοντας με την ετεροαξιολόγηση, την αξιολόγηση, δηλαδή, διαλεκτόφωνων από μη διαλεκτόφωνες/-ους ομιλήτριες/-ητές, αυτή χαρακτηρίζεται κυρίως ως αρνητική. Όπως πληροφορεί ο Κουρδής (1997), 9 στις/στους 10 συμμετέχουσες/-οντες σε έρευνα που διεξήγαγε σε δείγμα φοιτητριών/-τών του ΑΠΘ δήλωσαν ότι δεν τους αρέσει ηχητικά η θεσσαλική γεωγραφική γλωσσική ποικιλία, η οποία αποτελούσε αντικείμενο της έρευνας, καθώς τη βρίσκουν μη σωστή μορφή της ελληνικής γλώσσας και ενδείκτη έλλειψης καλλιέργειας. Συνυπολογίζοντας, έτσι, τα αποτελέσματα των ερευνών του Κουρδή (1997) και της Πλαδή (2001), η πλειονότητα των ανθρώπων συνδέουν τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, και συγκεκριμένα τις βόρειες για τις οποίες διεξήγαγαν τις έρευνές τους, με ηλικιωμένες/-ους αμόρφωτες/-ους κατοίκους χωριού. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται πώς αντανακλώνται οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα και τις γλωσσικές ποικιλίες στα κείμενα μαζικής κουλτούρας, αλλά και πώς παράλληλα διαμορφώνουν στάσεις, αφού πρώτα επιχειρηθεί να οριστεί η μαζική κουλτούρα.

2.2 Μαζική κουλτούρα

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία ως προς την εννοιολόγηση της *μαζικής κουλτούρας* υιοθετεί εκείνη που παρουσιάζεται στο έργο των Στάμου κ.ά. (2016). Πιο συγκεκριμένα, ο όρος *μαζική κουλτούρα* χρησιμοποιείται για να αποδώσει στα ελληνικά τον αγγλικό όρο *popular culture*. Το επίθετο *μαζική*, όμως, δεν είναι αρνητικά φορτισμένο· σε αυτή την περίπτωση δεν χαρακτηρίζει τις/τους αποδέκτριες/-έκτες των έργων της κουλτούρας ως παθητικές/-ούς, ούτε υπονοεί ότι διακρίνονται από ομοιογένεια, όπως παρατηρείται ότι υποδήλωνε ο μειωτικός όρος *mass culture*, ο οποίος και είναι πλέον ξεπερασμένος. Αντιθέτως, το κοινό στη σύγχρονη εποχή παρουσιάζεται ετερογενές και έχει τη δυνατότητα να είναι διαδραστικό. Μία ακόμη διευκρίνηση είναι ότι ο όρος *μαζική κουλτούρα* επιλέγεται ανάμεσα από τον παραπλήσιο *λαϊκή κουλτούρα*, καθώς ο δεύτερος παραπέμπει σε παραδοσιακές πολιτισμικές πρακτικές, αλλά και από την κατά λέξη μετάφραση του όρου ως *δημοφιλής κουλτούρα*, καθώς είναι λιγότερο συνηθισμένη και γνωστή (Στάμου κ.ά., 2016).

Εντούτοις, και ο ορισμός αυτός καθαντός της έννοιας *μαζική κουλτούρα/popular culture* (ή *pop culture* εν συντομία) δεν είναι απλός, καθώς προϋποθέτει τη νοηματοδότηση της λέξης *κουλτούρα/culture*, η οποία από μόνη της καθίσταται δύσκολη υπόθεση (Storey, 2021· Τσάμη, 2018). Έτσι, ανάλογα με το ποια/-ος επιχειρεί και ως προς τι να ορίσει τη μαζική κουλτούρα, τροποποιείται και το σημασιολογικό της (Delaney, 2007). Πολύ συχνά, η μαζική κουλτούρα αντιπαρατίθεται με άλλες έννοιες, με συνηθέστερη την υψηλή κουλτούρα, η οποία απευθύνεται σε συγκεκριμένο κοινό που πληροί ορισμένα κριτήρια (Τσάμη, 2018). Αντιθέτως, η μαζική κουλτούρα απευθύνεται στην πλειονότητα του πληθυσμού, καθώς αποτελείται από το τι είναι δημοφιλές μια δεδομένη στιγμή (Delaney, 2007· Στάμου κ.ά., 2016· Storey, 2021· Τσάμη, 2018). Πρόκειται, δηλαδή, για πολιτισμικές πρακτικές με ευρεία απήχηση (Στάμου κ.ά., 2016) και περιλαμβάνει νόρμες, αξίες, πεποιθήσεις, σύμβολα, αντικείμενα (Jenks, 1993, όπως αναφέρεται στο Τσάμη, 2018).

Τα μέσα μετάδοσης είναι μαζικά, τα λεγόμενα MME, όπως για παράδειγμα η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και στη σύγχρονη εποχή το διαδίκτυο (Στάμου κ.ά., 2016), ενώ τα είδη μπορεί να είναι διάφορα, όπως μουσική, έντυπα, κυβερνοκουλτούρα, αθλητισμός, ψυχαγωγία, αναψυχή, μόδες, διαφήμιση και τηλεόραση (Delaney, 2007). Στις επόμενες υποενότητες της παρούσας ενότητας παρουσιάζονται με περισσότερες λεπτομέρειες τα

κείμενα μαζικής κουλτούρας (ΚΜΚ) και οι απεικονίσεις γλωσσικών ποικιλιών σε αυτά, καθώς ένα χαρακτηριστικό τους που παρατηρείται είναι ότι τείνουν να αναπαράγουν τις κυρίαρχες ιδεολογίες (Στάμου κ.ά., 2016).

2.2.1 Κείμενα μαζικής κουλτούρας

Όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, τα ΚΜΚ διαχέονται μέσα από τα ΜΜΕ. Εμβαθύνοντας λίγο περισσότερο, τα ΚΜΚ παρουσιάζονται να είναι κείμενα που εκτός από τη γλώσσα χρησιμοποιούν παράλληλα και άλλους, έναν ή περισσότερους, σημειωτικούς τρόπους, όπως την εικόνα (π.χ. κόμικ, περιοδικά, εφημερίδες), τον ήχο (π.χ. τραγούδια), ή και συνδυαστικά (π.χ. κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές σειρές, διαφημίσεις, μέσα κοινωνικής δικτύωσης) (Στάμου κ.ά., 2016).

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ΚΜΚ δεν εμφανίζονται ούτε αντικειμενικά ούτε ιδεολογικά ουδέτερα. Αντιθέτως, ο τρόπος με τον οποίο επιλέγεται κάθε φορά να αναπαρασταθεί η κοινωνιογλωσσική πραγματικότητα απηχεί συγκεκριμένες ιδεολογίες (Androutsopoulos, 2010· Storey, 2021). Παράλληλα, λόγω του ευρέος κοινού στο οποίο απευθύνονται τα ΜΜΕ, διαδραματίζουν σημαντικό, «κεντρικό», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Στάμου (2012), «ρόλο στη διαμόρφωση των πρακτικών και των ταυτοτήτων των μετανεωτερικών κοινωνιών» (σ. 21). Η τηλεόραση, για παράδειγμα, θεωρείται ότι συνεισφέρει τα μάλα στη συγκρότηση της εθνικής ενότητας και τη διαμόρφωση της ταυτότητας μιας κοινωνίας (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Έτσι, όσον αφορά τη γλώσσα, συγκεκριμένα, και την αναπαράστασή της, κατά τον δέκατο ένατο αιώνα, αιώνα συγκρότησης πολλών σύγχρονων δυτικών, κυρίως ευρωπαϊκών, κρατών, τα ΜΜΕ προέβαλαν την εκάστοτε πρότυπη ποικιλία, συνεισφέροντας με αυτόν τον τρόπο στην καλλιέργεια της ενιαίας εθνικής συνείδησης (Στάμου, 2012· Στάμου & Ντίνας, 2011). Σε αυτό το πλαίσιο, οι διάφορες γεωγραφικές, αλλά και κοινωνικές, γλωσσικές ποικιλίες δεν αποτελούσαν αντικείμενο προς αξιοποίηση, καθώς, όπως παρουσιάστηκε και στην ενότητα 2.1, θεωρήθηκαν ότι απειλούσαν την ομοιογένεια. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να ενταθεί η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός των γλωσσικών ποικιλιών που απέκλιναν από την πρότυπη (Στάμου κ.ά., 2016).

Το ίδιο συνέβη και στην ελληνική πραγματικότητα, στην απεικόνιση της ελληνικής γλώσσας και των γλωσσικών της ποικιλιών στα ελληνικά ΚΜΚ. Σε μία σύντομη

αναδρομή, όπως παρουσιάζεται και στους Πολίτη και Κουρδή (2015), μέχρι και τη δεκαετία του 1970 αποτυπώνεται η διπλογλωσσία/κοινωνική διγλωσσία που κυριαρχεί στην ελληνική επικράτεια, κατά την οποία δύο μορφές της ελληνικής γλώσσας, η καθαρεύουσα από τη μία και η δημοτική από την άλλη, συμβιώνουν, ή -πιο σωστά- ανταγωνίζονται η μία την άλλη για την επικράτηση. Τη δεκαετία του 1980 εμφανίζεται στα ΚΜΚ η προφορική κοινή των αστικών κέντρων, ενώ μόλις τη δεκαετία του 1990 άρχισαν να χρησιμοποιούνται στοιχεία που να παραπέμπουν σε γεωγραφικές και κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες της Νέας Ελληνικής (Πολίτης & Κουρδής, 2015).

Η αλλαγή αυτή δεν παρουσιάζεται αποκομμένη, αλλά συνδέεται με γενικότερες αλλαγές που διαδραματίζονται στη δημόσια επικοινωνία (Πολίτης & Κουρδής, 2015). Έτσι, ενώ οι συνθήκες της παγκοσμιοποίησης προωθούν την ομογενοποίηση, παράλληλα εντοπίζεται μία τάση για στροφή προς την τοπικότητα (Στάμου, 2012). Η προσπάθεια λαϊκοποίησης των ΜΜΕ, επίσης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αλλαγή των μορφών της γλώσσας και την υιοθέτηση διάφορων ποικιλιών της (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Θεοδωρόπουλος, 2015). Στην υποενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι απεικονίσεις αυτές στη σημερινή εποχή, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στις αναπαραστάσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στις τηλεοπτικές σειρές, που αποτελούν αντικείμενο αυτής της διπλωματικής εργασίας.

2.2.2 Απεικονίσεις γλωσσικών ποικιλιών στα κείμενα μαζικής κουλτούρας

Η εμφάνιση των γλωσσικών ποικιλιών στα ΚΜΚ μπορεί να έχει πολλές μορφές. Άλλοι είναι οι λόγοι και οι τρόποι που χρησιμοποιούνται, παραδείγματος χάρη, στην ενημέρωση και άλλοι σε μια διαφήμιση (Πολίτης & Κουρδής, 2015). Σε αυτό το πλαίσιο, η Στάμου (2012) διακρίνει τη χρήση των γλωσσικών ποικιλιών σε δύο βασικές κατηγορίες, στην πρωτογενή και τη δευτερογενή.

Από τη μία, πρωτογενής ονομάζεται η απεικόνιση που προκύπτει κατά τη χρήση των διάφορων γλωσσικών ποικιλιών από πραγματικές κοινωνικές ομάδες. Σε αυτή την κατηγορία εμπίπτουν οι περιπτώσεις συμμετοχής κοινού σε προγράμματα, οι πινακίδες και τα εμπορικά σήματα με πληροφοριακή διάσταση, αλλά και τοπικά ή μειονοτικά ΜΜΕ και η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή (Στάμου, 2012). Από την άλλη, η δευτερογενής χρήση γλωσσικών ποικιλιών στα ΚΜΚ προκύπτει κατά την αναπαράστασή

τους και εντοπίζεται σε πινακίδες και εμπορικά σήματα όταν αυτά χρησιμοποιούνται με εμπορική διάσταση, στις διαφημίσεις και στη μυθοπλασία (Στάμου, 2012). Καθώς η παρούσα εργασία ασχολείται με τη δευτερογενή χρήση, με περιπτώσεις που δεν υπάρχει «αυθεντική πραγμάτωση» (Πολίτης & Κουρδής, 2015), οι γλωσσικές ποικιλίες, δηλαδή, δεν ομιλούνται σε φυσικές επικοινωνιακές συνθήκες από πραγματικές κοινωνικές ομάδες, αλλά αποτελούν αντικείμενο σεναριακού λόγου, επιχειρείται μια περαιτέρω ανάλυση.

Για την παρουσία των διαλεκτικών ποικιλιών στον τηλεοπτικό λόγο (διαφημίσεις, τηλεοπτικές σειρές και ταινίες) έχουν διεξαχθεί αρκετές έρευνες⁵. Παρά το γεγονός ότι βρίσκονται στην ίδια κατηγορία, υπάρχουν ορισμένες διαφορές μεταξύ της αναπαράστασης των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στις διαφημίσεις και της αναπαράστασης στις τηλεοπτικές σειρές και ταινίες. Αφενός, στις διαφημίσεις αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα, ενώ στις σειρές και τις ταινίες σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η αναφορική σημασία του μηνύματος (Στάμου & Ντίνας, 2011). Αφετέρου, μέσα από τις διαφημίσεις, σκοπός της αξιοποίησης των ποικιλιών που αποκλίνουν από τη νόρμα αποτελεί η δημιουργία ενός οικείου κλίματος και η μείωση των αποστάσεων μεταξύ του προϊόντος και της/του καταναλώτριας/-ωτή, με απώτερο σκοπό την εμπορική εκμετάλλευση (Στάμου & Ντίνας, 2011· Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Θεοδωρόπουλος, 2015), ενώ η χρήση τέτοιων ποικιλιών σε τηλεοπτικές σειρές και ταινίες αποσκοπεί περισσότερο στο να προσδώσει αυθεντικότητα και ρεαλισμό σε μία κοινωνική ομάδα ή εποχή (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο αναπαριστώνται οι διαλεκτόφωνες/-οι στις τηλεοπτικές σειρές, γίνεται φανερό ότι συχνά εξαιρείται μία αντίθεση ανάμεσα στον άνθρωπο που κατοικεί στην ύπαιθρο και τον άνθρωπο της πόλης, κυρίως της πόλης των Αθηνών, της πρωτεύουσας της Ελλάδας. Αυτή η αντίθεση εκφράζεται όχι μόνο μέσα από τη γλώσσα, αλλά και μέσα από άλλα σημειωτικά σύμβολα, όπως τον τρόπο που κινείται, ντύνεται και γενικότερα τον τρόπο που παρουσιάζεται ο χαρακτήρας (Κουρδής, 2004)⁶. Καθώς έρχονται σε αντίθεση με τις/τους ομιλήτριες/-ητές της πρότυπης γλωσσικής

⁵Ενδεικτικά, ερευνήτριες και ερευνητές που έχουν μελετήσει την παρουσία γλωσσικών ποικιλιών στον τηλεοπτικό λόγο, αλλά και γενικότερα σε ΚΜΚ, αναφέρονται στα Στάμου (2012), Στάμου κ.ά. (2016), Στάμου & Ντίνας (2011).

⁶Στην ενότητα 5.1 παρουσιάζεται το μοντέλο ανάλυσης των αναπαραστάσεων της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα ΚΜΚ που προτείνει η Στάμου (2012) για κριτική ανάγνωση των κειμένων αυτών, με τους τέσσερις κεντρικούς άξονες ανάλυσης, τον γλωσσολογικό, τον κοινωνιογλωσσολογικό, τον σημειωτικό και τον ιδεολογικό. Οι επιλεγόμενοι προς μελέτη χαρακτήρες των τηλεοπτικών σειρών αναλύονται βάσει των τεσσάρων αυτών αξόνων.

ποικιλίας, οι οποίες/-οι παρουσιάζονται ως ανώτερης κοινωνικής τάξης και μορφωμένοι άνθρωποι, αναπαράγουν αυτό το στερεότυπο της υπεροχής της ΚΝΕ, προωθώντας εν τέλει τη γλωσσική ομοιογένεια (Στάμου κ.ά., 2016).

Ειδικότερα, οι βόρειες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν την/τον αγράμματη/-ο χωριάτισσα/-τη, συχνά χωρίς καν να δικαιολογείται γεωγραφικά η χρήση αυτής της ποικιλίας, σε περιοχές λόγου χάρη που σεναριακά τοποθετούνται στην Πελοπόννησο (Κουρδής, 2025· Μπασλής, 2000, όπως αναφέρεται στο Κουρδής, 2025). Έτσι, οι διαλεκτόφωνες/-οι τις περισσότερες φορές μέσα από την πρόκληση του γέλιου στοχοποιούνται και γίνονται αποδέκτριες/-τες αρνητικών συνδηλώσεων (Κουρδής, 2025· Στάμου κ.ά., 2016· Στάμου & Ντίνας, 2011). Οι χαρακτηρισμοί που δέχονται είναι υποτιμητικοί και ανακριβείς· γνωστός είναι ο χαρακτηρισμός «βλάχα/-ος», ο οποίος χρησιμοποιείται όχι για να δηλώσει την/τον ομιλήτρια/-ητή της (κουτσο)βλάχικης γλώσσας, αλλά υποδηλώνει άνθρωπο χωριάτη, άξεστο και χωρίς τρόπους (Κουρδής, 2025· Στάμου & Ντίνας, 2011).

Αυτό το φαινόμενο δεν είναι αποκλειστικά σύγχρονο, αλλά φαίνεται να κυριαρχεί στις αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων διαχρονικά. Στο παρελθόν, για παράδειγμα, στις ελληνικές ταινίες των δεκαετιών του 1950 και 1960, κατά τις ελάχιστες αναπαραστάσεις τους, οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες χρησιμοποιούνταν για να δηλώσουν την/τον χωριάτισσα/-τη και την/τον αγρότισσα/-τη, ενώ ο τρόπος που παρουσιάζονταν προκαλούσε γέλιο, διαιωνίζοντας τον στιγματισμό τους (Georgakopoulou, 2000, όπως αναφέρεται στο Στάμου & Ντίνας, 2011). Αλλά και πρόσφατες έρευνες, όπως αυτή των Στάμου και Ντίνα (2011), κατέδειξαν τη συνέχεια αυτού του μοτίβου και την αναπαραγωγή της κυρίαρχης γλωσσικής ιδεολογίας, που θέλει τις/τους ομιλήτριες/-ητές των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών να είναι άνθρωποι χαμηλότερης κοινωνικής τάξης, αμόρφωτοι και μεγαλύτερης ηλικίας.

Από τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι οι στερεοτυπικές αυτές αναπαραστάσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών και των διαλεκτόφωνων συνάδουν με τις απόψεις και στάσεις των ανθρώπων, όπως παρουσιάστηκαν στην ενότητα 2.1. Ωστόσο, τα ΚΜΚ δεν αντανακλούν την κοινωνία, αλλά την αναπαριστούν από συγκεκριμένη σκοπιά. Κρίνεται, επομένως, αναγκαίο να καλλιεργηθεί στους ανθρώπους από νωρίς, από τη σχολική ακόμα ηλικία, η ικανότητα να αναγνωρίζουν τις ιδεολογικές στάσεις που λανθάνουν στις αναπαραστάσεις των ΚΜΚ, να καλλιεργηθεί, δηλαδή, αυτό που ονομάζεται *κριτική*

γλωσσική επίγνωση (Μπουτουλούση, 2001). Το επόμενο κεφάλαιο πραγματεύεται τις έννοιες του Γραμματισμού, και συγκεκριμένα του Κριτικού Γραμματισμού και των Πολυγραμματισμών, οι οποίες, εφαρμοσμένες κατάλληλα στην εκπαιδευτική διαδικασία, μπορούν να συμβάλλουν στην καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητριών και μαθητών.

3. Γλώσσα και γραμματισμός

Η διδασκαλία της γλώσσας κατέχει εξέχουσα θέση και καταλαμβάνει σημαντικό μέρος στα σχολικά προγράμματα. Ακολουθεί και αυτή το ρεύμα διδασκαλίας της κάθε εποχής, το οποίο διαμορφώνεται μέσα στο εκάστοτε ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο, από τον παραδοσιακό λόγο με τη δασκαλοκεντρική διδασκαλία των περασμένων αιώνων, μέχρι τον λόγο του προοδευτισμού με την ενεργό συμμετοχή των μαθητριών/-ητών στη διαδικασία της μάθησης της σύγχρονης εποχής (Κουτσογιάννης, 2017). Η κριτική γλωσσική επίγνωση, που αναπτύχθηκε από τον Fairclough και την ομάδα «Γλώσσα και δύναμη» του Πανεπιστημίου του Lancaster, είναι αποτέλεσμα μιας κριτικής εκπαίδευσης και οφείλει να χαρακτηρίζει ένα χειραφετημένο άτομο (Μπουτουλούση, 2001). Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους παρουσιάζονται οι σχετικές έννοιες του Γραμματισμού, του Κριτικού Γραμματισμού και το μοντέλο των Πολυγγραμματισμών.

3.1 Γραμματισμός

Ο ορισμός της έννοιας του γραμματισμού⁷ αποδεικνύεται διαδικασία η οποία είναι αρκετά απαιτητική. Αρκετές/-οί ερευνήτριες/-ητές, από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, έχουν ασχοληθεί, επιχειρώντας να ορίσουν την έννοια του γραμματισμού. Όπως επισημαίνει η McKay (2009), από τη μία, υπάρχει η αντίληψη από μία μερίδα ερευνητριών/-ητών ότι ο γραμματισμός αποτελεί ατομική δεξιότητα, ενώ, από την άλλη, αντιμετωπίζεται ως κοινωνική πρακτική. Η ίδια υποστηρίζει ότι πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, μια περίπλοκη αλληλεπίδραση αυτών των δύο. Επιπλέον, ο ορισμός του γραμματισμού είναι δύσκολο να δοθεί, καθώς το σημαντικότερό του αλλάζει, ανάλογα με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται (Χαραλαμπίδης, 2006).

Ο όρος «γραμματισμός» (συναντάται και ως «εγγραμματοσύνη») εισήχθη σχετικά πρόσφατα στην ελληνική βιβλιογραφία και έχει αντικαταστήσει τον προηγούμενο όρο του «αλφαριθμητισμού», ο οποίος δήλωνε την ικανότητα κατανόησης, ανάγνωσης και γραφής

⁷Σε αυτή τη διπλωματική εργασία, η έννοια του Γραμματισμού προσεγγίζεται επιδερμικά. Για μια πιο ενδελεχή παρουσίαση βλ. ενδεικτικά Baynham (2002), McKay (2009) και Χαραλαμπίδης (2006).

ενός κειμένου (Μητσικοπούλου, 2001· Μαρωνίτη, 2017· Χαραλαμπίδης, 2006). Η έννοια αυτή εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ωστόσο, το 2003 συντελέστηκε ένας επαναπροσδιορισμός του όρου, στο πλαίσιο της συνάντησης του ινστιτούτου εκπαίδευσης της UNESCO και του Union des Institutions Sociales, περιλαμβάνοντας όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που καθιστούν ένα άτομο ικανό να αντεπεξέλθει σε μια σύγχρονη κοινωνία (Μαρωνίτη, 2017).

Έτσι, η διευρυμένη σημασία του δηλώνει πλέον, όπως αναφέρει ο Χαραλαμπίδης (2006), «την ικανότητα κατανόησης, παραγωγής και κριτικής αντιμετώπισης διαφόρων μορφών προφορικών και γραπτών κειμένων, ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές περιστάσεις» (σ. 7), ενώ η Μητσικοπούλου (2001) ορίζει τον γραμματισμό ως τη «δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, καθώς επίσης μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κλπ.)».

Υπό αυτό το πρίσμα, υπάρχουν διάφορα είδη γραμματισμού, ανάλογα με το πλαίσιο και το περιβάλλον, διάφορα είδη *κοινωνικού γραμματισμού*, τα οποία καλείται να αναπτύξει το σχολείο στις/στους μαθήτριες/-ητές. Παράλληλα, στόχος του σχολείου είναι η καλλιέργεια του *σχολικού γραμματισμού* (Μητσικοπούλου, 2001). Επιπλέον, οι συμπεριφορές γραμματισμού που παρατηρήθηκε από την Clay (1966, όπως αναφέρεται στο Μαρωνίτη, 2017) ότι παρουσιάζουν τα παιδιά πριν την πρώτη τους επαφή με το σχολείο αποδίδονται με τον όρο *αναδυόμενος γραμματισμός*. Στη σύγχρονη εποχή, ολοένα και σημαντικότερη είναι η καλλιέργεια αυτού που ονομάζεται *Νέοι Γραμματισμοί/Νέες Σπουδές στον Γραμματισμό*, ανάγκη που δημιουργήθηκε με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και τις σχετικές ικανότητες που καλείται να διαθέτει το άτομο (Κουτσογιάννης, 2011). Τέλος, συχνά γίνεται λόγος για τη διάκριση *λειτουργικός-κριτικός γραμματισμός*, με τον μεν πρώτο να είναι μετρήσιμος και να αναφέρεται στις δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ο σύγχρονος άνθρωπος προκειμένου να αντεπεξέλθει στην αγορά εργασίας, ενώ ο δε κριτικός «στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των πολιτών στις λειτουργίες των κυρίαρχων μορφών γραμματισμού, καθώς και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης απέναντί τους» (Μητσικοπούλου, 2001).

3.2 Κριτικός γραμματισμός

Εστιάζοντας στον *κριτικό γραμματισμό*, εκείνος έχει τις βάσεις του στην κριτική παιδαγωγική του Freire, η οποία τοποθετείται περί τη δεκαετία του 1960. Στη γλωσσική εκπαίδευση, ωστόσο, άρχισε να χρησιμοποιείται συστηματικά κυρίως από τη δεκαετία του 1990 (Κουτσογιάννης, 2014· Στάμου κ.ά., 2016).

Όπως αναφέρει ο Κουτσογιάννης (2014), οι διαφορετικές σημασίες που αποδίδονται στον όρο «κριτικός» από τις διαφορετικές σχολές σκέψης και παραδόσεις σε διαφορετικά επιστημονικά πλαίσια που χρησιμοποιείται ανά τον κόσμο έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας σύγχυσης γύρω από τον όρο «κριτικός γραμματισμός», δημιουργώντας διαφορετικές εκδοχές του. Έτσι, στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται για έναν και μόνο κριτικό γραμματισμό, αλλά είναι πιο δόκιμο να χρησιμοποιείται ο όρος στον πληθυντικό. Πρόκειται, δηλαδή, για *κριτικούς γραμματισμούς*, οι οποίοι είναι δυνατόν να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους και να γίνονται αντιληπτοί μόνο λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έχουν δημιουργηθεί (Κουτσογιάννης, 2014).

Παρά τις διαφορές που παρουσιάζουν οι διαφορετικές εκδοχές του κριτικού γραμματισμού, ο πυρήνας τους είναι ο ίδιος. Στόχος του γραμματισμού, της ενασχόλησης με τα κείμενα, δεν είναι μόνο η καλλιέργεια της αποτελεσματικής λειτουργίας των πολιτών στις διάφορες επικοινωνιακές ανάγκες, η καλλιέργεια του λειτουργικού δηλαδή γραμματισμού, αλλά η κριτική τους στάση απέναντί τους. Υπό αυτό το πρίσμα, τα κείμενα δεν είναι διαυγή και ιδεολογικά ουδέτερα, αλλά παρουσιάζουν τον κόσμο μέσα από μία συγκεκριμένη οπτική, συντηρώντας συγκεκριμένες σχέσεις εξουσίας, τις οποίες οι μαθήτριες και οι μαθητές θα πρέπει να αναγνωρίσουν και να επεξεργαστούν κριτικά (Στάμου κ.ά., 2016).

Οι κριτικοί γραμματισμοί στη διδακτική πράξη έχουν εφαρμοστεί με διάφορες παραδόσεις, εκ των οποίων οι βασικές τέσσερις είναι η παιδαγωγική, η γλωσσολογική, η κοινωνικοπολιτική και η εθνογραφική (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014). Στην Ελλάδα, η έννοια του κριτικού γραμματισμού χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ρητά από τα πιλοτικά προγράμματα σπουδών του 2011, για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Ωστόσο, παρατηρούνται ορισμένες αντιφάσεις, οι οποίες εντοπίζονται φερειπείν στο κομμάτι περιγραφής της διδασκαλίας της γραμματικής, κατά την οποία ακολουθούνται άλλες παραδόσεις (Κουτσογιάννης, 2014), χωρίς να απασχολήσουν

περισσότερο στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία. Καθώς, όμως, οι κριτικοί γραμματισμοί αποτελούν σημαντικό εργαλείο κριτικής σκέψης και επίγνωσης, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, επιλέγονται προς αξιοποίηση στις διδακτικές προτάσεις, που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας, στο 6^ο κεφάλαιο.

3.3 Το μοντέλο των Πολυγραμματισμών

Οι αλλαγές της καθημερινότητας μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες επιδρούν πάνω στον τρόπο διδασκαλίας της γλώσσας. Αφενός, η γλωσσική ποικιλότητα που παρατηρείται και, αφετέρου, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας αναδεικνύουν την αναγκαιότητα της αξιοποίησης των *Πολυγραμματισμών* (του όρου που εισήγαγε η ομάδα New London Group) στη γλωσσική διδασκαλία. Οι *Πολυγραμματισμοί* δεν έχουν σκοπό να ακυρώσουν τις υπάρχουσες διδακτικές του γραμματισμού, αλλά λειτουργούν συμπληρωματικά, δίνοντας έμφαση στα διαφορετικά είδη λόγου με τα οποία έρχονται σε επαφή οι μαθήτριες και οι μαθητές, με την πολυτροπικότητα να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο (Kalantzis & Core, 2001). Με δεδομένο ότι στα νέα προγράμματα σπουδών τα πολυτροπικά κείμενα κατέχουν εξέχουσα θέση (Γρόσδος, 2011· Φτερνιάτη, 2010), η Παιδαγωγική των Πολυγραμματισμών καθίσταται απαραίτητη.

Κατά τη διδασκαλία, οι Πολυγραμματισμοί αξιοποιούν παιδαγωγικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν ένα μείγμα τεσσάρων αλληλοεξαρτώμενων επιπέδων, την τοποθετημένη πρακτική, την ανοιχτή διδασκαλία, την κριτική πλαισίωση και τη μετασηματισμένη πρακτική (Kalantzis & Core, 2001). Αξίζει να επισημανθεί ότι τα τέσσερα αυτά επίπεδα δεν εκτελούνται γραμμικά, αλλά η/ο εκπαιδευτικός είναι ελεύθερη/-ος να τα αξιοποιήσει κατά βούληση στη διαδικασία της μάθησης (Κουτσογιάννης, 2017). Παρακάτω ακολουθεί μία σύντομη παρουσίασή τους.

Αρχικά, το πρώτο επίπεδο, η *τοποθετημένη πρακτική*, περιλαμβάνει την αξιοποίηση των διαθέσιμων, προερχόμενων από την καθημερινότητα των μαθητριών και μαθητών, ειδών λόγου (Kalantzis & Core, 2001). Καθώς βασική παραδοχή της θεωρητικής αυτής πρότασης αποτελεί ότι ο άνθρωπος για να εμπλακεί στη διαδικασία μάθησης χρειάζεται κίνητρο, επιδιώκεται η πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητριών/-ητών, προκειμένου

να επιτευχθεί η ενεργός συμμετοχή τους στη διαδικασία της μάθησης (Κουτσογιάννης, 2017).

Το επόμενο επίπεδο, η *ανοιχτή διδασκαλία*, προϋποθέτει μία συστηματική, αναλυτική και συνειδητή κατανόηση (Kalantzis & Cope, 2001). Δεν πρέπει, ωστόσο, να συγχέεται με την απευθείας διδασκαλία του δασκαλοκεντρικού παραδοσιακού λόγου. Κατά την ανοιχτή διδασκαλία, παρέχεται βοήθεια στις μαθήτριες και τους μαθητές όποτε αυτή χρειάζεται, προκειμένου να φέρουν εις πέρας την ανακαλυπτική τους πορεία μάθησης, με σκοπό την κατάκτηση του σχολικού λόγου. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρησιμοποιείται μεταγλώσσα και νέα ορολογία (Κουτσογιάννης, 2017).

Έπειτα, κατά το επίπεδο της *κριτικής πλαισίωσης*, μαθήτριες και μαθητές καλούνται να σταθούν κριτικά απέναντι σε αυτό που έμαθαν, δίνοντας βαρύτητα και ερμηνεύοντας το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται (Κουτσογιάννης, 2017· Kalantzis & Cope, 2001). Κρίνεται, επομένως, απαραίτητη η αποστασιοποίηση από το αντικείμενο μελέτης (Kalantzis & Cope, 2001), προκειμένου να κατανοηθεί η μη ουδετερότητα των γνώσεων (Κουτσογιάννης, 2017).

Τέλος, αφού έχει αξιολογηθεί κριτικά το προς μελέτη αντικείμενο διδασκαλίας, οι μαθήτριες/-ητές προχωρούν σε μια επανεκτίμηση των γνώσεων (Κουτσογιάννης, 2017). Πιο συγκεκριμένα, καλούνται να κατασκευάσουν οι ίδιες/-οι κείμενα σε άλλα περιβάλλοντα ή πολιτισμικούς τόπους (Kalantzis & Cope, 2001), μεταφέροντας κατάλληλα ό,τι έμαθαν (Κουτσογιάννης, 2017). Πρόκειται για το επίπεδο της *μετασχηματισμένης πρακτικής*.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, για την αξιοποίηση των ΚΜΚ με τις αναπαραστάσεις των βόρειων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά τις διδακτικές προτάσεις που αναπτύσσονται στο 6^ο κεφάλαιο, επιλέγεται να αξιοποιηθεί η παιδαγωγική των Πολυγραμματισμών. Η επιλογή αυτή γίνεται καθώς πρόκειται για χαρακτηριστικό είδος πολυτροπικών κειμένων, σύγχρονων τηλεοπτικών σειρών, που αποτελούν μέρος της καθημερινότητας των μαθητριών και μαθητών, του γραμματισμού εκτός σχολείου. Στο επόμενο κεφάλαιο περιγράφεται αναλυτικότερα η επιλογή των κειμένων αυτών.

4. Έρευνα

Στο τέταρτο αυτό κεφάλαιο περιγράφεται η έρευνα που έχει διεξαχθεί για τις ανάγκες της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Αρχικά, αναφέρονται τα κριτήρια επιλογής των προς ανάλυση κειμένων, ΚΜΚ και συγκεκριμένα τηλεοπτικών σειρών, και ο στόχος της έρευνας, ενώ, στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα σχετικά ερευνητικά ερωτήματα που αναδύονται και η ερευνητική υπόθεση, η οποία επιχειρείται να ελεγχθεί. Τέλος, περιγράφεται η ποιοτική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε, καθώς υπάρχει αξιοποίηση της Ανάλυσης Λόγου, και συγκεκριμένα της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου.

4.1 Κριτήρια επιλογής κειμένων προς ανάλυση και στόχος της έρευνας

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια αυτής της εργασίας, τα ΚΜΚ αναπαράγουν τα κυρίαρχα στερεότυπα και τις κυρίαρχες ιδεολογίες. Για παράδειγμα, όσον αφορά τις διάφορες γλωσσικές ποικιλίες, η αναπαράσταση αυτών δεν στοχεύει στην ανάδειξή τους, αλλά έχει παρατηρηθεί ότι αναπαράγει και εντείνει την υποτίμηση -λόγου χάρη των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών που μελετώνται στην εργασία αυτή- έναντι της κοινής, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τη γλωσσική ομοιογένεια. Ο τηλεοπτικός λόγος (τηλεοπτικές σειρές και διαφημίσεις) βρίθει παραδειγμάτων για το συγκεκριμένο θέμα και αποτελεί ένα πεδίο έρευνας, το οποίο συγκεντρώνει το ενδιαφέρον αρκετών μελετητριών/-ητών. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει εκπονηθεί και η διπλωματική αυτή εργασία, αντλώντας τα κείμενά της από τη δευτερογενή χρήση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών μέσω της μυθοπλασίας, συγκεκριμένα σε τηλεοπτικές σειρές.

Η συνεισφορά της παρούσας διπλωματικής εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι εστιάζει σε τηλεοπτική σειρά που προβάλλεται αυτή την τηλεοπτική σεζόν, 2025-2026, τη σειρά *Γιατί ρε πατέρα;*. Στη συγκεκριμένη σειρά εντοπίζεται ένας χαρακτήρας του οποίου ο λόγος αποκλίνει από την ΚΝΕ, χωρίς ωστόσο να διαθέτει επαρκή γλωσσικά στοιχεία για την ένταξή του σε κάποια γεωγραφική γλωσσική ποικιλία, αλλά παραπέμπει σε στερεοτυπική μορφή της ομιλίας στην επαρχία, συνδέοντάς την με την καταγωγή του χαρακτήρα. Ως προς την ταύτιση ή όχι με συγκεκριμένη γεωγραφική γλωσσική ποικιλία, δεν τίθεται ζήτημα, καθώς, όπως αναφέρουν ερευνήτριες και ερευνητές, φερειπείν ο Androutsopoulos

(2010) και η Στάμου (2012), η παρουσίαση ενός διαλεκτόφωνου χαρακτήρα δεν έχει ούτε ως ή άλλως σκοπό την ακριβή αναπαράσταση κάποιας συγκεκριμένης γλωσσικής ποικιλίας. Αυτό που επιχειρείται είναι απλώς να υποδηλωθεί ένας συγκεκριμένος τρόπος ομιλίας (Bell, 1992, όπως αναφέρεται στο Στάμου, 2012). Για παράδειγμα, σε αντίστοιχες έρευνες για την αναπαράσταση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στις διαφημίσεις, παρατηρείται μία διαβάθμιση στην ακρίβεια της αναπαράστασης των διαλεκτικών ποικιλιών, με τις λεγόμενες βόρειες ποικιλίες να χρησιμοποιούνται πιο συχνά και πολλές φορές χωρίς γλωσσικά, παρά μόνο υφολογικά, στοιχεία (Πολίτης & Κουρδής, 2015).

Αφού αναλυθεί η εν λόγω σειρά, επιχειρείται μία σύγκριση με σύγχρονες μεν λίγο παλαιότερες δε σειρές, στις οποίες επίσης εμφανίζονται διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες. Η σύγκριση αυτή στηρίζεται στη θεωρία και λαμβάνει υπόψη και προηγούμενες εργασίες και έρευνες που έχουν διενεργηθεί. Οι σειρές οι οποίες απασχολούν τη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία είναι οι εξής: *Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα* και *Το σοί σου*.⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σειρές είναι παραγωγές των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων, ενώ τα αποσπάσματα που αναλύονται είναι των τελευταίων 6 χρόνων, συγκεκριμένα από το 2020 και έπειτα.

Η επιλογή αυτή, αν και ενδεικτική, δεν είναι τυχαία. Αρχικά, σκοπίμως η έρευνα επικεντρώνεται σε νέες σειρές και δεν προτιμώνται παλαιότερες, καθώς, λόγω του ενδιαφέροντος που προσελκύει το συγκεκριμένο θέμα, παλαιότερες σειρές έχουν ήδη αναλυθεί σε προηγούμενες έρευνες και εργασίες πολλάκις, χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι και για τις συγκεκριμένες σειρές δεν έχουν γίνει μελέτες. Παράλληλα, με αυτόν τον τρόπο, επιχειρείται να ελεγχθεί εάν και κατά πόσο εξακολουθούν να αναπαράγονται λανθασμένες αντιλήψεις κατά των διαλεκτόφωνων και των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, μέσα από σύγχρονες τηλεοπτικές σειρές, αντιλήψεις οι οποίες είναι όχι απλώς ανακριβείς αλλά και έωλες, καθώς έρχονται σε αντίθεση με τις αρχές της γλωσσολογίας, που θέλει όλες τις γλωσσικές ποικιλίες να είναι ισότιμες.

Επίσης, όλες οι σειρές που επιλέγονται προς μελέτη και σύγκριση με τη σειρά *Γιατί ρε πατέρα;* περιέχουν αναπαραστάσεις των λεγόμενων βόρειων γλωσσικών ποικιλιών. Οι γλωσσικές αυτές ποικιλίες, όπως και οι περισσότερες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες,

⁸Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι τηλεοπτικές σειρές δεν είναι αξιολογική ούτε τυχαία. Ως τρόπος ταξινόμησης ορίζεται η ημερομηνία πρώτης προβολής του/των επεισοδίου/-ων τους που έχουν επιλεγεί προς ανάλυση, ξεκινώντας από την παλαιότερη και καταλήγοντας στην πιο πρόσφατη.

είναι φορτισμένες με αρνητικό πρόσημο, καθώς έχουν ταυτιστεί εσφαλμένα από την κοινή γνώμη με ακαλλιέργητους ανθρώπους κατώτερης κοινωνικής τάξης και κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας, οι οποίοι είτε κατάγονται από την επαρχία ή/και διαβιούν εκεί. Μέσα από την ανάλυση, επομένως, του διαλεκτόφωνου λόγου των σειρών που επιλέχθηκαν σε αυτή τη διπλωματική εργασία ελέγχεται εάν και κατά πόσο τα στερεότυπα αυτά αναπαράγονται στα ΚΜΚ των τελευταίων χρόνων.

Ένα επιπλέον κριτήριο είναι ότι οι επιλεγθείσες σειρές αποτελούν κωμικές σειρές, γεγονός που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ύπαρξη διαλεκτικού λόγου, καθώς στόχος των κωμικών σειρών είναι η πρόκληση του γέλιου, μέσα από την αξιοποίηση του χιούμορ. Η αναπαράσταση των διαλεκτόφωνων με τον συγκεκριμένο τρόπο προκαλεί αστείες καταστάσεις και χρησιμοποιείται συστηματικά, όπως έχουν αναδείξει έρευνες που έχουν ήδη διεξαχθεί. Αντιθέτως, έχει παρατηρηθεί η τάση μη χρήσης διαλεκτόφωνου λόγου σε σειρές που ανήκουν σε άλλα είδη, όπως για παράδειγμα σε δραματικές και κοινωνικές σειρές. Υπάρχουν, δηλαδή, χαρακτήρες οι οποίοι θα αναμενόταν να μιλούν κάποια γεωγραφική γλωσσική ποικιλία, ωστόσο χρησιμοποιούν την ΚΝΕ. Τέτοια ενδεικτικά παραδείγματα είναι οι κάτοικοι στο Διαφάνι στην τηλεοπτική σειρά εποχής *Άγριες Μέλισσες*, οι οποίες/-οι διαμένουν σε ένα χωριό του Θεσσαλικού κάμπου και βάσει δεδομένων θα έπρεπε να μιλούν τη θεσσαλική γλωσσική ποικιλία (Κουρδής, 2025), αλλά και στις σειρές *Οι Φρουροί της Αχαΐας* και *Λόγω τιμής*, όπου θα ήταν φυσικό οι χαρακτήρες που έχουν περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους σε περιοχές της Αχαΐας να μιλούν την πελοποννησιακή γλωσσική ποικιλία (Αβράμη, 2022).

Στόχος αυτής της έρευνας, λοιπόν, είναι να διαπιστωθεί εάν ο λόγος των ΚΜΚ στη σημερινή εποχή εξακολουθεί να αναπαράγει αντιλήψεις περί ανωτερότητας της πρότυπης ΚΝΕ γλώσσας και υπονόμησης των υπόλοιπων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών. Για την επίτευξη αυτού του στόχου αναλύεται ο λόγος που παρουσιάζεται στην τηλεοπτική σειρά *Γιατί ρε πατέρα;* της τρέχουσας τηλεοπτικής σεζόν που παραπέμπει σε γλωσσική ποικιλία που αποκλίνει της ΚΝΕ και συγκρίνεται με τον διαλεκτικό λόγο άλλων τηλεοπτικών χαρακτήρων, οι οποίοι επίσης χρησιμοποιούν λόγο γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, και συγκεκριμένα βόρειες γεωγραφικές ποικιλίες.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητική υπόθεση

Τα ερωτήματα που τίθενται και επιχειρούνται να απαντηθούν κατά τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας είναι τα εξής:

- Πώς παρουσιάζονται οι διαλεκτόφωνες/-οι στα σύγχρονα ΚΜΚ, και συγκεκριμένα στις τηλεοπτικές σειρές;
- Ποιες είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές αυτών των αναπαραστάσεων με εκείνες από παλαιότερες σειρές;
- Με ποιον τρόπο αναπαράγονται τυχόν στερεότυπα για τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες και τις/τους διαλεκτόφωνες/-ους μέσα από τα ΚΜΚ;
- Σε τι διαφέρουν οι αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων και των διαλεκτικών ποικιλιών στα ΚΜΚ από τις κυρίαρχες απόψεις και στάσεις μέσα στην κοινωνία;

Προχωρώντας στη διατύπωση της ερευνητικής υπόθεσης, αυτή είναι: Οι αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων στα ΚΜΚ συνεχίζουν να αναπαράγουν το στερεότυπο της υπεροχής της ΚΝΕ έναντι των υπόλοιπων διαλεκτικών ποικιλιών, κυρίως μέσω του χιούμορ.

4.3 Μέθοδος έρευνας

Το είδος της έρευνας που ακολουθείται στην παρούσα εργασία είναι η ποιοτική έρευνα. Για την ποιοτική έρευνα έχουν προταθεί πολλοί ορισμοί, από διάφορες/-ους ερευνήτριες/-ητές διαφόρων επιστημών, γεγονός το οποίο είναι δηλωτικό της δυσκολίας που παρουσιάζει η εννοιολογική οριοθέτησή της (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Τις περισσότερες φορές, μάλιστα, κατά την προσπάθεια του ορισμού της, η ποιοτική αντιπαραβάλλεται με την ποσοτική έρευνα (Ισαρη & Πουρκός, 2015· Μακράκης, 2004). Ωστόσο, σε αυτή την εργασία δεν θα αναλυθεί διεξοδικά, καθώς δεν κρίνεται αναγκαίο⁹.

Συνοπτικά, ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά της, κατά τον Μακράκη (2004), η ποιοτική έρευνα είναι επαγωγική, καθώς οδηγείται από το ειδικό στο γενικό, εμπειρική, στηρίζεται δηλαδή σε δεδομένα της πραγματικότητας, και υιοθετεί ανοιχτές μεθόδους και τεχνικές, προκειμένου να ερευνήσει σε βάθος κοινωνικά φαινόμενα, ενώ αντίστοιχα ο Bryman

⁹Ενδεικτικά, για μία πιο εκτενή προσπάθεια οριοθέτησης της ποιοτικής έρευνας βλ. Bryman (2017) και Ισαρη & Πουρκός (2015).

(2017) αναφέρει ότι η ποιοτική έρευνα είναι επαγωγική, ακολουθεί μια πορεία από την έρευνα στη θεωρία, κονστρουκτιβιστική, υπάρχει αλληλεπίδραση των ατόμων και δεν είναι αποκομμένα τα φαινόμενα που παρατηρούνται, και ερμηνειοκρατική, ερμηνεύει τον κόσμο μέσω της ερμηνείας όσων συμμετέχουν σε αυτόν.

Πιο συγκεκριμένα, για την έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για τη μελέτη κειμένων, δηλαδή, αντλημένων από την ελληνική τηλεόραση και την ανάλυσή τους, αξιοποιείται η Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis· στο εξής ΚΑΛ)¹⁰. Πρόκειται για μία υποκατηγορία της Ανάλυσης Λόγου (Discourse Analysis· στο εξής ΑΛ), προσέγγιση η οποία κατατάσσεται στις «Προσεγγίσεις που το ενδιαφέρον τους εστιάζεται στα χαρακτηριστικά της γλώσσας», έναν από τους τέσσερις βασικούς τύπους ποιοτικών μεθοδολογιών/μεθόδων έρευνας, σύμφωνα με την ταξινόμηση της Tesch (1990, όπως αναφέρεται στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015), μίας εκ των πιο γνωστών ταξινομήσεων (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

¹⁰Περισσότερες πληροφορίες για την ΚΑΛ ακολουθούν στην ενότητα 5.1.

5. Ανάλυση κειμένων μαζικής κουλτούρας

Το πέμπτο κεφάλαιο της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι αφιερωμένο στην ανάλυση του διαλεκτόφωνου λόγου που εμφανίζεται στις επιλεγθείσες τηλεοπτικές σειρές που αναφέρθηκαν στην ενότητα 4.1 (*Γιατί ρε πατέρα;*, *Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, *Το σόι σου*) και τη μεταξύ τους σύγκριση, καθώς και τη σύγκρισή τους με τη γενικότερη τάση που προωθεί τη μονογλωσσία, αξιολογώντας θετικά την ΚΝΕ και τις/τους ομιλήτριές/-ητές της και αρνητικά τις υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες και τις/τους ομιλήτριές/-ητές τους. Η ανάλυση των κειμένων γίνεται χρησιμοποιώντας το μοντέλο ανάλυσης των αναπαραστάσεων της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα ΚΜΚ που προτείνει η Στάμου (2012).

5.1 Μέθοδος ανάλυσης κειμένων μαζικής κουλτούρας

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 4.3, η ανάλυση των κειμένων που επιλέγονται στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας στηρίζεται στις αρχές της ΑΛ. Πρόκειται για ένα διεπιστημονικό πεδίο ανάλυσης αυθεντικών κειμένων, κατά το οποίο η γλώσσα εξετάζεται μέσα στα κοινωνικά, πολιτισμικά και ιστορικά συμφραζόμενα. Καθώς η κοινωνία και η γλώσσα συνδέονται αμφίδρομα, η γλωσσική ποικιλότητα αξιοποιείται για την κατασκευή ταυτοτήτων· οι γλωσσικές επιλογές στις οποίες προβαίνει κάποια/-ος δεν αντανακλούν απλώς τα κοινωνικά της/του χαρακτηριστικά, αλλά αναδεικνύουν τους στόχους που έχει κατά την παραγωγή του λόγου, προφορικού ή/και γραπτού (Γεωργαλίδου & Κανάκης, 2022).

Υπό αυτό το πρίσμα, η ΚΑΛ, η οποία, σύμφωνα με τον Van Dijk (2020), δεν είναι μία μέθοδος ανάλυσης λόγου, αλλά «αξιοποιεί πολλές διαφορετικές μεθόδους των ανθρωπιστικών και των κοινωνικών επιστημών» (σ. 101), ενώ, όπως αναφέρει η Στάμου (2011), «αποτελεί έναν θεωρητικό πυρήνα διαφορετικών προσεγγίσεων» (σ. 180), δεν περιγράφει και ερμηνεύει απλώς τον λόγο, αλλά επιπλέον εστιάζει στη σύνδεση της γλώσσας, της κοινωνίας και της ιδεολογίας (Γεωργαλίδου & Κανάκης, 2022). Έτσι, υποστηρίζει ότι μέσα από τις γλωσσικές επιλογές αναπαράγονται ή αμφισβητούνται κοινωνικές σχέσεις, δομές εξουσίας και ιδεολογίες (Γεωργαλίδου & Κανάκης, 2022).

Στάμου, 2014). Για τον λόγο αυτό, η ΚΑΛ χρησιμοποιείται ευρέως στην έρευνα στο δημόσιο λόγο, για θεσμοθετημένα και δημόσια κείμενα, καθώς εκεί παρατηρούνται ζητήματα ανισότητας και εξουσίας (Στάμου, 2014). Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η αξιοποίησή της κατά την ανάλυση ΚΜΚ, όπως διαφημίσεων, τηλεοπτικών σειρών ή κινουμένων σχεδίων, αξιοποίηση που γίνεται και στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Πιο συγκεκριμένα, ως εργαλείο ανάλυσης των ΚΜΚ χρησιμοποιείται το μοντέλο ανάλυσης των αναπαραστάσεων της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα ΚΜΚ που προτείνει η Στάμου (2012) για κριτική ανάγνωση των κειμένων αυτών. Πρόκειται για τέσσερις κεντρικούς άξονες ανάλυσης, τον γλωσσολογικό, τον κοινωνιογλωσσολογικό, τον σημειωτικό και τον ιδεολογικό, οι οποίοι συνδυαστικά διαμορφώνουν τους εκάστοτε χαρακτήρες και αναδύουν τις υποδόριες αντιλήψεις και ιδεολογίες που οι αναπαραστάσεις αυτές προβάλλουν. Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να δοθούν σύντομα και περιεκτικά οι τέσσερις αυτοί άξονες ανάλυσης.

Καταρχάς, η γλωσσολογική ανάλυση αναδεικνύει τα γλωσσικά στοιχεία που υπάρχουν στο εκάστοτε προς μελέτη κείμενο, τα οποία είναι χαρακτηριστικά μιας συγκεκριμένης ομάδας, και βασίζεται σε περιορισμένα και εμφανή γλωσσικά στοιχεία, σε κειμενικά εναύσματα. Η κοινωνιογλωσσολογική ανάλυση εξετάζει τη σχέση των γλωσσικών ποικιλιών που χρησιμοποιούνται στα προς ανάλυση κείμενα με βασικές κοινωνικές παραμέτρους. Για παράδειγμα, εξετάζει τη διαφοροποίηση ή μη του λόγου του προς μελέτη μυθοπλαστικού χαρακτήρα, με τη γλωσσική ακαμψία να είναι ένας συνήθης τρόπος αναπαράστασης των γλωσσικών ποικιλιών, τα αξιολογικά σχόλια προς τις ποικιλίες και τους φορείς τους, τις περιπτώσεις ασυνεννοησίας, αλλά και γλωσσικής διασταύρωσης και υφοποίησης. Κατά τη σημειωτική ανάλυση εντοπίζονται, στα πολυτροπικά κείμενα, τα κοινωνικά νοήματα που μεταδίδονται και συνηγορούν στην κατασκευή κοινωνικής ταυτότητας στα σημειωτικά συστήματα πέραν της γλώσσας. Ονόματα, συνήθειες, μουσικές και ενδυματολογικές προτιμήσεις, αλλά και η διακόσμηση του χώρου συμπληρώνουν και ενισχύουν την αναπαράσταση των ηρωίδων/ηρώων. Τέλος, η ιδεολογική ανάλυση συνίσταται στην ανάδυση του ιδεολογικού ρόλου των διάφορων γλωσσικών επιλογών μέσα από τη σύνθεση των άλλων επιπέδων (Στάμου, 2012).

5.2 «Γιατί ρε πατέρα;»: Η Διαμάντω

Την τρέχουσα τηλεοπτική σεζόν (2025-2026)¹¹ ξεκίνησε να προβάλλεται από τον τηλεοπτικό σταθμό του ANT1 η ελληνική κωμωδία μυστηρίου *Γιατί ρε πατέρα;*, την οποία υπογράφει σεναριακά ο Αντώνης Ανδρής, ενώ τη σκηνοθεσία έχει αναλάβει ο Γιάννης Παπαδάκος. Ως πρωταγωνιστές της σειράς εμφανίζονται τρία αδέλφια από διαφορετικούς γάμους του Λευτέρη Τσατσάνη (Ηλίας Βαλάσης), ενός λαμόγιου ανθρώπου της νύχτας, ο Νίκος (Κωνσταντίνος Λιάρος), ο Φώντας (Μιχάλης Μιχαλακίδης) και η Βιβή (Θεανώ Κλάδη), οι οποίοι δεν έχουν στενές σχέσεις, αλλά αναγκάζονται να συναντηθούν στην κηδεία του πατέρα τους μετά τον θάνατό του. Έτσι, αρχίζουν να έρχονται πιο κοντά στην προσπάθειά τους να ανακαλύψουν ποια/-ος έχει τα τρία εκατομμύρια ευρώ, που μαθαίνουν ότι άφησε ο πατέρας τους σε ένα από τα τρία αδέλφια. Τα χρήματα αυτά προέρχονται από μία ληστεία που έκανε ο Τσατσάνης μαζί με έναν συνεργό του, τον Μιχαήλο (Μιχάλης Λεβεντογιάννης), ο οποίος μετά τον θάνατο του Τσατσάνη διεκδικεί το μερίδιό του από τα παιδιά του (ANT1, χ.χ.).

Ένας από τους βασικούς χαρακτήρες που πλαισιώνουν τις πρωταγωνίστριες και τους πρωταγωνιστές είναι και η Διαμάντω Ρούστα (Αμαλία Νίνου), φίλη της Χρυσώς (Φωτεινή Παπαχριστοπούλου), μητέρας του Φώντα. Η Διαμάντω παρουσιάζεται ως ο μόνος διαλεκτόφωνος χαρακτήρας, παρά το γεγονός πως τουλάχιστον άλλοι δύο χαρακτήρες από το βασικό καστ (ο Φώντας και η μητέρα του) εμφανίζονται ως κάτοικοι χωριού. Αυτή η αντίθεση είναι διάχυτη σε όλη τη σειρά. Τα αποσπάσματα που έχουν επιλεγεί προς ανάλυση, λοιπόν, είναι χαρακτηριστικά όχι μόνο του λόγου του προς μελέτη χαρακτήρα, αλλά παράλληλα τονίζουν την αντίθεση με τους υπόλοιπους χαρακτήρες. Το πρώτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι.) είναι από το πρώτο επεισόδιο της σειράς (Παπαδάκος, 2025α) και εκτυλίσσεται λίγο μετά την κηδεία του Λευτέρη Τσατσάνη, ενώ το δεύτερο (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙ.) και το τρίτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ.), που λαμβάνουν χώρα στο σπίτι της Αντιγόνης (Κωνσταντίνα Μιχαήλ), της θείας του Νίκου, λίγες ώρες μετά την κηδεία, είναι από το τρίτο επεισόδιο (Παπαδάκος, 2025β). Η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται στους τέσσερις άξονες (γλωσσολογικός, κοινωνιογλωσσολογικός, σημειωτικός και ιδεολογικός) του μοντέλου της Στάμου (2012) για την ανάλυση των ΚΜΚ.

¹¹Την περίοδο συγγραφής της διπλωματικής αυτής εργασίας δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί η σειρά.

Γλωσσολογικός άξονας¹²: Όσον αφορά τον γλωσσολογικό άξονα, η Διαμάντω κατάγεται από ένα χωριό της Θήβας, τη Μαγουλάδα, όπου και διαμένει, γι' αυτό και ο λόγος της επιχειρείται να εμφανίζει διαλεκτική διαφοροποίηση. Πιο συγκεκριμένα, στον λόγο της διακρίνεται προφορά που αποκλίνει της ΚΝΕ, χωρίς ωστόσο να υπάρχει πλήρης και ακριβή αναπαράσταση κάποιας συγκεκριμένης διαλεκτικής ποικιλίας. Αντίθετα, χρησιμοποιεί γενικευμένα στοιχεία που παραπέμπουν σε επαρχιακές μορφές της ελληνικής, τα οποία, όμως, δεν συγκροτούν την αυθεντική τοπική ποικιλία (Πολίτης & Κουρδής, 2015). Μία πιστή αναπαράσταση θα αναμενόταν να διαθέτει όλα εκείνα τα στοιχεία που συγκροτούν τη γεωγραφική ποικιλία των βόρειων-ημιβόρειων γλωσσικών ποικιλιών, στα οποία εντάσσεται και η περιοχή της Στερεάς Ελλάδας. Ωστόσο, όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα 2.2, σκοπός της δευτερογενούς χρήσης της γλωσσικής ποικιλότητας στα ΚΜΚ δεν είναι η πιστή αναπαράσταση της εκάστοτε γλωσσικής ποικιλίας (Androutsopoulos, 2010· Στάμου, 2012). Το μόνο χαρακτηριστικό στοιχείο που λειτουργεί ως κειμενικό έναυσμα είναι σε επίπεδο λεξιλογίου ο πραγματολογικός δείκτης *μαρή*, συγκεκριμένα στην έκφραση *μαρ' συ* (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 1· Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολές 29, 44· Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ., συμβολές 1, 3, 16), ο οποίος έχει παρατηρηθεί ότι χρησιμοποιείται από τα ΚΜΚ κατά την αναπαράσταση διαλεκτόφωνων ομιλητριών/-τών ως ενδείκτης των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Κοινωνιογλωσσολογικός άξονας: Συνεχίζοντας, ως προς τον κοινωνιογλωσσολογικό άξονα, η Διαμάντω είναι μία γυναίκα με ταπεινή καταγωγή, γύρω στα 35-40, που ζει μόνη της σε ένα χωριό της ελληνικής υπαίθρου. Είναι ανεξάρτητη, εργατική και σκληραγωγημένη και ασχολείται με αγροτικές εργασίες, ενώ γνωρίζει ότι η δουλειά απαιτεί μόχθο (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 25: *όλο το βράδυ κούρευα τα ΠΡΟΒΑΤΑ*· Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολή 11: *Γιατί; Γιατί είναι ακαμάτρα. Ξέρεις πόσες φορές της είπα να πάρω το τρακτέρ να της το περάσω μία; Αλλά αυτή:..?*· Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ., συμβολή 16: *Τι καλημέρα μαρ' ΣΥ, δυόμιση η ώρα το μεσημέρι κοντεύει απόγευμα πότε θα βγεις για το μεροκάματο;*). Λόγω της φιλικής της σχέσης με την οικογένεια του Φώντα και καθώς τυχαίνει να βρίσκεται παρούσα από την αρχή της υπόθεσης αυτής στην κηδεία του

¹²Σε επίπεδο λεξιλογίου, η Διαμάντω χρησιμοποιεί εκτεταμένα λαϊκές λέξεις και φράσεις, οι οποίες, ωστόσο, δεν αναλύονται σε αυτό το σημείο της παρούσας εργασίας, καθώς δεν είναι αμιγώς διαλεκτικά στοιχεία. Εντούτοις, γίνεται μία αναφορά στον κοινωνιογλωσσολογικό άξονα, όπου και σκιαγραφείται το προφίλ του χαρακτήρα. Λαϊκό λεξιλόγιο χρησιμοποιείται, επίσης, και από τους υπόλοιπους διαλεκτόφωνους χαρακτήρες (πλην της Αγγέλας από τη σειρά *Η τούρτα της μαμάς*).

Τσατσάνη, είναι πάντα πρόθυμη να βοηθήσει (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 20: *Να σου πω, να σας πετάξω στο χωριό και να γυρίσω;*). Μάλιστα, παρουσιάζεται να παίρνει πρωτοβουλίες και να επεμβαίνει αρκετά και σε θέματα τα οποία δεν άπτονται της ευθύνης της (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ., συμβολή 7: *Ω μη σκας, σ' έσωσα. Το υπόλοιπο που ήταν μες στο κουτάκι τ' άδειασα όλο*). Παρά τις καλές της προθέσεις, συχνές είναι οι παρεμβάσεις των υπόλοιπων χαρακτήρων, προκειμένου να τη συγκρατήσουν και να τη μαζέψουν, προσπαθώντας να τιθασεύσουν την παρορμητικότητά της.

Ένα στοιχείο που παρουσιάζει ο λόγος της Διαμάντως είναι η γλωσσική ακαμψία, καθώς δεν φαίνεται να τροποποιεί τον τρόπο ομιλίας της ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας, το θέμα της συζήτησης, την τυπικότητα ή την/τον συνομιλήτρια/-ητή (Στάμου, 2012). Έτσι, παρά το γεγονός ότι βρίσκεται στον χώρο με άγνωστους ανθρώπους και ανθρώπους που γνωρίζει ελάχιστα, απευθύνεται στον ενικό (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 1: *Να σου πω μαρ' συ (.) τι κάνεις μετά;*), χρησιμοποιώντας λεξιλόγιο καθημερινό και στοιχεία της γλώσσας της πιάτσας (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 4: *να αράξουμε σε καμιά περατζάδα [...]* Ψήνεις;, συμβολή 12: *[Φώντα]* βούλωνε, συμβολή 20: *να σας πετάξω στο χωριό*· Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ., συμβολή 3: *μη το φάω ξεροσφύρι κόντεψα να ξεράσω*). Ακόμη και όταν, για παράδειγμα, βρίσκεται σε ξένο σπίτι, στο σπίτι της Αντιγόνης στο τρίτο επεισόδιο (Παπαδάκος, 2025β), συμπεριφέρεται χωρίς την τυπική ευγένεια, καθώς εμφανίζεται να κάθεται με τα πόδια πάνω στον καναπέ αλλά και παρουσιάζεται, στο δεύτερο προς μελέτη απόσπασμα (Παράρτημα Α.1.ΙΙ.), να παίρνει την πρωτοβουλία να ψάξει στην κουζίνα χωρίς την άδεια των ανθρώπων που τη φιλοξενούν.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται αποδέκτρια παρατηρήσεων από τους γύρω της (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολή 30: *Χ: Μαζέψου, έρχεται*). Κυρίως συγκεντρώνει τα αρνητικά σχόλια της Αντιγόνης, η οποία παρουσιάζεται ως μία γυναίκα της υψηλής κοινωνίας, πλούσια κάτοικος βορείων προαστίων και με αβρούς τρόπους, η οποία, ωστόσο, δεν διστάζει να εκφράσει τη δυσαρέσκεια και την επικριτική της στάση απέναντι στη Διαμάντω (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 24: *Α: Βάλλομαι ακατάπαυστα*, συμβολές 27-29: *Α: Πάμε να φύγουμε, θα πάθω αναφυλαξία. Φ: Τι έχετε αλλεργία; Α: Ναι, στην πλέμπα*· Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολή 36: *Α: Το επτά είναι μετά, σε περίπτωση που δεν έχεις πάει ούτε καν νηπιαγωγείο*, συμβολή 49: *Α: Όταν επισκέπτεσαι ένα σπίτι και δη ανεπιθύμητη προσαρμόζεσαι στους κανόνες του*). Ωστόσο, ακόμη και τότε, η Διαμάντω δεν

φαίνεται να διαθέτει ούτε την ευελιξία ούτε τη διάθεση για μια γλωσσική διασταύρωση, μια μετακίνηση, δηλαδή, στην προκειμένη περίπτωση, στην ΚΝΕ (Στάμου, 2012).

Απόρροια της γλωσσικής ακαμψίας και της αντίθεσης του χαρακτήρα της Διαμάντως με των υπολοίπων είναι να δημιουργούνται σκηνές παρεξηγήσεων και ασυνεννοησίας, μία γλωσσική «Βαβέλ» (Georgakopoulou 2000, όπως αναφέρεται στο Στάμου, 2012), η οποία προκαλεί γέλιο, καθώς οι προσλαμβάνουσες και τα αντικείμενα αναφοράς διαφέρουν. Για παράδειγμα, όταν η Χρυσώ αρνείται να γυρίσουν αυτή και ο Φώντας στο χωριό με το αυτοκίνητο της Διαμάντως επειδή δεν θα είναι άνετα μπροστά, ο Τάσος (Χρήστος Γαβριηλίδης), φίλος της Βιβής, υποθέτει ότι η Διαμάντω έχει κάμπριο, ενώ η ίδια απαντάει ότι διαθέτει τρακτέρ και αγροτικό (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολές 21-25: *X: Όχι μωρέ Διαμάντω. Πού να τλαιπωρείσαι τώρα; Άσε που δεν χωράμε, σα σαρδέλες θα 'μαστε μπροστά. T: Έχετε κάμπριο; A: Όχι, τρακτέρ. [...] Αλλά βασικά σήμερα έχω πάρει τ' αγροτικό*).

Επίσης, όταν η Διαμάντω ψάχνει κάτι να φάει στην κουζίνα της Αντιγόνης, περνάει το χαβιάρι για μαρμελάδα και, από τη μυρωδιά και την όψη του, νομίζοντας ότι έχει χαλάσει, το πετάει, γεγονός το οποίο δεν το συνειδητοποιεί ακόμη και όταν της το εξηγεί -καθόλου ήρεμα- η Αντιγόνη (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ.). Σε προηγούμενη σκηνή, μάλιστα, υπάρχει και η εξής στιχομυθία: *A: [...] σ' αυτό το σπίτι υπάρχει παντού savoir vivre. A: Τι είναι αυτό; Τρώγεται; X: Δεν αντέχω άλλο. Θα καλέσω την αστυνομία.* (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολές 49-51), η οποία φανερώνει το χάσμα μεταξύ τους, καθώς η Διαμάντω φαίνεται όχι μόνο να μην έχει λεπτούς τρόπους, αλλά αγνοεί πλήρως και τον γαλλικό όρο, ο οποίος είναι δηλωτικός τους. Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι παρουσιάζεται να μη γνωρίζει ούτε καλά αγγλικά, καθώς περνάει το εκφώνημα της Λουκίας (Έλενα Μεγγρέλη) αρχικά για το όνομά της (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολές 12-14: *A: [...] πώς είπαμε ότι σε λένε, ξέχασα. A: Unbelievable. A: A επίθετο;*)¹³.

Από την άλλη, σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται ότι διαθέτει υψηλό βαθμό μεταγλωσσικής συνείδησης μέσω της γλωσσικής υφοποίησης στην οποία προβαίνει (Στάμου, 2012). Έτσι, στη συμβολή 46 του δεύτερου αποσπάσματος επαναλαμβάνει το ρήμα «αναζητάω», το οποίο χρησιμοποιεί η Αντιγόνη, όταν αναφέρεται στο γεγονός ότι ψάχνει κάτι να φάει, ενώ προηγουμένως η Διαμάντω χρησιμοποίησε το ρήμα «ψάχνω»,

¹³Η Λουκία στα πρώτα επεισόδια της σειράς παρουσιάζεται να μην λέει τίποτα άλλο, παρά μόνο την αγγλική λέξη *unbelievable*.

δείχνοντας κι εκείνη με τη σειρά της μία ειρωνική και χλευαστική στάση απέναντι στην Αντιγόνη και στις δικές της γλωσσικές επιλογές (βλ. Παράρτημα Α.1.Π., συμβολές 45-46: *Α: Κυρία μου αναζητάτε αφορμές για καβγά; Δ: Μπριτζόλα αναζητάω. Σου βρίσκεται;*). Σε αυτό το πλαίσιο, χαρακτηριστική είναι και η αναφορά της Διαμάντως στην Αντιγόνη ως «βασιλίτσα Φρειδερίκη» (βλ. Παράρτημα Α.1.Π., συμβολή 23), χαρακτηρισμός ο οποίος χρησιμοποιείται και από τη Χρυσώ στη σειρά.

Σημειωτικός άξονας: Όσον αφορά τον σημειωτικό άξονα, τα σημειωτικά συστήματα, πέρα από τη γλώσσα, συμμετέχουν και αυτά στην κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας του διαλεκτόφωνου χαρακτήρα και συμβάλλουν στην επιδιωκόμενη αντίθεση. Αρχικά, το ίδιο το όνομα της Διαμάντως είναι δηλωτικό της επαρχιώτικης καταγωγής της: αποτελεί υποκοριστικό του Αδαμαντία και επιβεβαιώνει τη συνήθη τακτική στα χωριά να μην χρησιμοποιούνται ολόκληρα τα ονόματα. Πιο συγκεκριμένα, τα γυναικεία ονόματα συχνά λήγουν σε -ω, όπως φερειπείν και το όνομα της φίλης της, Χρυσώ και όχι παραδείγματος χάρη Χρύσα (κάποιες φορές αναφέρεται ως Χρυσούλα αλλά ποτέ ως Χρύσα), αλλά και το Δέσπω, το οποίο αντιστοιχεί σε μια συγχωριανή της Διαμάντως. Στον αντίποδα, οι γυναίκες της πόλης παρουσιάζονται να χρησιμοποιούν τα ονόματά τους ολόκληρα, για παράδειγμα Αντιγόνη και Λουκία, οι οποίες βέβαια αποτελούν δύο γυναίκες της υψηλής κοινωνίας, ή και υποκοριστικά των ονομάτων τους, στις περιπτώσεις ατόμων χαμηλότερων κοινωνικών ομάδων, ωστόσο με άλλες καταλήξεις, για παράδειγμα Βιβή (από το Παρασκευή) και Μάγδα (από το Μαγδαληνή, και όχι Μαγδάλω ή Μυγδάλω, που χρησιμοποιείται από τις γυναίκες στα χωριά).

Σε αυτό το πλαίσιο, παρατηρείται ακόμη μία ιδιαιτερότητα των κατοίκων χωριών, η οποία συναντάται στα λεγόμενα της Διαμάντως, σχετικά με τον σχηματισμό γυναικείων προσωνυμίων από τα ονόματα, τα επώνυμα ή/και τα προσωνύμια των αντρών τους, με την προσθήκη του επιθήματος -αίνα (Ακαδημία Αθηνών, 2023α). Έτσι, παρατηρείται η αναφορά σε μία κάτοικο του χωριού ως Μπόμπαινα (βλ. Παράρτημα Α.1.Π., συμβολές 9, 12), αλλά και η αναφορά στη φίλη της Αντιγόνης, Λουκία Μαλεφτισάκη, συστηματικά από τη Διαμάντω και τη Χρυσώ ως Μαλεφτισάκαινα. Επιπλέον, το όνομα του χωριού της Διαμάντως, Μαγουλάδα, φανταστικό μεν, θα μπορούσε δε να αποτελεί πραγματικό όνομα χωριού, καθώς το επίθημα το οποίο χρησιμοποιείται συναντάται σε χωριά και οικισμούς περισσότερο, παρά σε μεγάλα αστικά κέντρα.

Συνεχίζοντας, το ντύσιμο της Διαμάντως είναι απλό και καθημερινό. Για παράδειγμα, την ημέρα της κηδείας φοράει τζιν παντελόνι με μαύρο κοντομάνικο μπλουζάκι και ένα χακί πουκάμισο-τζάκετ ανοιχτό από πάνω και μπότες, τις οποίες μάλιστα φαίνεται να έχει βγάλει στο σπίτι της Αντιγόνης, καθώς διακρίνεται να φοράει άσπρες κάλτσες, ενώ τα μαλλιά της είναι μισά πιασμένα κότσο μισά λιτά. Είναι τέτοιο, καθώς, όπως πληροφορεί η ίδια, όλο το βράδυ ήταν απασχολημένη με κτηνοτροφικές εργασίες (βλ. Παράρτημα Α.1.Ι., συμβολή 25: *όλο το βράδυ κούρευα τα ΠΡΟΒΑΤΑ*), ωστόσο δεν ενδείκνυται για κηδεία και έρχεται σε αντιδιαστολή με τους υπόλοιπους χαρακτήρες.

Οι ασχολίες της είναι αγροτικές, γεωργικο-κτηνοτροφικές, απόλυτα συνυφασμένες με τον τόπο στον οποίο διαβιεί. Διαθέτει τρακτέρ, αγροτικό, κουρεύει πρόβατα και οργώνει χωράφια. Αντίθετα, οι γυναίκες της Αθήνας, αλλά και οι κάτοικοί της εν γένει, παρουσιάζονται να έχουν άλλες ασχολίες, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν είναι αγροτικές, ενώ οι περισσότερες είναι και λιγότερο χειρωνακτικές, ανάλογα βέβαια με την ηλικία και την κοινωνική τάξη του κάθε χαρακτήρα. Για παράδειγμα, η Λουκία Μαλεφιτσάκη, γνωστή εκατομμυριούχος, δηλώνει εισοδηματίας, ενώ η Αντιγόνη Παπαδάτου, η θεία του Νίκου, εύπορη και η ίδια, παρουσιάζεται ως πρώην Μις Ελλάς, χωρίς να έχει αυτή τη στιγμή κάποια ασχολία.

Ιδεολογικός άξονας: Τέλος, ως προς τον ιδεολογικό άξονα, η ανάλυση των τριών προηγούμενων αξόνων φανερώνει και συνθέτει μία κοινωνική πραγματικότητα στην οποία οι διαλεκτόφωνοι κάτοικοι της ελληνικής περιφέρειας παρουσιάζονται εκ διαμέτρου αντίθετες/-οι με τις/τους κατοίκους της πόλης των Αθηνών και ομιλήτριες/-ητές της ΚΝΕ. Οι μεταξύ τους διαφορές αποτελούν ευκαιρίες για εκατέρωθεν αρνητικό σχολιασμό, δίνοντας την εντύπωση ότι δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Επίσης, οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες προσλαμβάνουν και χαρακτηριστικά κοινωνικής ποικιλίας, καθώς θεωρείται ότι δεν είναι αποδεκτές σε όλες τις περιστάσεις (Κακριδή-Φερράρι, 2007α). Το στερεότυπο που θέλει τις διαλεκτόφωνες και τους διαλεκτόφωνους να είναι άνθρωποι χαμηλότερης κοινωνικής τάξης, αμόρφωτοι και μεγαλύτερης ηλικίας αναπαράγεται σε μεγάλο βαθμό, με εξαίρεση το νεαρό της ηλικίας της Διαμάντως.

Ακόμη ένα στερεότυπο που αναπαράγεται είναι η υπερβολική κατανάλωση κρέατος από τους ανθρώπους της υπαίθρου. Έτσι, όταν η Διαμάντω πεινάει, η αναζήτηση φαγητού στην πραγματικότητα μεταφράζεται ως αναζήτηση κρέατος (βλ. Παράρτημα Α.1.ΙΙ., συμβολή 1: *Παπαπα δεσ εδώ χάλι, το κλάμα του χασάπη*, συμβολή 13: *να παραγγείλουμε*

κάνα πιτόγυρο;, συμβολή 46: Μπριτζόλα αναζητάω. Σου βρίσκεται;). Στερεοτυπικές είναι και οι διατροφικές συνήθειες της ανώτερης τάξης, η οποία αντιπροσωπεύεται από την Αντιγόνη, αφού στο ψυγείο της έχει χορταρικά, σάλτσες και χαβιάρι (βλ. Παράρτημα Α.1.Π., συμβολή 7: θα καταντήσω κατσίκα, συμβολή 9: Μα κοίτα εδώ ψυγείο μες στην πρασινάδα και το κακό, συμβολή 29: Δες εδώ, μόνο σάλτσες. Μαρ' συ, τι τρώει αυτή όλη μέρα; Αέρα κοπανιστό;, συμβολή 42: Ψάχνω κάτι να φάω η κακομοίρα, αλλά από 'δω μέσα μόνο ο Μόγλης δεν έχει πεταχτεί' Παράρτημα Α.1.ΙΙΙ., συμβολή 4: Δε λες για το χαβιάρι μπελούγκα;).

Αξίζει να σημειωθεί, εντούτοις, πως παρόλο που η παρουσίαση της Διαμάντως γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να υπερτονίζονται οι διαφορές της με τους υπόλοιπους χαρακτήρες και να παραπέμπει σε παρουσίαση δύο διαφορετικών κόσμων, δεν είναι εν τέλει αρκετή να κρατήσει τους ανθρώπους μακριά. Απόδειξη αυτού αποτελεί η ιστορία αγάπης που αναπτύσσεται ανάμεσα στη Διαμάντω και τη Λουκία, ενώνοντας τους δύο κόσμους και προωθώντας εν τέλει μία αταξική κοινωνία (Στάμου, 2012).

5.3 Άλλες αναπαραστάσεις

Σε αυτή την ενότητα ακολουθούν κάποια παραδείγματα διαλεκτόφωνου λόγου που εντοπίζονται σε παλαιότερες τηλεοπτικές σειρές. Επιγραμματικά, επιλέγονται οι τέσσερις σειρές που έχουν αναφερθεί (*Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, *Το σόι σου*), στις οποίες εντοπίζονται στοιχεία των βόρειων γεωγραφικών ποικιλιών. Πρόκειται για πρόσφατες σειρές στο σύνολο, οι οποίες γνώρισαν μεγάλη επιτυχία, γεγονός που έχει συγκεντρώσει και το ενδιαφέρον των ερευνητριών/-τών, κάνοντάς τες αντικείμενο μελέτης. Προηγούμενες διπλωματικές εργασίες τις οποίες συμβουλευτήκε και στις οποίες ως έναν βαθμό στηρίχτηκε η συγγραφέας της παρούσας εργασίας είναι η διπλωματική εργασία της Τζελά (2023) για τους χαρακτήρες «Ελπινίκη» και «Φωτούλα» των σειρών *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα* και *Το σόι σου* αντίστοιχα, αλλά και των κατοίκων του Κουδουναρίου στη σειρά *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα* και της Τσιακάλου (2021) για τον χαρακτήρα της «Αγγέλας» στη σειρά *Η τούρτα της μαμάς*.

Ωστόσο, επιλέχθηκαν, όπου ήταν δυνατόν, διαφορετικά αποσπάσματα προς ανάλυση καθώς και αποσπάσματα από πιο πρόσφατα επεισόδια, για μια πιο σφαιρική απεικόνιση

των χαρακτήρων και έλεγχο της συνέπειας στην παρουσίαση της γεωγραφικής ποικιλίας και των διαλεκτόφωνων χαρακτήρων που την εκφέρουν. Για παράδειγμα, κατά την ανάλυση του χαρακτήρα της Ελπινίκης από τη σειρά *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα* επιλέγεται επεισόδιο από τον 8^ο κύκλο, έναν από τους τελευταίους κύκλους της σειράς, ενώ στη σειρά *Το σόι σου* τα αποσπάσματα των χαρακτήρων προέρχονται από τον 6^ο κύκλο της φετινής σεζόν (2025-2026).

5.3.1 «Η τούρτα της μαμάς»: Η Αγγέλα

Η *Η τούρτα της μαμάς* είναι μία ελληνική κωμική τηλεοπτική σειρά που προβλήθηκε από την EPT1 για δύο συνεχόμενες τηλεοπτικές σεζόν, 2020-2021 και 2021-2022. Πρόκειται για μία πρωτότυπη δημιουργία, σε σενάριο Αλέξανδρου Ρήγα και Δημήτρη Αποστόλου και σκηνοθεσία Αλέξανδρου Ρήγα, που σημείωσε επιτυχία («Η τούρτα της μαμάς», 2025). Αποτελείται κατά κύριο λόγο από αυτοτελή επεισόδια, αν και πολλές από τις ιστορίες παρουσιάζονται σε συνέχειες δύο, τριών ή τεσσάρων επεισοδίων.

Όσον αφορά τη βασική πλοκή της σειράς, τα επεισόδια εκτυλίσσονται σε ένα σπίτι στα Πετράλωνα, το σπίτι της οικογένειας Βασίλαινα, όπου κατοικούν η Ευανθία Σέκερη Βασίλαινα (Καίτη Κωνσταντίνου) με τον σύζυγό της, Τάσο Βασίλαινα (Κώστας Κόκλας) και τα δύο από τα τρία τους παιδιά, τον Πάρη (Πάρης Θωμόπουλος) και τον Θωμά (Μιχάλης Παπαδημητρίου), τη μητέρα της Ευανθίας, Μαριλού (Λυδία Φωτοπούλου), και τον αδερφό της Ευανθίας, Ακύλα (Αλέξανδρος Ρήγας). Ο μεγαλύτερος γιος της οικογένειας, ο Κυριάκος (Θάνος Λέκκας), με τη σύζυγό του, Βέτα (Ιωάννα Πηλιχού), και το παιδί τους, Μάριο (Θανάσης Μαυρογιάννης), ζουν σε άλλο, δικό τους, σπίτι, αλλά επισκέπτονται πολύ συχνά την οικογένεια του Κυριάκου.

Γύρω από τα τραπέζια της Ευανθίας, της μαμάς της οικογένειας, η οποία κατά γενική ομολογία μαγειρεύει καταπληκτικά, ενώ διαθέτει και ιστοσελίδα στο Διαδίκτυο όπου ανεβάζει συνταγές και βίντεο μαγειρικής, μαζεύονται συγγενείς και φίλες/-οι, άνθρωποι γνωστοί και άλλοτε άγνωστοι μεταξύ τους, ετερόκλητοι χαρακτήρες, οι οποίοι συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις, καταλήγοντας συχνά να διαφωνούν και να μαλώνουν. Στο τέλος, όμως, φιλιώνουν με την παρέμβαση της «τούρτας της μαμάς», μίας τούρτας που παρουσιάζεται μαγική και εμφανίζεται πάντα στο τέλος ως «από μηχανής Θεός». Σε κάποια από τα τραπέζια της, λοιπόν, η οικογένεια Βασίλαινα έρχεται σε επαφή και

φιλοξενεί διαλεκτόφωνους χαρακτήρες, ανθρώπους που χρησιμοποιούν κάποια γεωγραφική ποικιλία διαφορετική από την ΚΝΕ, όπως για παράδειγμα την κυπριακή, την κρητική, την πελοποννησιακή, αλλά και τις βόρειες γλωσσικές ποικιλίες¹⁴.

Στο 10^ο επεισόδιο του πρώτου κύκλου της σειράς (Ρήγας, 2020), που προβλήθηκε στις 17/12/2020, ο Θωμάς, ο μικρότερος γιος της Ευανθίας και του Τάσου, φέρνει στο σπίτι την Αγγέλα (Αγγελική Παρδαλίδου), την καινούρια του κοπέλα. Η Αγγέλα, φοιτήτρια της Φιλοσοφικής, που έχει καταγωγή από την Ελασσόνα, κωμόπολη του νομού Λάρισας, παρουσιάζεται να χρησιμοποιεί στον λόγο της στοιχεία που παραπέμπουν στις βόρειες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, στις οποίες υπάγεται και η περιοχή της Ελασσόνας. Παρακάτω, ακολουθεί η ανάλυση, σύμφωνα με τους τέσσερις άξονες (Στάμου, 2012), πέντε αποσπασμάτων· το πρώτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.Ι.) είναι η γνωριμία της Αγγέλας με τη μητέρα του Θωμά, στο δεύτερο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΙ.) η γιαγιά του Θωμά δίνει στην Αγγέλα ένα νυχτικό, στο τρίτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ.) η Ευανθία, η Αγγέλα και ο Κυριάκος βρίσκονται στην κουζίνα, ετοιμάζοντας το φαγητό, στο τέταρτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙV.) η Ευανθία, η Αγγέλα και ο Κυριάκος παρουσιάζουν τα φαγητά σε ένα ζευγάρι «Άγγλων καλεσμένων¹⁵» που γευματίζει μαζί τους, ενώ στο πέμπτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.Υ.), η Ευανθία συστήνει την Αγγέλα στη Βέτα.

Γλωσσολογικός άξονας: Η Αγγέλα χρησιμοποιεί γνώρισμα που παραπέμπουν σε αυτά των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών. Συγκεκριμένα, στον λόγο της διακρίνεται βόρειος φωνηεντισμός, στένωση, δηλαδή, του άτονου [e] σε [i] (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 4: *βάνουμι*, αντί για *βάνουμε*, συμβολή 8: *γνουριζόμαστι*, αντί για *γνωριζόμαστε*) και του άτονου [o] σε [u] (βλ. Παράρτημα Α.2.Ι., συμβολές 5 και 7: *πουλύ*, αντί για *πολύ*· Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 8: *βδουμάδες* και *γνουριζόμαστι*, αντί για *βδομάδες* και *γνωριζόμαστε* αντίστοιχα) και αποβολή των άτονων [i] και [u] (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 6: *ρίγανη*’, αντί για *ρίγανη*· Παράρτημα Α.2.Υ., συμβολή 4: *καλή μ*’, αντί για *καλή μου*) δύο βασικά φωνητικά φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τις βόρειες ποικιλίες

¹⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πατέρας της οικογένειας, ο Τάσος Βασίλεινας, κατάγεται από τις Σέρρες. Αν και συχνά αναφέρεται στον τόπο του, ο λόγος του δεν φαίνεται να διαθέτει κάποιον ενδείκτη της διαλέκτου.

¹⁵ Η Catherine και ο Chester, οι «Άγγλοι καλεσμένοι» του Τάσου, δεν είναι ούτε Άγγλοι, ούτε καλεσμένοι. Προς το τέλος του επεισοδίου αποδεικνύεται ότι αποτελούν μέλη σπείρας αρχαιοκαπήλων, που είχαν νοικιάσει το τροχόσπιτο της οικογένειας Βασίλεινα (αφού ο Τάσος ύστερα από προτροπή του υπαλλήλου του, Ζώη, έβαλε το τροχόσπιτο σε γνωστή πλατφόρμα βραχυχρόνιας μίσθωσης κρυφά από την υπόλοιπη οικογένεια), προκειμένου να αποφύγουν τα ξενοδοχεία.

(Κατσώχης, χ.χ.α). Ωστόσο, δεν παρουσιάζουν συστηματικότητα, αφού για παράδειγμα συναντάται παράλληλα ο τύπος *πουλύ* και *π'λύ* (στον πρώτο υπάρχει στένωση του άτονου [o] σε [u], ενώ στον δεύτερο υπάρχει και αποβολή του φωνήεντος που παρήχθη από τη στένωση), αλλά και περιπτώσεις στις οποίες κανονικά τα φαινόμενα αυτά θα έπρεπε να εμφανίζονται, αλλά δεν εμφανίζονται. Επιπλέον, παρατηρείται η ουράνωση των /l/ και /n/ (βλ. Παράρτημα Α.2.Ι., συμβολές 5 και 7: *πουλύ*; Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 6: *ρίγαη*; Παράρτημα Α.2.Υ., συμβολή 4: *καλή*), στοιχείο περισσότερο χαρακτηριστικό των πελοποννησιακών γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό εντοπίζεται και στα εκφωνήματα της Αγγέλας στη χρήση της αγγλικής γλώσσας (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΥ., συμβολή 7: *ολίνες*, συμβολή 11: *garlic*, συμβολή 20: *dedi::cious* και *leaves*), υποδηλώνοντας πως δεν μπορεί να κάνει επιτυχή γλωσσική διασταύρωση.

Καθώς ο χαρακτήρας της Αγγέλας δεν είναι από τους βασικούς και δεν έχει πολλές ατάκες στη σειρά, δεν φαίνεται να παρουσιάζονται στοιχεία των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών στον λόγο της από τα υπόλοιπα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, πέρα από ένα στοιχείο σε λεξιλογικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζεται ο ρηματικός τύπος *βάνουμι* (Παράρτημα Α.2.ΙΥ., συμβολή 4: [...] *στη χουριάτικη τι βάνουμι*;), α' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος *βάνω*, το οποίο είναι λαϊκότροπο και χρησιμοποιείται στις βόρειες γλωσσικές ποικιλίες. Εδώ η Αγγέλα, μάλιστα, το χρησιμοποιεί παράλληλα με το συνώνυμό του στην ΚΝΕ *βάζω* (Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 6: [...] *βάζουμι ρίγαη' ή τα καρύδια τα τριμμένα*;).

Κοινωνιογλωσσολογικός άξονας: Η Αγγέλα είναι μία νεαρή κοπέλα γύρω στα 20. Οι γονείς της διαθέτουν βιβλιοπωλείο στην Ελασσόνα, ενώ η ίδια είναι φοιτήτρια της Φιλοσοφικής. Φαίνεται καλοσυνάτη, ευγενική, φιλική και σέβεται το σπίτι και τους ανθρώπους που τη φιλοξενούν ακόμη και όταν δέχεται τα έμμεσα (βλ. Παράρτημα Α.2.Ι., συμβολή 6: *Ορίστε*; Παράρτημα Α.2.ΙΙΙ., συμβολή 3: *Μπορείς εσύ εδώ στην Αθήνα να συνεννοηθείς με Καρδιτσιώτη*; ή άμεσα (βλ. Παράρτημα Α.2.Υ., συμβολή 5: *Ελασσόνα; Τι χαζή; Φαίνεται*.) αξιολογικά τους σχόλια. Ο λόγος της παρουσιάζει το φαινόμενο της γλωσσικής ακαμψίας, καθώς παρά τις σπουδές της και το γεγονός ότι επισκέπτεται πρώτη φορά ένα σπίτι και όλες/-οι οι υπόλοιπες/-οι είναι ομιλήτριες/-ητές της ΚΝΕ, εκείνος διαθέτει διαλεκτικά στοιχεία, τα οποία ίσως ήταν αναμενόμενο να εκλείπουν και να υπάρχει μετακίνηση στην ΚΝΕ από μεριάς της. Παρουσιάζεται, δηλαδή, μία

ασυμβατότητα η οποία προκαλεί χιουμοριστικές καταστάσεις, προκαλώντας γέλιο (Τσάκωνα, 2013). Βέβαια, δεν γίνεται συστηματική χρήση της γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας, αλλά δεν είναι και αυτός ο σκοπός, καθώς αρκεί η χρήση ορισμένων μόνο αναγνωρίσιμων δεικτών προκειμένου να γίνει εμφανής η διαφοροποίηση της Αγγέλας από τις υπόλοιπες και τους υπόλοιπους, οι οποίες/-οι είναι ομιλήτριες/-ητές της ΚΝΕ.

Σημειωτικός άξονας: Τα στοιχεία τα οποία προσφέρονται για ανάλυση όσον αφορά τον σημειωτικό άξονα δεν είναι πολλά. Ωστόσο, θα μπορούσε να σχολιαστεί η επιλογή του υποκοριστικού ονόματος (Αγγέλα) και όχι η διατήρηση ολόκληρου του ονόματος (Αγγελική) όπως συνηθίζεται στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις των αστικών κέντρων, αλλά και στις νεότερες γενιές. Επίσης, το ντύσιμο της Αγγέλας χαρακτηρίζεται από έντονα χρώματα και αταίριαστα μεταξύ τους κομμάτια, δηλώνοντας μία έλλειψη καλαισθησίας. Συγκεκριμένα, φοράει μια γαλάζια μπλούζα με φραμπαλά, σκούρο σορτς με μοβ καλσόν, κίτρινη τσάντα, ενώ το μακιγιάζ της επισημαίνεται με αρνητική χροιά και από τη Βέτα (Παράρτημα Α.2.V.).

Επιπλέον, όπως αναφέρει η Τσιακάλου (2021), προβάλλονται δύο συνήθειες οι οποίες συναντώνται στην επαρχία, τουλάχιστον περισσότερο από ό,τι στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η μία είναι η συνήθεια οι γυναίκες να συμμετέχουν στις δουλειές του σπιτιού, στην προκειμένη περίπτωση κατά την προετοιμασία του φαγητού, αλλά και στο τραπέζι. Η άλλη αφορά τη συνήθεια των Θεσσαλών να καταναλώνουν τσίπουρο καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Μάλιστα, πολλές περιοχές της Λάρισας έχουν σημαντική παραγωγή τσίπουρου, ενώ μέσα σε αυτές συγκαταλέγεται και η περιοχή της Ελασσόνας.

Ιδεολογικός άξονας: Συνοψίζοντας, μέσα από την ανάλυση του γλωσσολογικού, του κοινωνιογλωσσολογικού και του σημειωτικού άξονα σκιαγραφείται μια αντίθεση του διαλεκτόφωνου χαρακτήρα με τους υπόλοιπους, μη διαλεκτόφωνους, χαρακτήρες, αναδύοντας την κυρίαρχη ιδεολογία υπεροχής της ΚΝΕ έναντι των άλλων ποικιλιών. Η χρήση της βόρειας γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας από την Αγγέλα και της ΚΝΕ από τους υπόλοιπους χαρακτήρες του βασικού καστ παρουσιάζεται ως ανασταλτικός παράγοντας για τη μεταξύ τους επικοινωνία από την Ευανθία, στο πρώτο (βλ. Παράρτημα Α.2.I., συμβολή 6: *Ορίστε;*) και στο τρίτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.2.III., συμβολή 3: *Μπορείς εσύ εδώ στην Αθήνα να συνεννοηθείς με Καρδιτσιώτη;*).

Από την άλλη, αν και εκφράζονται αρνητικές αξιολογήσεις από την Ευανθία και τη Βέτα, η πλειονότητα των χαρακτήρων δεν αντιμετωπίζουν τη διαλεκτοφωνία ή την καταγωγή της Αγγέλας ούτε θετικά ούτε αρνητικά. Μάλιστα, η Ευανθία, συστήνοντάς τη στη Βέτα, αναγνωρίζει την καλλιέργεια και τη μόρφωση της Αγγέλας (βλ. Παράρτημα Α.2.Υ., συμβολή 1: *Βέτα, η Αγγέλα μας, του Θωμά μας. Φοιτήτρια φιλοσοφικής, ε; Όχι σαν κάτι άλλες που μας κουβάλαγε εδώ μέσα.*). Αυτό έρχεται και σε αντίθεση με το στερεότυπο που θέλει τις/τους διαλεκτόφωνους να είναι αμόρφωτες/-οι και μεγαλύτερης ηλικίας. Στην προκειμένη, δηλαδή, περίπτωση, η ομιλήτρια της γεωγραφικής ποικιλίας είναι μία νέα και καλλιεργημένη γυναίκα.

5.3.2 «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα»: Η Ελπινίκη

Το *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα* είναι ελληνική κωμική τηλεοπτική σειρά, που βασίζεται στην ισπανική κωμική τηλεοπτική σειρά *Escenas De Matrimonio*¹⁶. Η ελληνική διασκευή προβαλλόταν από το τηλεοπτικό κανάλι του Alpha TV από το 2013 μέχρι το 2024, για συνολικά 11 σεζόν, γεγονός που την κάνει τη μακροβιότερη κωμική ελληνική σειρά. Τη σκηνοθεσία είχαν αναλάβει οι Αντώνης Αγγελόπουλος και Διονύσης Φερεντίνος, ενώ η συγγραφική ομάδα απαρτιζόταν από αρκετά άτομα, διάφορα μέσα στους έντεκα κύκλους που διήνυσε («Μην αρχίζεις τη μουρμούρα», 2026).

Η σειρά αποτελείται από αυτοτελή επεισόδια κατά τη διάρκεια των οποίων προβάλλονται ιστορίες από την καθημερινή ζωή ζευγαριών διαφόρων ηλικιακών ομάδων. Οι ιστορίες αυτές αναπτύσσονται ανεξάρτητα η μία από την άλλη, ενώ τα ζευγάρια δεν συναντιούνται («Μην αρχίζεις τη μουρμούρα», 2026). Εξαίρεση αποτελούν ελάχιστες περιπτώσεις. Κατά τη διάρκεια των 11 κύκλων έχουν περάσει αρκετά ζευγάρια. Ένας χαρακτήρας που παρέμεινε από τον πρώτο κύκλο μέχρι τον τελευταίο είναι ο άντρας μέσης ηλικίας Ηλίας Χαραμής (Βλαδίμηρος Κυριακίδης), λογιστής στο επάγγελμα, ο οποίος στον έκτο κύκλο, αφού χωρίζει, μετακομίζει από την Αθήνα στον Πύργο Ηλείας. Ο Ηλίας έχει καταγωγή από την Ήπειρο, από την Άρτα συγκεκριμένα. Σε κάποια επεισόδια, ως guest, εμφανίζεται η μητέρα του, η Ελπινίκη (Ελένη Γερασιμίδου), που μένει μόνιμα στην Άρτα και επισκέπτεται τον γιο της.

¹⁶Μετάφραση: Σκηνές γάμου

Αν και ο Ηλίας μιλάει χρησιμοποιώντας ως επί το πλείστον την ΚΝΕ, η μητέρα του είναι διαλεκτόφωνη. Συγκεκριμένα, ο λόγος της παρουσιάζει στοιχεία της γεωγραφικής ποικιλίας που μιλιέται στην Άρτα, η οποία ανήκει στις βόρειες νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Παρακάτω, ακολουθεί η ανάλυση του λόγου της Ελπινίκης, η οποία βασίζεται σε αποσπάσματα λόγου παρμένα από το επεισόδιο 70 του όγδοου κύκλου της σειράς (Φερεντίνος, 2021). Σε αυτό το επεισόδιο, η Ελπινίκη επισκέπτεται τον Ηλία στον Πύργο, καθώς μαθαίνει ότι η σύντροφός του, Καίτη Κίτσο (Κλέλια Ρένεση), λείπει από το σπίτι. Εκεί γνωρίζει τον Μήτσο (Δημήτρης Βλάχος), τον νεαρό γείτονα του Ηλία. Στο πρώτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι.) η Ελπινίκη προσπαθεί να φτιάξει μια χαλασμένη λάμπα, ενώ ο Ηλίας περιμένει ανυπόμονος στο τραπέζι να φάνε, ενώ στο δεύτερο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ.), το οποίο εκτυλίσσεται το επόμενο πρωί, ο Μήτσος και η Ελπινίκη βρίσκονται στην κουζίνα, όπου εισέρχεται και ο Ηλίας.

Γλωσσολογικός άξονας: Ο λόγος της Ελπινίκης παρουσιάζει γνωρίσματα των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών. Σε αρκετά σημεία χρησιμοποιεί βόρειο φωνηεντισμό, ο οποίος αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών και χαρακτηρίζεται κυρίως από δύο βασικά φωνητικά φαινόμενα. Το πρώτο είναι η αποβολή των άτονων [i] και [u] και το δεύτερο είναι η στένωση του άτονου [e] σε [i] και του άτονου [o] σε [u]. Μερικά παραδείγματα αποβολής του [i] σε τελική θέση αποτελούν τα εκφωνήματα *φροντίζ'* αντί για *φροντίζει* και *βλαστάρ'* αντί για *βλαστάρι* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 14), *αρκούδ'* αντί για *αρκούδι* και *χορεύ'* αντί για *χορεύει* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 7) και στο εσωτερικό λέξεων τα *τ'ς* αντί για *της* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 14), *αφήν'ς* αντί για *αφήνεις* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 15), αλλά και τα *παρ'ς* και *τυρόπ'τες*, αντί για *πάρεις* και *τυρόπιτες* (βλ. Παράρτημα Α.2.ΙΙ., συμβολή 28) και *δυναμώσ'ς* αντί για *δυναμώσεις* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 29), ενώ αποβολή του [u] υπάρχει στις λέξεις *μ'* αντί για *μου* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολές 20, 23· Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολές 19, 26, 29), *σ'* αντί για *σου* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολές 10, 20· Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολές 21, 26, 29). Παραδείγματα στένωσης είναι τα εξής: *Μήτσους* αντί για *Μήτσος* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 6), *λόγους* αντί για *λόγος* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 15). Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις όπου εμφανίζονται και τα δύο φαινόμενα, δηλαδή υπάρχει αποβολή, ενώ έχει προηγηθεί στένωση. Σε αυτό το πλαίσιο, κάποια παράδειγμα είναι τα *Κοψ'* και *άναψ'* αντί για *Κόψι/Κόψε* και *άναψι/άναψε* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 10), *τίπ'τα* αντί για

τίπουτα/τίποτα (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 32), *μιλάμ'* αντί για *μιλάμι/μιλάμε* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 11).

Σε επίπεδο σύνταξης, ένα χαρακτηριστικό των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, το οποίο δεν συναντάται στις νότιες, τις διαφοροποιεί και αξιοποιείται στην προκειμένη περίπτωση στον λόγο της Ελπινίκης, είναι η χρήση της αιτιατικής για να δηλωθεί το αντικείμενο σε ρήματα που συντάσσονται στην ΚΝΕ με γενική (Κατσώχης, χ.χ.α). Έτσι, στα προς ανάλυση αποσπάσματα υπάρχουν τα εξής παραδείγματα: να *με μιλάς* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 26), να *με μαθ'* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 5). Σε επίπεδο λεξιλογίου, χρησιμοποιεί λέξεις και φράσεις¹⁷ οι οποίες αποτελούν χαρακτηριστικές της τοπικής ποικιλίας και δεν συναντώνται στην ΚΝΕ ή/και σε άλλες γλωσσικές ποικιλίες, όπως *κλιορεύομαι* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 2), που σημαίνει *κοιμάμαι*, *με έχει πιάσει μια αναφανταλιά* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 32), που σημαίνει *ζαλίστηκα*, *τσούπρα* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 11), που σημαίνει *κοπέλα*, *ζαγκανιούνται* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 13), που σημαίνει *κουνιούνται ρυθμικά*, *κρένω* (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 17), που σημαίνει *μιλάω*. Τέλος, χρησιμοποιεί την τούρκικης προέλευσης λέξη *πασάς*, στην προσφώνηση *πασά μου* (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 26).

Κοινωνιογλωσσολογικός άξονας: Η Ελπινίκη είναι μία μεγάλη σε ηλικία γυναίκα, γύρω στα 70 έτη, η οποία κατάγεται από την Άρτα, όπου και διαμένει, ενώ ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού. Φροντίζει τον γιο της και ενδιαφέρεται για αυτόν, ενώ δε διστάζει να κάνει ολόκληρο ταξίδι από την Άρτα στον Πύργο, όταν πληροφορείται ότι η σύντροφος του Ηλία απουσιάζει. Ο χαρακτήρας της, ωστόσο, συγκεντρώνει αντιθετικά χαρακτηριστικά, καθώς από τη μία παρουσιάζεται δυναμική και ανεξάρτητη (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολές 23-24: ***Ε:** Θέλω να είμαι ανεξάρτητη να μην έχω ανάγκη από κανέναν. **Μ:** Είναι δυναμική η μάνα σου.*), σε μια προσπάθεια να αψηφίσει τα στερεότυπα, αλλά παράλληλα, μέσα από τα εκφωνήματά της, αναδύεται η στερεοτυπικά αναμενόμενη ταυτότητα της γυναίκας της υπαίθρου, η οποία δεν επιτρέπεται να αφιερώνει χρόνο στον εαυτό της, παρά οφείλει να «υπηρετεί» τον άντρα της (βλ. Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 13: *πάντως εγώ μ' αυτές τις γυναίκες δε συμφωνώ καθόλου π' αφήνουν τους άντρες τους*

¹⁷Για την απόδοση των λέξεων και των φράσεων στην ΚΝΕ χρησιμοποιήθηκαν οι/τα ηλεκτρονικές πηγές/λεξικά: Artinoi.gr (χ.χ.), giatinarta (2025).

και παν' και ζαγκανιούνται με τα μπέλι ντάνσ[ια], συμβολή 15: *Ναι, τον άντρα δεν τον αφήν'ς ασιδέρωτο, ε όποιος κι αν είναι ο λόγους.*).

Έτσι, στην αρχή του επεισοδίου προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι αναφέρεται στην πατριαρχία, την οποία όχι μόνο γνωρίζει ως έννοια αλλά επιθυμεί μάλιστα και να την πατάξει, ξεκινώντας ασχολούμενη με τα ηλεκτρολογικά του σπιτιού, αλλά και αρνούμενη να αναλάβει την προετοιμασία του τραπεζιού (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολές 4-12· Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολή 22: **H:** *Λύσσαξες τώρα στα γεράματα να γίνεις ηλεκτρολόγος.*), αφού, μάλιστα, δηλώνει και φεμινίστρια (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολή 14), άλλος ένας όρος ο οποίος εκπλήσσει ειπωμένος από μία γυναίκα με το δικό της προφίλ. Ωστόσο, οι συντηρητικές απόψεις της που αναδύονται έρχονται εκ νέου σε αντίθεση με την εικόνα που είχε προηγουμένως χτίσει και προκαλούν την αντίδραση του γιου της, δίνοντάς του την ευκαιρία να τις σχολιάσει σκωπτικά (βλ. Παράρτημα Α.3.Ι., συμβολές 23-24: **E:** *[...] Να σ' φτιάξω κάτι φρέσκο να φας; H: Μάνα, σε παίρνει τηλέφωνο ο φεμινισμός. Σε ψάχνει.*· Παράρτημα Α.3.ΙΙ., συμβολές 15-16: **E:** *Ναι, τον άντρα δεν τον αφήν'ς ασιδέρωτο, ε όποιος κι αν είναι ο λόγους. H: Μάνα, σε ξαναζητάνε στο τηλέφωνο, ο φεμινισμός είναι.*).

Επιπλέον, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αφελής, καθώς πιστεύει ότι ο έρωτάς της προς τον Μήτσο έχει ανταπόκριση. Στην πραγματικότητα, όμως, εκείνος την προορίζει ως μια συντροφιά για τον πατέρα του. Η επιθυμία της αυτή για έναν άντρα πολύ μικρότερό της έρχεται σε αντίθεση με την επαρχιώτικη καταγωγή της και την ηλικία της, καθώς δεν είναι κάτι το αναμενόμενο, προκαλώντας γέλιο. Συνυπολογίζοντας ότι η ίδια είναι χήρα και ξαναπαντρεμένη, δημιουργείται η εικόνα μίας γυναίκας της υπαίθρου η οποία δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί τυπική.

Τέλος, η Ελπινίκη παρουσιάζεται σε αντιδιαστολή με τους άλλους δύο άντρες, με τους οποίους μοιράζεται τις σκηνές. Από τη μία, ο γιος της, μορφωμένος μεσήλικας, λογιστής και ορθολογιστής, χρησιμοποιεί την ΚΝΕ, με στοιχεία της διαλέκτου της Άρτας, όταν συνδιαλέγεται με τη μητέρα του, από την άλλη, ο Μήτσος, νέος άντρας, γύρω στα 30-35, ηλεκτρολόγος, χρησιμοποιεί καθημερινό λεξιλόγιο με στοιχεία της γλώσσας των νέων και της πιάτσας. Παρά τη διαλεκτοφωνία της Ελπινίκης και τις άλλες γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται από τους υπόλοιπους, δεν φαίνεται να υπάρχει πρόβλημα συνεννόησης. Βέβαια, με τα μόνα άτομα που παρουσιάζεται να συναναστρέφεται είναι αυτοί οι δύο, εκ των οποίων ο γιος της θεωρητικά είναι εξοικειωμένος με τη γλωσσική ποικιλία του τόπου

του. Πάντως, ούτε η ίδια δείχνει να μην μπορεί να παρακολουθήσει τα λεγόμενα των υπολοίπων στην ΚΝΕ. Η αναπαράσταση, δηλαδή, της γεωγραφικής ποικιλίας στον λόγο της Ελπινίκης παρουσιάζεται στατική -χωρίς ωστόσο να δημιουργείται κάποιο πρόβλημα- καθώς οι περιστάσεις επικοινωνίας το ευνοούν. Μόνο σε ένα σημείο παρατηρείται η προσπάθεια γλωσσικής διασταύρωσης από μέρους της, στο σημείο που επαναλαμβάνει ανεπιτυχώς τον λόγο που λείπει η κοπέλα του Μήτσου από το σπίτι (βλ. Παράρτημα Α.3.Π., συμβολή 13: *ζαγκανιούνται με τα μπέλι ντάνσ[ια:]*). Επιπλέον, δεν εκφράζονται αρνητικά μεταγλωσσικά σχόλια από καμία/κανέναν προς καμία/κανέναν, πράγμα το οποίο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί από τις/τους συγγραφείς, για να αποτελέσει τρόπο πρόκλησης γέλιου, καθώς αποτελεί συνήθη πρακτική κατά την αναπαράσταση των διαλεκτόφωνων.

Σημειωτικός άξονας: Από τα υπόλοιπα, πέραν των γλωσσικών σημείων, τα σημεία που συνηγορούν στη δημιουργία της εικόνας του διαλεκτόφωνου χαρακτήρα, αν και δεν είναι πολλά, αξίζει να αναφερθούν, καθώς είναι σημαντική η συνεισφορά τους. Αρχικά, το ντύσιμο της Ελπινίκης είναι συντηρητικό, ταιριαστό με την ηλικία της και τη στερεοτυπική αποτύπωση της καταγωγής της. Πιο συγκεκριμένα, φοράει χιτά ρούχα, μπλούζα φλοράλ με σχέδια και φούστα μαύρη φαρδιά και ανοιχτή μία μπεζ πλεκτή ζακέτα από πάνω, ενώ όταν θέλει να περιποιηθεί τον εαυτό της παρουσιάζεται χτενισμένη και βαμμένη, με περλέ κολιέ και τσιμπιδάκια στα μαλλιά, ροζ και κίτρινα. Επίσης, ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού, και δη τη μαγειρική, καθώς με αυτόν τον τρόπο δείχνει ότι περιποιείται και φροντίζει τον άντρα. Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν μια εικόνα η οποία φαίνεται πως ακολουθείται με συνέπεια για την αναπαράστασή της, καθώς σε ανάλυση της Τζελά (2023) εντοπίζεται παρόμοια περιγραφή.

Συνεχίζοντας, στα στοιχεία που βοηθούν να πλαστεί η εικόνα της επαρχιώτισσας συγκαταλέγονται και τα παραδείγματα ονομάτων καθώς και το πρότυπο του ιδανικού άντρα που αναπαράγεται. Έτσι, αρχικά, αν και το δικό της όνομα χρησιμοποιείται ολόκληρο, και όχι κάποιο υποκοριστικό του, όταν εκείνη απευθύνεται στον γιο της, τον Ηλία, τον λέει *Λιάκο*, υποκοριστικό του *Ηλίας*, το οποίο χρησιμοποιείται από τους κατοίκους σε χωριά και λαϊκά κοινωνικά στρώματα. Τέλος, παρά τις δηλώσεις της περί φεμινισμού, εκφράζει τη συμπάθειά της στον Μήτσο, ο οποίος είναι γυμνασμένος, όμορφος, νέος και πιάνουν τα χέρια του, στερεοτυπικές αντιλήψεις για το πρότυπο του δυνατού και στιβαρού άντρα, ο οποίος πρέπει να καταπιάνεται με μαστορέματα.

Ιδεολογικός άξονας: Ενώ η αντίθεση που δημιουργείται ανάμεσα στην πρότυπη ποικιλία και τη γεωγραφική ποικιλία που χρησιμοποιεί η Ελπινίκη δεν αποτελεί τροχοπέδη για τη συνεννόησή τους και δεν εκφράζονται αρνητικά μεταγλωσσικά σχόλια από τους λοιπούς χαρακτήρες, υποδόρια η ιδεολογία που προβάλλεται είναι η υπεροχή της ΚΝΕ και η υποβάθμιση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών. Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση των υπόλοιπων αξόνων φανερώνει μία αναπαράσταση στην οποία λανθάνει η κυρίαρχη ιδεολογία για τις/τους διαλεκτόφωνες/-ους. Έτσι, η διαλεκτόφωνη Ελπινίκη είναι μία μεγάλης ηλικίας γυναίκα, χωρίς ιδιαίτερη μόρφωση, χωρίς επάγγελμα, με τις ασχολίες της να περιορίζονται στις δουλειές του σπιτιού και τη φροντίδα των μελών της οικογένειας, ενώ όταν προσπαθεί να ξεφύγει από αυτήν την εικόνα (ασχολούμενη με τα ηλεκτρολογικά ή φλερτάροντας με τον νεαρό Μήτσο), είτε δεν τα καταφέρνει είτε γίνεται γελοία.

5.3.3 «Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα»: Οι κάτοικοι στο Κουδουνάρι

Πρόκειται για μία πρωτότυπη ελληνική κωμική σειρά που υπογράφουν τόσο σε σενάριο όσο και σε σκηνοθεσία οι Μιχάλης Ρέππας και Θανάσης Παπαθανασίου. Αποτελείται από έναν κύκλο 26 επεισοδίων που προβλήθηκε κατά την τηλεοπτική σεζόν 2021-2022 από το τηλεοπτικό κανάλι του Mega. Οι βασικές/-οί πρωταγωνίστριες/-ιστές είναι η οικογένεια της Λίζας (Τζένη Καζάκου), η Πένυ (Ελισάβετ Κωνσταντινίδου) και ο Λυκούργος (Χρήστος Χατζηπαναγιώτης), η οικογένεια Νταλαούρα. Η Λίζα είναι μία νεαρή κοπέλα, η οποία πηγαίνει να σπουδάσει στην Αθήνα και κατόπιν στο Λονδίνο, ενώ επισκέπτεται για διακοπές τον τόπο της, το Κουδουνάρι, κωμόπολη κάπου στην κεντρική Ελλάδα, με το αγόρι της, τον Άλφρεντ (Ντάνιελ Νούρκα). Όταν η Λίζα γνωρίζει στους δικούς της τον Άλφρεντ, φοβούμενη ότι δεν θα τον δεχθούν λόγω της αλβανικής του καταγωγής, τον παρουσιάζει ως Άγγλο, και δη λόρδο (MEGATV, χ.χ.).

Το μεγαλύτερο μέρος της υπόθεσης εκτυλίσσεται στο Κουδουνάρι, μη πραγματικό γεωγραφικό μέρος που τοποθετείται στην περιοχή της κεντρικής Ελλάδας (Θεσσαλία, αλλά χωρίς να κατονομάζεται). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι χαρακτήρες οι οποίοι είναι κάτοικοι του τόπου αυτού να παρουσιάζονται διαλεκτόφωνοι, χρησιμοποιώντας μία γλωσσική ποικιλία που έχει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία αποκλίνουν της κοινής. Μάλιστα, η αντίθεση αυτή παρουσιάζεται από την αρχή του πρώτου επεισοδίου, καθώς η φωνή του ομιλούντος της ΚΝΕ αφηγητή ακολουθείται από τις σκηνές του επεισοδίου με τις/τους διαλεκτόφωνες/-ους πρωταγωνίστριες/-ιστές. Για ανάλυση έχουν επιλεγεί δύο

αποσπάσματα της σειράς. Το πρώτο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι.) είναι από το πρώτο επεισόδιο (Παπαθανασίου & Ρέππας, 2021α), όταν η Λίζα ανακοινώνει στους γονείς της ότι θα φύγει από το Κουδουνάρι για να σπουδάσει στην Αθήνα, ενώ το δεύτερο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ.), από το τέταρτο επεισόδιο (Παπαθανασίου & Ρέππας, 2021β), είναι ένας διάλογος του Λυκούργου με τον άντρα της αδερφής της γυναίκας του, τον Βασίλη Βαρδάκα (Μιχάλης Ρέππας), στον οποίο κανονίζουν τις κινήσεις τους, ώστε να ανατεθεί στον Λυκούργο το επόμενο εργολαβικό έργο, η δεξαμενή νερού για τις ανάγκες του τόπου τους.

Γλωσσολογικός άξονας: Ο λόγος των κατοίκων του Κουδουναρίου παρουσιάζει γνωρίσματα που παραπέμπουν σε αυτά των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, χωρίς, ωστόσο, απόλυτη συστηματικότητα. Ο βόρειος φωνηεντισμός, η στένωση, δηλαδή, του άτονου [e] σε [i] και του άτονου [o] σε [u] και η αποβολή των άτονων [i] και [u], τόσο στο εσωτερικό όσο και στο τέλος λέξεων, χαρακτηριστικά φαινόμενα των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, αξιοποιούνται στη σειρά από τους δημιουργούς. Ενδεικτικά, παραδείγματα στένωσης εντοπίζονται στις λέξεις *σπούδασι* (<σπούδασε) και *πήρι* (<πήρε) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 15), *ιγώ?* (<εγώ?) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 13), *Ιντάξει* (<Εντάξει) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 22), *του* (<το) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 1, 2, 5), *σπουδάσου* (<σπουδάσω) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 3), *μπασκεμπουλίστα* (<μπασκεμπολίστα) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 15), *ΚΟΣΜΟΥΣ* (<ΚΟΣΜΟΣ) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 17), *άλλου στόχου* (<άλλο στόχο) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 3). Αποβολή εντοπίζεται στις λέξεις *σπουδάσ'* (<σπουδάσει) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 2, 5, 8), *κορ'* (<κόρη) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 8, 9), *μειν'* (<μείνει), *μαθ'* (<μάθει), *δ'λεια* (<δουλειά) και *αναλάβ'* (<αναλάβει) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 9), ενώ σε λέξεις όπως *κουρίτσ'* (<κορίτσι) και *πλειώσ'* (<τελειώσει) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 16) υπάρχει τόσο το φαινόμενο της στένωσης όσο και της αποβολής.

Επίσης, παρατηρείται η ουράνωση των /l/ και /n/, κυρίως σε περιβάλλοντα πριν τα φωνήεντα [e] και [i], αλλά και κατόπιν αποβολής του άτονου τελικού [i], παράγοντας, δηλαδή, λέξεις όπως *ελινικό* (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 5), *λίζα* (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 12, 16, 17, 18), *λύκειο* (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 17), *Καλύτερα* και *παρασκημιακά* (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 3), *δεξαμενή* και *ασπροκολίνα* (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 7), *Λυκούργο* (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 10, 14, 18,

22), παντρεμέμ' (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 18, 19). Το φαινόμενο της ουράνωσης παρατηρείται και στην προφορά των [s ts dz], αλλά και του τελικού [k], φαινόμενα που, όπως αναφέρει ο Κατσώχης (χ.χ.α), λαμβάνουν χώρα κατά τα εκφωνήματα βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, δημιουργώντας αντίστοιχα τις πραγματώσεις [ʃ tʃ dz] και [c]. Έτσι, για παράδειγμα, προκύπτουν οι λέξεις *Af* (<Ας), *fto* (<στο) και *fπούδαζες* (<fπούδαζες) (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 4), *νεροκοτςέλα* (<νεροκοτσέλα) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 7), *μπαdζανάε'* (<μπατζανάκη) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 1), *Βαρδάε'* (<Βαρδάκι) (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 11).

Όσον αφορά τα υπόλοιπα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, δεν αξιοποιούνται πολλά στοιχεία των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών. Από μορφολογική σκοπιά, παρατηρείται η πραγμάτωση του αρσενικού άρθρου ως [u], ως αποτέλεσμα του φαινομένου της στένωσης του [o] και της τροπής του σε [u]. Παραδείγματα αποτελούν τα *ου Νικόλας* (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 16) και *Ου δήμαρχος* (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ., συμβολή 14). Σε επίπεδο λεξιλογίου, εντοπίζονται οι πραγματολογικοί δείκτες *μαρή* και *μωρή/-έ*, λαϊκότροπες προσφωνήσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται συχνά στις βόρειες γλωσσικές ποικιλίες. Έτσι, στα συγκεκριμένα, προς ανάλυση, αποσπάσματα εντοπίζονται στις συμβολές 1, 7, 11 και 14 του Παραρτήματος Α.4.Ι.

Κοινωνιογλωσσολογικός άξονας: Οι κεντρικές/-οί ηρωίδες και ήρωες, τα μέλη της οικογένειας Νταλαούρα, παρουσιάζονται ως μία τυπική, μέση ελληνική οικογένεια, η οποία ζει σε μια κωμόπολη στην κεντρική Ελλάδα, το Κουδουνάρι, συνδυάζοντας στοιχεία της παράδοσης και της επαρχιώτικης καταγωγής τους με τον εκσυγχρονισμό και τη μοντέρνα ζωή. Αυτή, μάλιστα, είναι και η πρώτη πληροφορία που λαμβάνει η/ο τηλεθέατρια/-ατής με τη φωνή του αφηγητή, η περιγραφή που δέχεται από την πρώτη στιγμή, ξεκινώντας η σειρά. Η Πένυ και ο Λυκούργος είναι ένα παντρεμένο ζευγάρι, χωρίς να λείπουν τα μυστικά και οι διαφωνίες μεταξύ τους. Νεόπλουτοι και φιλόδοξοι καθώς είναι, έχουν μεγαλεπίβολες βλέψεις για τους ίδιους, αλλά και για την κόρη τους Λίζα. Για παράδειγμα, όταν εκείνη τους ανακοινώνει ότι θα φύγει από το Κουδουνάρι και θα πάει να σπουδάσει στην Αθήνα σε ιδιωτικό πανεπιστήμιο, καθώς δεν πέρασε σε κάποιο πανεπιστήμιο μέσα από τις πανελλαδικές εξετάσεις, η Πένυ είναι εκείνη που την υποστηρίζει από την αρχή, λέγοντας ότι έτσι κάνουν τα παιδιά των πλουσίων (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολές 7-8: *Α: ΘΑ ΠΛΗΡΩΝΟΥΜΕ ΔΗΛΑΔΗ ΓΙΑ ΝΑ ΣΠΟΥΔΑΣ΄;* *Π: Ναι, γιατί να μην πληρώνουμε; Τι είμαστε, τίποτα μπατίρηδες; Η ΚΟΡ΄ ΤΟΥ*

ΝΤΑΛΑΟΥΡΑ ΘΑ ΣΠΟΥΔΑΣ' ΙΚΕΙ ΠΟΥ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΥΣΙΟΚΟΡΙΤΣΑ), ενώ, αν και ο Λυκούργος αρχικά παρουσιάζεται αρνητικός και διστακτικός, στη συνέχεια πείθεται. Επίσης, όταν η Λίζα επιστρέφει από την Αγγλία με το αγόρι της και μέσα από μια παρεξήγηση νομίζουν ότι είναι Άγγλος λόρδος, νιώθουν υπερηφάνεια που η κόρη τους βρήκε την τύχη της.

Εν ολίγοις, η οικογένεια Νταλαούρα, όπως και οι περισσότερες/-οι κάτοικοι στο Κουδουνάρι, παρουσιάζεται να έχει οικονομική άνεση και να ζει μια καλή ζωή. Η Πένυ δεν εργάζεται, ενώ ο Λυκούργος ασχολείται με διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Διαθέτει σούπερ μάρκετ, το οποίο επιθυμεί να αναλάβει η κόρη του, Λίζα, όπως φαίνεται στο Παράρτημα Α.4.Ι., στη συμβολή 9 (*Η κορ' του Νταλαού'ρα θα μειν' στου σούπερ μά? ρκετ να μάθ' τη δ'λεια, ώ?τε να το αναλάβ' αύριο μεθαύριο*), ενώ σε διάφορα σημεία της σειράς αναφέρονται εργολαβικά έργα που ανέλαβε ή έχασε από τους αντιπάλους του. Ο μπατζανάκης του Λυκούργου, ο Βασίλης Βαρδάκας, είναι δημοτικός σύμβουλος του συνδυασμού «Προοδευτικό Κουδουνάρι» και μαζί με τον Λυκούργο συνωμοτούν και δρουν υπογείως, ώστε να αναλαμβάνει τα έργα ο Λυκούργος και να εκμεταλλεύονται τα χρήματα από τις αναθέσεις των έργων. Μάλιστα, όπως πληροφορεί ο Κουρδής (2025), οι περισσότεροι από τους χαρακτήρες είναι ιδιαίτερα ευκατάστατοι επιχειρηματίες, αλλά και τοπικοί άρχοντες (σ. 110).

Σχετικά με τις περιστάσεις επικοινωνίας, αυτές είναι σε μεγάλο ποσοστό ανεπίσημες, καθώς πρόκειται για συζητήσεις της καθημερινότητας, μέσα στην οικογένεια και την κοινότητα, στις συνδιαλέξεις με φιλικά και οικεία πρόσωπα, όπου και ευνοείται η διαλεκτοφωνία. Ακόμη, όμως, και στις περιπτώσεις που η περίπτωση επικοινωνίας είναι επίσημη, για παράδειγμα στην εμφάνιση δημοτικών συμβούλων σε τηλεοπτική εκπομπή ονόματι «Αποκάλυψη τώρα» στο τέταρτο επεισόδιο, ή παρουσίας άγνωστων ανθρώπων, όπως όταν γνωρίζουν τον Άλφρεντ και τους γονείς του, οι ομιλήτριες και οι ομιλητές εξακολουθούν να χρησιμοποιούν την τοπική ποικιλία και δεν μετακινούνται στην ΚΝΕ, κάνοντας τον λόγο τους να έχει το χαρακτηριστικό της γλωσσικής ακαμψίας.

Εντούτοις, παρατηρείται η χρήση της αγγλικής γλώσσας σε ορισμένα σημεία, καθώς είναι μία γλώσσα που διαθέτει κύρος, το οποίο προσδίδει στον λόγο και στην/στον εκφωνητή/ητή του. Στα προς ανάλυση αποσπάσματα, όταν η Πένυ προσπαθεί να πείσει τον Λυκούργο να αφήσει την κόρη τους να πάει για σπουδές στην Αθήνα χρησιμοποιεί τον όρο του αντικείμενου σπουδών στα αγγλικά (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 12: *Η*

Λίζα θα σπουδάσει **μπίζνες αντιμινιστρέισον**), αντί του αντίστοιχου ελληνικού όρου *διοίκηση επιχειρήσεων*. Ωστόσο, τόσο η ανεπιτυχής πραγμάτωση από την Πένυ όσο και η άγνοια από τον Λυκούργο προσφέρουν αφορμή για γέλιο, δηλώνοντας παράλληλα μία ατελέσφορη προσπάθεια για εκμοντερνισμό.

Σημειωτικός άξονας: Τα σημειωτικά συστήματα πέραν της γλώσσας συνηγορούν στην αναπαράσταση των διαλεκτόφωνων και τη διαμόρφωση μιας αντιφατικής ταυτότητας που ακροβατεί ανάμεσα στο παραδοσιακό και το μοντέρνο. Αρχικά, τα μικρά ονόματα των βασικών πρωταγωνιστριών/-τών, *Λίζα*, *Πένυ*, *Λυκούργος*, αλλά και των δεύτερων ρόλων, φερειπείν *Πωλίνα*, *Λίλιαν*, *Κλαίρη*, δεν συνηθίζονται στα χωριά. Επιπλέον, είτε χρησιμοποιούνται ολόκληρα, ακόμη και τα πιο συνηθισμένα ονόματα (*Βασίλης*, *Αντώνης*, *Νικόλας*), είτε χρησιμοποιούνται υποκοριστικά με ξενικές επιρροές (*Πένυ*, *Νία*, *Μπέτυ*), δηλώνοντας μία επιθυμία για εκμοντερνισμό. Τα επώνυμα, ωστόσο, των πρωταγωνιστριών/-στών, για παράδειγμα *Νταλαούρας*, *Βαρδάκας*, *Κακαλιούρας*, *Λαλαμπίρδας*, και τα επώνυμα/προσωνύμια που αναφέρονται στον λόγο τους, για παράδειγμα *η Μαίρη της Χολιούδαινας*, *η Γίτσα του Λαλάκα*, *η Βάσω του Νταμούχαρη* (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι., συμβολή 15), αλλά και το όνομα του ίδιου του τόπου (*Κουδουνάρι*), φανερώνουν την επαρχιώτικη καταγωγή.

Ωστόσο, ως επί το πλείστον, οι άνθρωποι στο Κουδουνάρι φαίνεται να ζουν μία άνετη ζωή (Κουρδής, 2025). Το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινούνται οι χαρακτήρες διακρίνεται από πολυτέλεια και υπερβολή. Μεγάλες μεζονέτες, με ανέσεις και εγκαταστάσεις σύγχρονες και πληθωρικές, όπως ευρύχωρα δωμάτια, τζάκια και πισίνες, συνθέτουν ένα σκηνικό το οποίο δεν θυμίζει κλασικά σπίτια της ελληνικής επαρχίας. Η διακόσμηση, ωστόσο, θα μπορούσε να θεωρηθεί υπερβολική και επιτηδευμένη, δηλώνοντας παράλληλα μία έλλειψη καλαισθησίας.

Η επίδειξη πλούτου αποτυπώνεται και στο ντύσιμο των ανθρώπων, κυρίως των γυναικών, οι οποίες είναι πάντα περιποιημένες και φαίνεται να φροντίζουν την εμφάνισή τους. Εντούτοις, επιλέγουν να φοράνε έντονα χρώματα και σχέδια, συνδυάζοντας τις περισσότερες φορές αταίριαστα κομμάτια και μεγάλα κοσμήματα, συνοδευόμενα με υπερβολικά χτενίσματα και μακιγιάζ. Για παράδειγμα, η Πένυ στη σκηνή του Παραρτήματος Α.4.Ι., σκηνή που εκτυλίσσεται εντός του σπιτιού της, φοράει μία μπλούζα με πολλά χρώματα και φύλλα στο ντεσέν, μεγάλα σκουλαρίκια αποτελούμενα από διάφορους ασημένιους και χρυσούς κύκλους ενωμένους, στο χέρι της διακρίνονται

διάφορα βραχιόλια, ενώ από τον λαιμό της κρέμονται τρεις αλυσίδες σε διαφορετικά μήκη. Τα μαλλιά της είναι περιποιημένα και χτενισμένα, φουσκωμένα υπερβολικά, με ασημένια τσιμπιδάκια στο πλάι.

Επιπλέον, μέσα από τα λόγια του Λυκούργου εκφράζεται, στο πρώτο προς ανάλυση απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.4.Ι.), η νοοτροπία της συνέχισης του επαγγέλματος του πατέρα από τα παιδιά, ακόμη και σε επαγγέλματα όπως το βουλευτικό αξίωμα. Ενώ, στο δεύτερο απόσπασμα (βλ. Παράρτημα Α.4.ΙΙ.) παρουσιάζεται το σοβαρό ζήτημα της διαφθοράς. Οι δύο αυτές συνήθειες φαίνεται να χαρακτηρίζουν όχι μόνο την νοοτροπία της επαρχίας, αλλά την ελληνική πραγματικότητα εν γένει.

Ιδεολογικός άξονας: Στη συγκεκριμένη τηλεοπτική σειρά, η χρήση διαλεκτικών στοιχείων αξιοποιείται από τους περισσότερους χαρακτήρες, καθώς η υπόθεση εκτυλίσσεται στην ελληνική επαρχία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχουν αρνητικά μεταγλωσσικά σχόλια, καθώς η διάλεκτος είναι η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της κοινότητας. Ωστόσο, η απεικόνιση των διαλεκτόφωνων παρουσιάζει αντιθετικές έννοιες και νοοτροπίες, προκαλώντας εν τέλει το γέλιο και την υποτίμηση της διαλέκτου και των διαλεκτόφωνων. Οι κάτοικοι στο Κουδουνάρι, οι οποίες/-οι παρουσιάζονται ως μέσες/-οι Ελληνίδες/Ελληνες, ακροβατούν μεταξύ της προόδου και του συντηρητισμού, εκφράζοντας αντιφατικές απόψεις.

Για παράδειγμα, μέσα από τη διαμάχη της Πένυς και του Λυκούργου για το αν πάει η Λίζα να σπουδάσει στην Αθήνα, αναδύονται οι αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, η Λίζα παρουσιάζεται να μην έχει λόγο και δικαίωμα να αποφασίσει για τον εαυτό της και το μέλλον της. Η Πένυ, στην προσπάθειά της να πείσει τον Λυκούργο να αφήσει τη Λίζα να πάει στην Αθήνα, παρουσιάζει παραδείγματα άλλων κοριτσιών του χωριού, οι οποίες σπούδασαν κι εκείνες διοίκηση επιχειρήσεων. Ωστόσο, ενώ προσπαθεί να επιχειρηματολογήσει για την αυτοδιάθεση της κόρης της και το δικαίωμά της να σπουδάσει αυτό που επιθυμεί, συνδέει αυθαίρετα το αντικείμενο των σπουδών με έναν επιτυχημένο γάμο. Με τη σειρά του ο Λυκούργος αντικρούει αυτό το επιχείρημα, επισημαίνοντας ότι εφόσον η Λίζα βρίσκεται σε σχέση με έναν συνομήλικό της νεαρό για τον οποίο το επαγγελματικό μέλλον διαγράφεται λαμπρό, δεν χρειάζεται να μορφωθεί η ίδια.

5.3.4 «Το σόι σου»: Η Φωτούλα και η Αφρούλα

Το *Το σόι σου* είναι μία ελληνική κωμική σειρά, η οποία βασίζεται σε μία Ισραηλινή σειρά, *Savri Maranan*¹⁸, που έχει μεταφερθεί και σε άλλες χώρες, δημιουργώντας άλλες διασκευές, όπως την Αμερικανική *Your Family or Mine*¹⁹. Η συγγραφική ομάδα της ελληνικής διασκευής είναι πολυάριθμη, όπως και εκείνη των σκηνοθετών. Η σειρά προβαλλόταν από το τηλεοπτικό κανάλι του Alpha TV για πέντε συνεχόμενες σεζόν, από το 2014 μέχρι το 2019, και έκτοτε σε επαναλήψεις, σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία. Αυτό οδήγησε και τις/τους υπεύθυνες/-ους στην απόφαση να συνεχιστεί. Έτσι, την τρέχουσα τηλεοπτική σεζόν (2025-2026) βγήκε στον αέρα ο έκτος κύκλος, ο οποίος στην πρεμιέρα του σημείωσε υψηλά ποσοστά τηλεθέασης, συνεχίζοντας την παράδοση («Το σόι σου», 2026).

Το κεντρικό ζευγάρι της σειράς είναι η Λυδία Χαμπέα (Βάσω Λασκαράκη) και ο Σάββας Τριανταφύλλου (Μελέτης Ηλίας), οι οποίοι είναι παντρεμένοι και έχουν δύο παιδιά. Η Λυδία έχει τρεις αδελφές, τις δίδυμες Όλγα και Μαρίζα (διπλός ρόλος για την ηθοποιό Σοφία Πανάγου) και την Μπέλα (Βίβιαν Κοντομάρη), και έναν αδελφό, τον Διονύση (Σόλων Τσουνής), ενώ ο Σάββας έχει δύο αδελφούς, τον Κωνσταντίνο (Αλέξανδρος Μπουρδούμης) και τον Άρη (Ευθύμης Ζησάκης). Στο τέλος της πέμπτης σεζόν, ο Σάββας και η Λυδία μετακομίζουν στη Θεσσαλονίκη λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων και οι γονείς και των δύο τους ακολουθούν, ενώ η αρχή της έκτης σεζόν τους βρίσκει να ξαναγυρνάνε πίσω στην Αθήνα, στο Κουκάκι, στο σπίτι όπου έμεναν προτού φύγουν. Στην Αθήνα γυρίζουν και τα δύο ζευγάρια των γονέων τους. Κάθε επεισόδιο είναι μία αυτοτελής ιστορία, η οποία διαδραματίζεται με πρωταγωνίστριες/-ιστές τις/τους συγγενείς και φίλες/-ους του ζευγαριού και εκτυλίσσεται γύρω από το Κυριακάτικο τραπέζι στο σπίτι είτε των γονέων της Λυδίας, στο Αιγάλεω, είτε των γονέων του Σάββα, στην Κηφισιά, εναλλάξ («Το σόι σου», 2026).

Η σειρά πραγματεύεται καθημερινά θέματα και την αντιμετώπισή τους μέσα στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια, η οποία παρουσιάζει πλήθος κοινωνικών αντιθέσεων. Ο Διονύσης, για παράδειγμα, ο οποίος είναι βίγκαν παιδί σε οικογένεια που διατηρεί κρεοπωλεία, γίνεται βίγκαν γονέας με παιδί που του αρέσει το κρέας. Ο Σάββας χαρακτηρίζεται από τη Λυδία τσιγκούνης, ενώ εκείνη από τον Σάββα σπάταλη. Ως

¹⁸Φράση που λέγεται πριν το τσούγκρισμα του κρασιού.

¹⁹Μετάφραση: Η δική σου οικογένεια ή η δική μου

μεγαλύτερη, όμως, αντίθεση παρουσιάζεται η διαφορετική κοινωνική τάξη των δύο οικογενειών, της οικογένειας Χαμπέα και της οικογένειας Τριανταφύλλου. Η μεν πρώτη είναι μία λαϊκή οικογένεια, ο άντρας, Βαγγέλης Χαμπέας (Γιώργος Γιαννόπουλος), της οποίας διατηρεί αλυσίδα κρεοπωλείων, ενώ η γυναίκα, Χαρούλα (Ρένια Λουιζίδου), δεν εργάζεται. Η δε δεύτερη είναι μία οικογένεια υψηλής τάξεως, αφού ο άντρας, Μενέλαος (Παύλος Ορκόπουλος), είναι πετυχημένος νευροχειρουργός με δική του κλινική και καθηγητής πανεπιστημίου, ενώ η γυναίκα, Αλεξάνδρα (Μίρκα Παπακωνσταντίνου), σπουδαία γλύπτρια («Το σόι σου», 2026).

Ο Κωνσταντίνος, ο μεγάλος αδελφός του Σάββα, είναι παντρεμένος με την Αντωνία (Ιωάννα Ασημακοπούλου), η οποία έχει καταγωγή από τα Ιωάννινα. Αν και η ίδια είναι χρήστρια της ΚΝΕ, στη σειρά σε κάποια επεισόδια εμφανίζονται δύο συγγενείς της, διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες, η μητέρα της Αντωνίας, η Αφρούλα (Φωτεινή Μπαξεβάνη), και μία ξαδέλφη της Αντωνίας, η Φωτούλα (Δήμητρα Στογιάννη). Οι χαρακτήρες αυτοί είχαν πρωτοεμφανιστεί σε παλαιότερους κύκλους, ωστόσο για ανάλυση επιλέγονται αποσπάσματα του έκτου κύκλου. Έτσι, για τη Φωτούλα αξιοποιείται το επεισόδιο 25 του έκτου κύκλου (Πατρώνης, 2025α), η υπόθεση του οποίου περιστρέφεται γύρω από τη βράβευση των γονέων του Σάββα, της Αλεξάνδρας και του Μενέλαου Τριανταφύλλου, από τον Σύλλογο Θεσσαλονικέων Αττικής, για την προσφορά και των δύο στην πόλη της Θεσσαλονίκης, κατά τα έτη που διέμεναν εκεί. Για την Αφρούλα αξιοποιείται το επεισόδιο 31 (Πατρώνης, 2025β), το οποίο πραγματεύεται τη ξαφνική και ύποπτη άφιξή της στην Αθήνα.

Γλωσσολογικός άξονας: Ο λόγος τους παρουσιάζει γνωρίσματα που παραπέμπουν σε αυτά των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, εύκολα αναγνωρίσιμα στις/στους τηλεθεάτριες/-ατές, όπως ο βόρειος φωνηεντισμός. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται το φαινόμενο της αποβολής του άτονων [i] και [u] και της στένωσης των άτονων [e] και [o] σε [i] και [u] αντίστοιχα. Ενδεικτικά, αναφέρονται τα εξής παραδείγματα αποβολής: *γιν'* (<*γίνει*) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 1) και *έκπληξ'* (<*έκπληξη*) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 15), *ζ'μπεθέρους* (<*συμπεθέρους*) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 30) και *αδυνάτ'σε* (<*αδυνάτισε*) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 4), *μ'* (<*μου*) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 24· Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 1). Μερικά παραδείγματα στένωσης είναι τα εξής: *καλέσαπ* (<*καλέσατε*) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 22) και *λέμι* (<*λέμε*) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 9), *ισείς* (<*εσείς*) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 24) και

ιμείς (<εμείς>) (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 9), *Φραγκουκάστελου* (<Φραγκοκάστελο>) (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 9) και *χουριό* (<χωριό>) (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 9).

Επιπλέον, στον λόγο της Φωτούλας εντοπίζεται το φαινόμενο της ουράνωσης των /n/ και /l/ πριν από το φωνήεν [i], δίνοντας παραγόμενα εκφωνήματα όπως *Αντω~~η~~ία* αντί για *Αντωνία* (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 9, 22, 24, 30), *Σφακια~~μ~~οί* αντί για *Σφακιανοί* (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 24), *γί~~μ~~ει* και *μουρ~~λ~~ής* αντί για *γίνει* και *μουρ~~λ~~ής* αντίστοιχα (βλ. Παράρτημα Α.5.II., συμβολή 27) και του τελικού κ (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 1: *σαρί::?c'*). Ωστόσο, το χαρακτηριστικό αυτό δεν φαίνεται να αποτελεί στοιχείο του λόγου της Αφρούλας.

Στο επίπεδο της μορφολογίας, στον λόγο των δύο γυναικών παρατηρείται η χρήση ιδιαίτερων ρηματικών καταλήξεων, πολλές φορές παράλληλα με τις καταλήξεις της ΚΝΕ. Έτσι, στον λόγο της Αφρούλας εντοπίζεται ο σχηματισμός ενεργητικού αορίστου σε -κα αντί για -σα, χρησιμοποιεί, δηλαδή, τον τύπο *έδω~~κ~~α* (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 19), ενώ δύο συμβολές αργότερα χρησιμοποιεί τον τύπο *έδω~~σ~~α* της κοινής, και τον τύπο *δώ~~κ~~ανε* (βλ. Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 21). Τόσο από τη Φωτούλα όσο και από την Αφρούλα χρησιμοποιούνται ενεργητικοί παρατατικοί και αόριστοι σε -όμαν(ε/ι) στο α' ενικό (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 7: *θα ερχό~~μ~~ανι*, συμβολή 22: *θα κουβαλιό~~μ~~ανε*· Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 7: *καθό~~μ~~αν*), καθώς και ο τύπος *ή~~μ~~ανα* αντί για *ή~~μ~~ουν* (Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 21), που χρησιμοποιεί η Αφρούλα. Άλλο ένα μορφολογικό χαρακτηριστικό είναι ότι το αρσενικό άρθρο, λόγω της στένωσης του [o], μερικές φορές πραγματώνεται ως [u] από τις δύο γυναίκες (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 31: *ο~~υ~~ σύλλογος*· Παράρτημα Α.5.IV., συμβολή 41: *ο~~υ~~ λόγγους*· βλ. Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 6: *ο~~υ~~ επίτροπους*).

Όσον αφορά το επίπεδο της σύνταξης, η Αφρούλα κάνει χρήση του βασικού συντακτικού χαρακτηριστικού των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, τοποθετεί το αντικείμενο του ρήματος σε αιτιατική (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 26: *να σε πάρω* αντί *να σου πάρω*· Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 8: *σε κόβει* αντί *σου κόβει*).

Το λεξιλόγιο των δύο γυναικών περιλαμβάνει διαλεκτικές λέξεις και λέξεις οι οποίες δεν χρησιμοποιούνται συχνά στην ΚΝΕ²⁰. Στον λόγο της Φωτούλας εντοπίζονται οι εξής

²⁰Για την απόδοση των διαλεκτικών λέξεων στην ΚΝΕ χρησιμοποιήθηκε η ηλεκτρονική πηγή-λεξικό egiannina (2014), καθώς και η προσωπική απόδοση της συγγραφέα της διπλωματικής αυτής εργασίας.

λέξεις: *σκουτί* (=ρούχο) (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 7), *μπαταχτζή* (<μπαταχτζής=αυτός που δεν πληρώνει τα χρέη του) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙ., συμβολές 12, 14), το διαζευκτικό *για* (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 26). Ενώ η Αφρούλα φαίνεται να χρησιμοποιεί περισσότερες λέξεις, όπως *κουρκούτιανα* (=ζαλίστηκα) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 9), *τσούπρες* (<τσιούπρα=κοπέλα) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 35), *μπαντάλιασα* (<μπανταλιάζω=χαζεύω) και *τσαούλια* (<τσιαούλι=η κάτω γνάθος) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 47), *ζλάπια* (<ζλάπι=ζαρκάδι, χρησιμοποιείται υποτιμητικά) (βλ. Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 21), *μπαχαβράς* (=νταβαντούρι, φασαρία) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 28), *σκουτιά* (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 46), *μπιτχαβάς* (=αυτός που δε του κόβει και πάρα πολύ) (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 51), καθώς και η τουρκικής προέλευσης προσφώνηση *πασάκα* (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 4, 26). Τέλος, και οι δύο γυναίκες χρησιμοποιούν τον πραγματολογικό δείκτη *μωρή/μωρέ/μωρ'* (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 7, 9, 12, 22, 30· Παράρτημα Α.5.ΙV., συμβολή 35).

Κοινωνιογλωσσολογικός άξονας: Η αντίθεση ανάμεσα στους δύο διαλεκτόφωνους χαρακτήρες και τους υπόλοιπους χαρακτήρες, ομιλήτριες και ομιλητές της ΚΝΕ, δεν είναι μόνο γλωσσολογική, αλλά εκτείνεται και στους υπόλοιπους άξονες. Αρχικά, στον κοινωνιογλωσσολογικό άξονα, η Φωτούλα παρουσιάζεται ως μία γυναίκα γύρω στα 35-40, η οποία κατάγεται από την περιοχή των Ιωαννίνων και ασχολείται επαγγελματικά με το παραδοσιακό τραγούδι ως τραγουδίστρια. Είναι χαμηλής κοινωνικής τάξης, εργατική, καλόψυχη και αγαπάει την οικογένειά της, καθώς δέχεται πρόθυμα να τραγουδήσει για το ζεύγος Τριανταφύλλου, ενώ βρισκόταν στην Κρήτη για δουλειά (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 9: [...] *Πάντους, μεγάλη η χάρη σας. Έκοψα την τουρνέ στη μέση για να 'ρθω. Είχα σκοπό να πάω και σ' άλλα χωριά [...]*), μετά από πρόσκληση του Συλλόγου Θεσσαλονικέων Αττικής, παρόλο που καμία άλλη και κανένας άλλος (εκτός από τον Μένιο, τον μεγάλο γιο του Κωνσταντίνου) από το βασικό καστ δεν χαιρείται με την ιδέα αυτή.

Η Φωτούλα, μάλιστα, παρουσιάζεται αφελής, καθώς φαίνεται να μην καταλαβαίνει ούτε ότι δεν είναι της ίδιας αισθητικής με την οικογένεια Τριανταφύλλου ούτε ότι είναι ανεπιθύμητη. Παρόλο που στην τελευταία συμβολή του πρώτου προς ανάλυση αποσπάσματος εκφράζει την σκέψη μήπως δεν τη θέλουν (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 31: *Γιατί πανιάσати; Δε του ξέρατι?; Μόνου ου σύλλογος με ήθελι::?;*), οι

επόμενες σκηνές βρίσκουν τις/τους υπόλοιπες/-ους να προσπαθούν να την κάνουν να καταλάβει ότι θα ήταν καλύτερα να μην τραγουδήσει στην εκδήλωση. Το γεγονός ότι η Λυδία και η Αντωνία την υποστηρίζουν μπροστά στην Αλεξάνδρα και τον Μενέλαο (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙ., συμβολή 5: **Α:** Έλα βρε Αλεξάνδρα, η Φωτούλα δεν είναι χαζή, όπου να 'ναι θα καταλάβει και από μόνη της ότι δεν κολλάει με την εκδήλωση, συμβολή 8: **Αν:** Έχει ένστικτο η ξαδέρφη μου. Είδε τις εκφράσεις μας και το κατάλαβε. Πάω στοίχημα ότι θα ακυρώσει την εμφάνισή της) δημιουργεί αντίθεση με την αμέσως επόμενη είσοδο της Φωτούλας στη σκηνή (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙ., συμβολή 9: Δεν αργήσαμει.; Κάναμε πρόβα για την έναρξ') και προκαλεί γέλιο, προσδίδοντας στη Φωτούλα τα αντίθετα των χαρακτηριστικών που προηγουμένως η Λυδία και η Αντωνία ανέφεραν. Την έλλειψη διορατικότητας της Φωτούλας σχολιάζουν και η Αλεξάνδρα (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙ., συμβολές 1-2: **Αν:** Απ' την καλή της την καρδιά ήρθε η ξαδέρφη μου. **Αλ:** Και απ' το λειψό της το μυαλό.) και ο Μενέλαος (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙ., συμβολές 6-7: **Σ:** Λέτε γι' αυτό να πήγε στην κουζίνα, επειδή ντράπηκε; **Μ:** Μάλλον επειδή δίψασε.).

Αξίζει, βέβαια, να σημειωθεί ότι στο τέλος του επεισοδίου αναφέρεται ότι η βράβευση στέφθηκε με επιτυχία και ότι η Φωτούλα άφησε θετικές εντυπώσεις σε εκείνες/-ους τις/τους καλεσμένες/-ους της υψηλής κοινωνίας στις/στους οποίες/-ους κατά τη γνώμη των υπολοίπων θα ντρόπιαζε την οικογένεια Τριανταφύλλου. Ο δε πρόεδρος του ιατρικού συλλόγου αποδείχθηκε ότι ήταν μεγάλος θαυμαστής, συνδυάζοντας ένα επάγγελμα το οποίο διαθέτει κύρος με μουσικά ακούσματα που θεωρείται ότι δεν αρμόζουν στον κύκλο του, αλλά περισσότερο αποτελούν επιλογές ατόμων κατώτερης κοινωνικής τάξης. Το γεγονός αυτό τονίζει ακόμη περισσότερο την αντίθεση με το ζεύγος Τριανταφύλλου.

Συνεχίζοντας με την κοινωνιογλωσσολογική ανάλυση της Αφρούλας, εκείνη είναι μία μεγάλη γυναίκα, γύρω στα 55-60. Κατάγεται από ένα χωριό των Ιωαννίνων όπου ζει μόνιμα, ενώ δεν φαίνεται να ασχολείται με κάτι επαγγελματικά. Με την άφιξή της στην Αθήνα η οικογένεια της Αντωνίας δεν φαίνεται να ενθουσιάζεται, ενώ η ίδια παρουσιάζεται επίμονη και παρεμβατική. Το γεγονός ότι δεν έχει προειδοποιήσει για την άφιξή της ξαφνιάζει την Αντωνία και την εκπλήσσει δυσάρεστα, ενώ φαίνεται μέσα από τα λεγόμενά της και τα λεγόμενα του Κωνσταντίνου ότι είναι κάτι που γίνεται συχνά (βλ. Παράρτημα Α.5.ΙΙΙ., συμβολή 2: **Αν:** Δεν μπορεί, κάποιος μου κάνει φάρσα, συμβολή 5: **Αν:** Πάλι ήρθες απροειδοποίητα;, συμβολή 6: **Κ:** Νομίζω πως έχω (.) déjà vu, συμβολή 10: **Αν:** Μάνα, τι κάνεις πάλι εδώ;, συμβολή 14: **Αν:** Μάνα, είχες ορκιστεί να ειδοποιείς πριν

έρθεις, συμβολή 10: **Κ:** [...] Εμείς καταχαρήκαμε που ήρθατε, απλά: μας ήρθε κάπως (.) ξαφνικό).

Ίδια είναι και η αντιμετώπιση από την Αλεξάνδρα, τη μητέρα του Κωνσταντίνου και πεθερά της Αντωνίας, η οποία δεν κρύβει τη δυσαρέσκειά της για την ξαφνική επίσκεψη της Αφρούλας (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές 3-7: **Αλ:** Γιατί παραπαίει η σαρακατσάνα; **Κ:** Αποκοιμήθηκε στο αυτοκίνητο. **Αλ:** Γιατί την ξυπνήσατε; **Αν:** Ε μέσα στο αμάξι θα την αφήναμε να κοιμηθεί; **Αλ:** Πορτ παγκάζ δεν έχει;), κάνοντάς την μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις που οι δύο γυναίκες, η Αλεξάνδρα και η Αντωνία, συμφωνούν (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές 28-30: **Αν:** Η σκούπα πίσω από την πόρτα, αλάτι στο σπίτι. Αυτά τα έθιμα τα έχουμε κι εμείς στα Γιάννενα. Κυρία Αλεξάνδρα, τι προσπαθείτε να κάνετε; **Αλ:** Μου ζητάς τον λόγο μικρή Γιαννιώτισσα; **Αν:** Όχι, θέλω να σας ρωτήσω αν δουλεύει το αλάτι Ιμαλαΐων, γιατί εγώ έριξα κανονικό στο σπίτι μου και δεν έπιασε). Εν ολίγοις, η Αφρούλα συγκεντρώνει ορισμένα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά της γυναίκας της υπαίθρου, όπως ότι δεν διακρίνεται από λεπτότητα, ανακατεύεται σε υποθέσεις που δεν την αφορούν, αλλά και προβαίνει σε προξενιά (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές 35-47), στοιχεία τα οποία προκαλούν τις αντιδράσεις των γύρω της.

Και στα δύο επεισόδια, στο επεισόδιο με την εμφάνιση της Φωτούλας και σε εκείνο με την εμφάνιση της Αφρούλας, οι περιστάσεις επικοινωνίας ευνοούν τη χρήση της γεωγραφικής ποικιλίας αφού είναι ανεπίσημες, εντός οικογενειακού περιβάλλοντος. Οι δύο γυναίκες εμφανίζονται αρχικά στο σπίτι της Αντωνίας και του Κωνσταντίνου και στη συνέχεια της Αλεξάνδρας και του Μενέλαου. Παρά το γεγονός, όμως, ότι τα πρόσωπα είναι οικεία και γνωστά, μέσα σε αυτά τα πρόσωπα βρίσκεται και η Αλεξάνδρα, η οποία είναι ιδιότροπη και δεν επιθυμεί να συναναστρέφεται λαϊκούς ανθρώπους. Τόσο ο λόγος της Φωτούλας όσο και της Αφρούλας, ωστόσο, παρουσιάζει στατική αναπαράσταση της γεωγραφικής ποικιλίας, με αποτέλεσμα την πρόκληση γέλιου, αλλά και μεταγλωσσικών σχολίων.

Έτσι, η διαλεκτοφωνία της Αφρούλας στοχοποιείται από την Αλεξάνδρα, η οποία είτε δεν την καταλαβαίνει είτε κάνει ότι δεν την καταλαβαίνει (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολή 13: *Ποιον να ξεκλέψει; Τι λέει;*), ενώ λίγο αργότερα σχολιάζει επικριτικά τον λόγο της (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές 22-23: **Κ:** Μένιο μου, πάρε σε παρακαλώ: την Αφρούλα μέσα, να πάει να κλείσει τα μάτια της. **Αλ:** Για το στόμα της δεν έχουμε καμιά ελπίδα, ε;). Επίσης, συχνά αναφέρεται στον τόπο καταγωγής της με υποτιμητικό τρόπο,

υποβαθμίζοντας αυτόν, την Αφρούλα, αλλά και τις/τους υπόλοιπες/-ους κατοίκους του (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές 17-18: **Αφ:** *Όι εγώ μόνο δυο χορούς χόρευα. [...] Αλ:* *Μαύ?ρη μέρα ξημέρωσε για τα μπολσόι των Ιωαννίνων* Παράρτημα Α.5.V., συμβολές 8-9: **Αφ:** *Μι λένε «Αφρούλα, ισένα που σε κόβει, εσύ να κάμεις τη λαχειοφόρο».* **Αλ:** *Αν είπαν ότι σου κόβει εσένα φαντάσου τη μέση νοημοσύνη του χωριού,* συμβολές 41-42: **Αφ:** *[...] όρμηξε πάνω μου όλου του χωριό::* **Αλ:** *Και γιατί δεν σε προλάβανε; Άχρηστοι όλοι τους).*

Παρόλο που καμία άλλη και κανένας άλλος, πέρα από την Αλεξάνδρα, δεν δηλώνει κάποια αρνητική στάση απέναντι στη διάλεκτο ξεκάθαρα, τα σχόλια που γίνονται από τους χαρακτήρες προς τις δύο γυναίκες στηλιτεύουν γενικά τη συμπεριφορά τους και τους τρόπους τους, δηλώνοντας ότι είναι ανεπιθύμητες. Για παράδειγμα, η Αντωνία αντιδρά στην επίσκεψη της ξαδέρφης της, ήδη προτού μάθει τον λόγο (βλ. Παράρτημα Α.5.I., συμβολή 5: *Πάντως η τσικουδιά θα μας χρειαστεί (.) για να συνέλθουμε,* συμβολή 10: *Και γιατί άφησες την Αγία Γαλήνη; Για να χάσουμε τη δική μας;*), όπως παρουσιάστηκε παραπάνω και η αρνητική της προδιάθεση απέναντι στην Αφρούλα, ενώ κατά την επίσκεψή τους στο σπίτι των Τριανταφύλλων, τα σχόλια εξαπολύονται και από τις/τους λουιπές/-ούς παρευρισκόμενες/-ους.

Επιπλέον, στην περίπτωση της Αφρούλας, η στατική αναπαράσταση της γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας συνοδεύεται και από κάποια σημεία -αποτυχημένης μεν- γλωσσικής διασταύρωσης και υφοποίησης. Έτσι, στο πρώτο απόσπασμα, υπάρχει γλωσσική υφοποίηση κατά την επανάληψη του γαλλικού όρου *déjà vu*, αφού είχε προηγηθεί η ασυνεννοησία με τον Κωνσταντίνο, ο οποίος χρησιμοποίησε τον όρο, και η υπόθεση της Αφρούλας ότι πρόκειται για ασθένεια (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολές 6-9: **Κ:** *Νομίζω πως έχω (.) déjà vu.* **Αφ:** *Μόλις τακτοποιηθώ λιγουλάκι θα σου κάμω ένα ζεστό.* **Κ:** *Όχι μητέρα, δεν είναι ίωση αυτό. Είναι σαν να ξαναζώ την ίδια σκηνή.* **Αφ:** *Α μείς αυτό στου χωριό του λέμι πάει, κουρκούτιανα.),* και η πραγμάτωσή του ως ντεζαλού (βλ. Παράρτημα Α.5.III., συμβολή 32: *Ασ' το, εσύ έχεις ντεζαλού),* ενώ στο τρίτο απόσπασμα υπάρχει η ανεπιτυχής προσπάθεια γλωσσικής διασταύρωσης, με τη χρήση των αγγλικών όρων *congratulations* και *next time* (βλ. Παράρτημα Α.5.V., συμβολές 11-13: **Αφ:** *[...] μου δίνουνε μία ντάνα με χαρτάκια που λένε κοκατουλείσον και μία ντάνα που λέει νεχτ τίμε.* **Μ:** *Να τολμήσω μία μετάφραση; Congratulations και next time;* **Αφ:** *Σάματις ξέρω πώς διάτανο τα λένε όλα αυτά;, [...] αφού δεν τα γνωρίζω τα ξενικά).*

Σημειωτικός άξονας: Ως προς τη σημειωτική ανάλυση, παρουσιάζονται τα σημεία εκείνα που τονίζουν τις διαφορές των διαλεκτόφωνων χαρακτήρων με τους υπόλοιπους. Καταρχάς, επισημαίνονται τα ονόματα των προς ανάλυση χαρακτήρων, Φωτούλα και Αφρούλα, τα οποία είναι δηλωτικά της επαρχιώτικης καταγωγής τους, καθώς δεν αποτελούν συνήθεις επιλογές στα αστικά κέντρα. Το μεν πρώτο χρησιμοποιείται συχνά στα χωριά ως υποκοριστικό του ονόματος Φωτεινή, το δε δεύτερο, πάλι υποκοριστικό, πιθανόν προέρχεται από το όνομα Αφροδίτη. Αντιθέτως, το ζεύγος της οικογένειας Τριανταφύλλου διαθέτει ονόματα αρχαιοελληνικά (*Αλεξάνδρα, Μενέλαος*), τα οποία χρησιμοποιούν ολόκληρα, ενώ και οι υπόλοιποι χαρακτήρες επιλέγουν να χρησιμοποιούν ολόκληρα τα ονόματά τους (*Κωνσταντίνος, Αντωνία, Σάββας, Λυδία*).

Συνεπικουρικά λειτουργεί και το ντύσιμο των δύο γυναικών, ολοκληρώνοντας την εικόνα. Έτσι, η Φωτούλα επιλέγει ένα νεανικό ντύσιμο, το οποίο ωστόσο θα μπορούσε να θεωρηθεί από υπερβολικό έως και ακαλαίσθητο. Φοράει πορτοκαλί μπλούζα, κοντή φούστα με χρυσές πούλιες και μαύρο δαντελωτό καλσόν με ασημί μποτάκια. Το μακιγιάζ της είναι έντονο, με χρυσή γυαλιστερή σκιά και πορτοκαλί κραγιόν, ενώ το μαλλί της είναι πυκνές μπούκλες. Έντονα είναι και τα κοσμήματα που έχει επιλέξει να φορέσει: χρυσά σκουλαρίκια, χρυσά βραχιόλια και ένα κολιέ χρυσό και μαύρο. Η εικόνα συμπληρώνεται με μία γούνα καφέ, ενώ έχει κόκκινο χρώμα νύχια. Η Αφρούλα ντύνεται πιο συντηρητικά: φοράει φαρδιά ρούχα και συγκεκριμένα ένα μαύρο μπλουζοφόρεμα με άσπρα λουλούδια, ενώ το συνδυάζει με μια παντελόνια μαύρη και κόκκινη ζακέτα. Το σύνολό της συμπληρώνει με μποτίνια, μαύρο μπουφάν και μια μεγάλη γκρι τσάντα, ενώ από κοσμήματα φοράει χρυσό σταυρό.

Οι μουσικές επιλογές ανάμεσα στις/στους πρωταγωνίστριες/-ιστές είναι ακόμη ένας τομέας, ο οποίος παρουσιάζει εκ διαμέτρου αντίθετες συνήθειες. Στο 25^ο επεισόδιο (Πατρώνης, 2025α), το επεισόδιο στο οποίο η Φωτούλα προσκλήθηκε από τον σύλλογο Θεσσαλονικέων Αττικής να τραγουδήσει στη βράβευση της Αλεξάνδρας και του Μενέλαου, το είδος μουσικής που υπηρετεί η Φωτούλα, το παραδοσιακό δηλαδή τραγούδι, παρουσιάζεται ως το βασικό θέμα αντίθεσής της με το ζεύγος Τριανταφύλλου και θέμα γύρω από το οποίο αναπτύσσεται το επεισόδιο. Για παράδειγμα, προσπαθώντας η Αλεξάνδρα και ο Μενέλαος να βρουν ποια/-ος θα παρευρεθεί στην εκδήλωση, ανάμεσα στα είδη μουσικής και το ρεπερτόριο που ανέφεραν, κάποιες από τις επιλογές/μαντεψιές τους ήταν τα: παγκοσμίου φήμης μέτζο σοπράνο, μουσικό θέατρο, ξένο μιούζικαλ,

Χατζιδάκης, Μικρούτσικος. Όταν, ωστόσο, πληροφορούνται ότι θα τραγουδήσει η Φωτούλα, αντιδρούν υπερβολικά, ενώ πιστεύουν ότι μία τέτοια κίνηση θα βλάψει το κοινωνικό τους προφίλ (βλ. Παράρτημα Α.5.II., συμβολή 13: **Αλ:** Δεν [τις θέλω πια τις αισθήσεις μου], συμβολή 15: **Μ:** [νομίζω έχω έκτακτες συστολές], συμβολές 27-28: **Φ:** Όρκο παίρνου θα γίγει της μουρλής. **Αλ:** Κυριολεκτικά).

Επίσης, οι τίτλοι και οι στίχοι των τραγουδιών που αναφέρει η Φωτούλα προκαλούν ακόμη πιο έντονες αντιδράσεις και των λοιπών χαρακτήρων (βλ. Παράρτημα Α.5.II., συμβολές 22-26: **Φ:** Αι::: ? σκεφτείτε να βγαίνουν μέσα από καπνούς με σόλο κλαρίνου? και να τραγουδάω «έφαγα κέρατου τεράστιου». [...] Α, προτιμάτε του (.) «δώσε μαντήλι πεθερά?»; **Αν:** Εμείς θα χρειαστούμε το μαντήλι (.) για να κρυφτούμε. **Σ:** Νομίζω: τα μονοπάτια πολιτισμού πάνε περίπατο). Αξίζει να επισημανθεί ότι ο Μενέλαος, ο οποίος τις περισσότερες φορές είναι εκείνος που προσπαθεί να κρατήσει τις ισορροπίες, σε αυτή την περίπτωση φαίνεται να μην μπορεί να διατηρήσει την ψυχραιμία του.

Αντίστοιχα, στο επεισόδιο με την άφιξη της Αφρούλας, το 31^ο επεισόδιο (Πατρώνης, 2025β), αναδύεται ο θεσμός των πανηγυριών, ο οποίος έχει ταυτιστεί με την επαρχία και την παραδοσιακή μουσική και διασκέδαση. Εντούτοις, τα σχόλια των υπόλοιπων χαρακτήρων, πέρα από της Αλεξάνδρας, είναι ουδέτερα μάλλον παρά αρνητικά. Ο Μενέλαος παρά την κοινωνική του θέση φαίνεται να γνωρίζει από τα πανηγύρια και να το επισημαίνει (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολή 16: **Ε::**, σ' αυτά τα γλέντια χορεύουν μέχρι πρωίας), ενώ ο Σάββας έχει απορίες και κάνει ερωτήσεις σχετικά με τη διοργάνωση των πανηγυριών, για να βοηθήσει τη Λυδία²¹ (βλ. Παράρτημα Α.5.V., συμβολή 5: **Μη** διακόψει κανένας. ((στη Λυδία)) Για σένα δουλεύω. ((στην Αφρούλα)) Άρα, Αφρούλα μου το γλέντι έγινε στην ασβεστωμένη αυλή της εκκλησίας; , συμβολή 7: Όπα μισό λεπτό. Άρα στα γλέντια έπαιρναν μέρος και οι τοπικές αρχές).

Ιδεολογικός άξονας: Συγκεφαλαιώνοντας, ως προς τον ιδεολογικό άξονα, είναι φανερό ότι η αναπαράσταση της βόρειας γεωγραφικής ποικιλίας, μέσα από τις δύο αυτές περιπτώσεις, συνοδεύεται από κάποια στερεότυπα. Έτσι, στην περίπτωση της Φωτούλας, αναπαράγεται το στερεότυπο της αφελούς, ακαλαίσθητης, χαμηλής κοινωνικής τάξης και κύρους επαρχιώτισσας, η οποία δεν διαθέτει τακτ, αλλά ούτε και διορατικότητα, ενώ η επαγγελματική της ενασχόληση είναι συνυφασμένη με την καταγωγή της. Όσον αφορά

²¹Στην αρχή του επεισοδίου αναφέρεται ότι η Λυδία διαβάσει για να δώσει εξετάσεις σε έναν διαγωνισμό του ΑΣΕΠ.

την Αφρούλα, εκείνη συγκεντρώνει τα στερεότυπα της μεγαλύτερης σε ηλικία κατοίκου χωριού, ελλιπούς μόρφωσης και χαμηλού κοινωνικού κύρους, η οποία δεν εργάζεται, ενώ συνηθίζει να ανακατεύεται σε υποθέσεις που δεν την αφορούν (λ.χ. προβαίνει σε προξενιά).

Τέλος, στα προς ανάλυση αποσπάσματα γίνεται αναφορά σε δύο λαϊκές δοξασίες, οι οποίες είναι δημοφιλείς στα χωριά και τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Στο επεισόδιο 25, η Φωτούλα παρουσιάζεται να φτύνει τον Σπύρο, για να μην τον ματιάσει (βλ. Παράρτημα Α.5.Ι., συμβολή 20: *Ξουράφ' το βλασταράκι σας. Πτου πτου πτου πτου πτου? να μην το αματιάζω*), ενώ στο επεισόδιο 31, η Αλεξάνδρα, σε μία απέλπιδα προσπάθειά της να «πολεμήσει τον εχθρό με τα δικά του όπλα», υιοθετεί την προληπτική αντίληψη να τοποθετείται η σκούπα ανάποδα πίσω από την πόρτα καθώς και να ρίχνεται αλάτι πίσω από την/τον επισκέπτρια/-τη· δύο ενέργειες που αποσκοπούν στο να φύγουν οι ανεπιθύμητες/-οι επισκέπτριες/-τες (βλ. Παράρτημα Α.5.IV., συμβολές: 28-30). Ωστόσο, η αντίθεση υπερτονίζεται και σε αυτό το σημείο, καθώς ανάποδα τοποθετεί τη σκούπα στικ, ενώ αλατίζει με ροζ αλάτι Ιμαλαΐων.

5.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των τηλεοπτικών σειρών (*Γιατί ρε πατέρα;*, *Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, *Το σόι σου*) που προηγήθηκε στο παρόν κεφάλαιο φέρνει στο φως τις ομοιότητες και τις διαφορές που προκύπτουν κατά την αναπαράσταση των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών και των διαλεκτόφωνων στα ΚΜΚ, και συγκεκριμένα στον τηλεοπτικό λόγο. Όλες οι σειρές που μελετήθηκαν φαίνεται να ακολουθούν τη γενικότερη τάση, κατά την οποία οι διαλεκτόφωνες/-οι φέρουν κάποια στερεοτυπικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη ζωή στην επαρχία. Επιπλέον, μέσα από τις αντιθέσεις που προβάλλονται στις αναπαραστάσεις του διαλεκτόφωνου λόγου για την πρόκληση του χιούμορ, υποβαθμίζονται οι γεωγραφικές ποικιλίες και αναδύεται μία υπεροχή της ΚΝΕ.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς τον γλωσσολογικό άξονα, η απεικόνιση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στα ΚΜΚ παρουσιάζει διαβαθμίσεις. Σε κάποιες περιπτώσεις, η αναπαράσταση πλησιάζει περισσότερο στην πραγματική διαλεκτική ποικιλία του

εκάστοτε τόπου, ενώ σε άλλες όχι. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι διάφοροι. Μπορεί να οφείλεται, για παράδειγμα, στην αδυναμία γνώσης της ποικιλίας ή την αδυναμία μίμησής της. Όπως αναφέρουν οι Πολίτης και Κουρδής, (2015), πρόκειται για το ανέφικτο της πιστής αναπαραγωγής των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών. Άλλωστε, είναι αντιστρόφως ανάλογο με την αναγνωρισιμότητα της γλωσσικής ποικιλίας, δηλαδή όσο πιο πολύ πλησιάζει η απεικόνιση της ποικιλίας στην πραγμάτωσή της στην πραγματική ζωή τόσο δυσνόητη είναι για τον κόσμο που δεν έχει εξοικείωση με τη συγκεκριμένη γεωγραφική γλωσσική ποικιλία (Πολίτης & Κουρδής, 2015· Στάμου & Ντίνας, 2011).

Γι' αυτόν τον λόγο, κατά τη μεταφορά μιας γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας στον τηλεοπτικό λόγο επιλέγονται συνήθως ενδείκτες της ποικιλίας αυτής, οι οποίοι είναι αναγνωρίσιμοι από το ευρύ κοινό. Για τις βόρειες ποικιλίες, επομένως, αξιοποιείται ο βόρειος φωνηεντισμός, με την αποβολή των άτονων [i] και [u] και τη στένωση του άτονου [e] σε [i] και του άτονου [o] σε [u] (Κατσώχης, χ.χ.α). Έτσι, και στις προς ανάλυση σειρές αυτής της εργασίας τα συγκεκριμένα φαινόμενα εντοπίζονται στις πέντε από τις έξι. Ένα άλλο φαινόμενο που παρατηρείται σε αρκετές σειρές είναι η ουράνωση, με πιο χαρακτηριστική την ουράνωση των [n] και [l]. Επιπλέον, στις περισσότερες αξιοποιείται λεξιλόγιο είτε γενικότερα των βόρειων ποικιλιών είτε πιο συγκεκριμένα των εκάστοτε περιοχών.

Από την ανάλυση που έγινε, αναδεικνύονται ορισμένες ομοιότητες, αλλά και διαφορές, και στον κοινωνιογλωσσολογικό άξονα. Από τις πέντε σειρές που μελετήθηκαν, οι αναπαραστάσεις γυναικών αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα. Πιο συγκεκριμένα, σε όλες τις σειρές αναλύονται γυναικείοι διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η σειρά *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, στην οποία οι διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες είναι τόσο γυναίκες όσο και άντρες, καθώς πρόκειται για τους κατοίκους ενός τόπου. Στις διαφορές που εντοπίζονται συγκαταλέγεται και εκείνη που αφορά τη γλωσσική ποικιλία που ομιλείται στο περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιούνται και οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Έτσι, σε όλες τις τηλεοπτικές σειρές που αναλύθηκαν, η γλωσσική ποικιλία που ομιλείται από τις/τους περισσότερες/-ους ομιλήτριες/-ητές είναι η ΚΝΕ, ενώ η γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που μελετάται αποτελεί τη γλώσσα ενός μόνο χαρακτήρα. Η υπόθεση διαδραματίζεται τις περισσότερες φορές σε αστικό περιβάλλον, συγκεκριμένα σε τρεις από τις πέντε σειρές στην Αθήνα (*Γιατί ρε πατέρα;*, *Η τούρτα της μαμάς*, *Το σόι*

σου), ενώ σε μία (*Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*) στον Πύργο Ηλείας. Πρόκειται για αυτό που ονομάζεται εξωομαδική χρήση γεωγραφικών ποικιλιών, έναντι της ενδοομαδικής χρήσης (Στάμου & Ντίνας, 2011), η οποία εντοπίζεται στη σειρά *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, από τους κατοίκους στο Κουδουνάρι.

Όσον αφορά τα σημειωτικά στοιχεία τα οποία συνδράμουν στην αναπαράσταση των ποικιλιών, παρατηρείται η έντονη ανάδειξη της διαφοράς με τις/τους ομιλήτριες/-ητές της KNE σε όλες τις σειρές, πέραν της σειράς *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*. Τα πιο συχνά στοιχεία αποτελούν τα ονόματα, τα επώνυμα και τα προσωνύμια των ανθρώπων, καθώς και τα τοπωνύμια, τα οποία είναι δηλωτικά της επαρχιώτικης τους καταγωγής. Επιπλέον, οι ενδυματολογικές επιλογές των διαλεκτόφωνων χαρακτήρων, στις περισσότερες περιπτώσεις, μπορούν να χαρακτηριστούν ως ακαλαίσθητες. Όσον αφορά τις ασχολίες των χαρακτήρων, επαγγελματικές και μη, αλλά και τις γενικότερες συνήθειες και τα ήθη και έθιμα, εκείνες και εκείνα είναι σε μεγάλο ποσοστό συνυφασμένες και συνυφασμένα με τη ζωή στην επαρχία.

Μέσα από τις αναλύσεις των σειρών αναδύονται οι ιδεολογίες που αναπαράγονται. Οι αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων αποτελούν στερεοτυπικές απεικονίσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών και των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούν. Η αποτύπωση των γλωσσικών ποικιλιών γίνεται χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους και περιορισμένους ενδείκτες, ενώ στατική αναπαράσταση των ποικιλιών και γλωσσική ακαμψία χαρακτηρίζουν τον λόγο των διαλεκτόφωνων. Στερεοτυπικά δοσμένο είναι και το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο κινούνται, καθώς και οι συνήθειες και οι αντιλήψεις που τις/τους συνοδεύουν. Παρά το γεγονός ότι η κάθε μία από αυτές τις σειρές αίρει ορισμένα στερεότυπα, παρατηρείται ότι η εικόνα που προβάλλεται είναι αυτή της/του αμόρφωτης/-ου, πολλές φορές αφελή, κατώτερης κοινωνικής τάξης, κάτοικου χωριού, η/ο οποία/-ος ασχολείται με χαμηλού γοήτρου ασχολίες. Τα συμπεράσματα αυτά φαίνεται πως είναι παρόμοια με εκείνα των υπόλοιπων εργασιών που έχουν εκπονηθεί και της γενικότερης τάσης υποβάθμισης των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών μέσα από τις αναπαραστάσεις τους στα ΚΜΚ, και συγκεκριμένα στον τηλεοπτικό λόγο.

6. Αξιοποίηση των κειμένων μαζικής κουλτούρας στη διδακτική πράξη

Στο παρόν κεφάλαιο, το τελευταίο της διπλωματικής αυτής εργασίας, παρουσιάζεται μία διδακτική πρόταση, η οποία στοχεύει στην καλλιέργεια της κριτικής επίγνωσης των μαθητριών/-ητών σχετικά με τα στερεότυπα εναντίον των γλωσσικών ποικιλιών και των διαλεκτόφωνων που αναπαράγονται από τα ΚΜΚ. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα πρόγραμμα Κριτικού Γραμματισμού, το οποίο βασίζεται στα τέσσερα επίπεδα της Παιδαγωγικής των Πολυγραμματισμών (Τοποθετημένη Πρακτική, Ανοιχτή Διδασκαλία, Κριτική Πλαισίωση, Μετασχηματισμένη Πρακτική) (Kalantzis & Cope, 2001), που αναλύθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο, για μία τρίωρη διδασκαλία στην Α' Λυκείου, στο πλαίσιο του μαθήματος της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Κατά τη διδασκαλία αξιοποιούνται τα αποσπάσματα των τηλεοπτικών σειρών (*Γιατί ρε πατέρα;*, *Η τούρτα της μαμάς*, *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*, *Το σόι σου*) που αναλύθηκαν στο προηγούμενο, πέμπτο, κεφάλαιο, και στη συνέχεια και άλλα κειμενικά είδη (βίντεο στο YouTube, stand up παράσταση, διαδικτυακά memes), στα οποία εμφανίζονται γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Ωστόσο, με τις κατάλληλες τροποποιήσεις, η συγκεκριμένη πρόταση μπορεί να αξιοποιηθεί και σε διαφορετική βαθμίδα ή/και μάθημα.

Τοποθετημένη Πρακτική

Στο πρώτο στάδιο της διδασκαλίας, επιδιώκεται η σύνδεση του γραμματισμού εντός και εκτός σχολείου. Για τον λόγο αυτό, επιλέγονται πολυτροπικά κείμενα, καθώς παρατηρείται ότι αποτελούν σημαντικό ποσοστό στην κοινωνική εξωσχολική ζωή των μαθητριών/-ητών (Φτερνιάτη, 2010). Μέσω της προβολής του διαλεκτόφωνου λόγου από τις σειρές *Γιατί ρε πατέρα;* και *Η τούρτα της μαμάς* στην ολομέλεια της τάξης και της συζήτησης για τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, με έμφαση στις βόρειες γλωσσικές ποικιλίες, στόχος είναι οι μαθήτριες/-ητές να κατανοήσουν ότι οι αναπαραστάσεις των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στα ΚΜΚ δεν αποτελούν πιστή απεικόνισή τους, καθώς και ότι παρατηρείται μια διαβάθμιση στην αναπαράστασή τους.

Πιο αναλυτικά, αφόρμηση για τη διδασκαλία αποτελεί η προβολή των αποσπασμάτων της σειράς *Γιατί ρε πατέρα;* που αναλύθηκαν στην ενότητα 5.2 και παρουσιάζονται στο

Παράρτημα Α.1²². Αξιίζει να επισημανθεί ότι δεν αξιοποιείται η συνήθης πρακτική του σταδίου αυτού για μεταφορά της εμπειρίας των παιδιών με τις δικές τους προτάσεις, καθώς κάτι τέτοιο θα απαιτούσε και άλλον χειρισμό από την/τον εκπαιδευτικό (Φτερνιάτη, 2010). Ωστόσο, αυτό δεν θεωρείται ότι αποτελεί ιδιαίτερο ζήτημα, καθώς πρόκειται για μία σειρά η οποία προβάλλεται αυτή την περίοδο και είναι πιθανό να αποτελεί κομμάτι του εξωσχολικού γραμματισμού των μαθητριών/-ητών τη δεδομένη στιγμή. Επιπλέον, από προηγούμενες έρευνες που έχουν διενεργηθεί, έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθήτριες και οι μαθητές προτιμούν τηλεοπτικές σειρές με έντονο το κωμικό στοιχείο (Τσάμη κ.ά., 2016). Έτσι, επιδιώκεται η ενεργοποίηση του κινήτρου των μαθητριών/-ητών για μάθηση και η συμμετοχή τους στη διαδικασία της, βασικός παράγοντας μιας επιτυχημένης διδασκαλίας στο πλαίσιο της τοποθετημένης πρακτικής (Κουτσογιάννης, 2017).

Στη συνέχεια, ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης. Με ερωτήσεις που απευθύνει στις μαθήτριες και τους μαθητές, η/ο εκπαιδευτικός δίνει την ευκαιρία να ακουστούν όλες οι απόψεις και οι εμπειρίες σχετικά με τη διαλεκτοφωνία. Ενδεικτικά, κάποιες ερωτήσεις που μπορεί να κάνει είναι οι εξής:

- Όλοι οι χαρακτήρες παρουσιάζονται να μιλούν με το ίδιο τρόπο;
- Υπάρχει κάποιος χαρακτήρας του οποίου η ομιλία διαφοροποιείται από τους υπόλοιπους;
- Πού πιστεύετε ότι θα ακούγατε αυτόν τον τρόπο ομιλίας;
- Θα μπορούσατε να σκεφτείτε αν έχετε ξανακούσει αυτόν τον τρόπο ομιλίας και τι σας θυμίζει;

Οι ερωτήσεις έχουν στόχο να βάλουν τις μαθήτριες και τους μαθητές στη διαδικασία να σκεφτούν γύρω από τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Έτσι, με τις δύο πρώτες ερωτήσεις, παρά την έλλειψη πολλών γλωσσικών δεικτών, αναμένεται να αναγνωρίσουν τον χαρακτήρα του οποίου ο λόγος διαφοροποιείται, δηλαδή τη Διαμάντω, γεγονός που επιβεβαιώνει τη συμβολή και των τεσσάρων αξόνων (γλωσσολογικού, κοινωνιογλωσσολογικού, σημειωτικού και ιδεολογικού) στην αναπαράσταση της

²²Η προβολή των βίντεο γίνεται μέσα από τον προτζέκτορα της αίθουσας. Σε περίπτωση που η αίθουσα δεν διαθέτει προτζέκτορα, μαθήτριες/-ητές και εκπαιδευτικός μετακινούνται στην αίθουσα πληροφορικής ή σε κάποια διαθέσιμη αίθουσα με αυτή τη δυνατότητα, κατόπιν συνεννόησης.

κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα ΚΜΚ (Στάμου, 2012), ενώ οι επόμενες δύο ερωτήσεις αποσκοπούν στο να διερευνηθεί κατά πόσο ενυπάρχει στις μαθήτριες και τους μαθητές η αντίληψη ότι η διαλεκτοφωνία είναι κάτι που (περι)ορίζεται γεωγραφικά.

Έπειτα, προβάλλονται τα αποσπάσματα του Παραρτήματος Α.2, του διαλεκτόφωνου χαρακτήρα της Αγγέλας της σειράς *Η τούρτα της μαμάς*, και ακολουθεί πάλι συζήτηση στην ολομέλεια, μέσα από την οποία οι μαθήτριες και οι μαθητές προβαίνουν σε μια σύγκριση ανάμεσα στους δύο διαλεκτόφωνους χαρακτήρες των αποσπασμάτων που παρακολούθησαν και, αξιοποιώντας τυχόν πρότερη γνώση για τη μορφή των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι γλωσσικές ποικιλίες δεν παρουσιάζονται στα ΚΜΚ όπως πραγματικά είναι. Πιο συγκεκριμένα, η/ο εκπαιδευτικός μπορεί να απευθύνει ερωτήσεις όπως:

- Σε τι μοιάζει και σε τι διαφέρει ο λόγος της Διαμάντως, του χαρακτήρα της προηγούμενης σειράς *Γιατί ρε πατέρα;*, με της Αγγέλας, της σειράς *Η τούρτα της μαμάς* που παρακολουθήσαμε μόλις;
- Ποιον χαρακτήρα καταλαβαίνετε καλύτερα;
- Η Αγγέλα μας πληροφορεί ότι είναι από την Ελασσόνα. Εντοπίζετε στοιχεία στον λόγο της τα οποία δεν χρησιμοποιούνται στην Κοινή Νεοελληνική, τη γλώσσα την οποία μαθαίνουμε στο σχολείο;
- Γνωρίζετε άτομα από το μέρος αυτό και, αν ναι, πλησιάζει η ομιλία τους με αυτή της Αγγέλας;

Οι μαθήτριες και οι μαθητές επιδιώκεται να έρθουν σε επαφή με διαφορετικούς βαθμούς απεικόνισης των βόρειων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από μεγάλη κατανοησιμότητα, και, με τη βοήθεια των ερωτήσεων, να αντιληφθούν ότι η διαλεκτοφωνία αναπαρίσταται στον τηλεοπτικό λόγο με τρόπο ο οποίος δεν αποτελεί αντικατοπτρισμό της μορφής των ποικιλιών στην πραγματική ζωή.

Ανοιχτή Διδασκαλία

Στόχος της δεύτερης φάσης της διδασκαλίας αποτελεί η αναγνώριση των γλωσσικών στοιχείων των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών. Η/Ο εκπαιδευτικός, αξιοποιώντας τα οφέλη της ομαδοσυνεργατικής μάθησης και τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών, αναθέτει

στις μαθήτριες και στους μαθητές να ανακαλύψουν οι ίδιες/-οι τα στοιχεία των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών που παρουσιάζονται στα αποσπάσματα των σειρών *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*, *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα* και *Το σόι σου*, εντοπίζοντας τις διαφορές τους με την ΚΝΕ, που παρουσιάζονται (κυρίως) σε φωνητικό/φωνολογικό και λεξιλογικό επίπεδο.

Πιο αναλυτικά, μετά από την πρώτη επαφή των μαθητριών και μαθητών με τον διαλεκτικό λόγο όπως παρουσιάζεται στα ΚΜΚ, η/ο εκπαιδευτικός χωρίζει τις/τους μαθήτριες/-ητές της τάξης σε τέσσερις ανομοιογενείς ομάδες. Τα μέλη της κάθε ομάδας συναποφασίζουν και επιλέγουν όνομα για την ομάδα τους. Σε κάθε μία ομάδα διαμοιράζονται, σε ηλεκτρονικό μέσο για το οποίο έχει φροντίσει η/ο εκπαιδευτικός (τάμπλετ/φορητός Η/Υ/σταθερός Η/Υ), τα αποσπάσματα από τους υπόλοιπους διαλεκτόφωνους χαρακτήρες που αναλύθηκαν στην ενότητα 5.3. Η μία ομάδα, δηλαδή, έχει μπροστά της τα αποσπάσματα της σειράς *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα* με τον διαλεκτόφωνο λόγο της Ελπινίκης, η δεύτερη ομάδα τα αποσπάσματα της σειράς *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα* με τους κάτοικους στο Κουδουνάρι, ενώ η τρίτη και η τέταρτη ομάδα από τη σειρά *Το σόι σου*, η μία τα αποσπάσματα με τη Φωτούλα και η άλλη με την Αφρούλα²³.

Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να εντοπίσει στον διαλεκτόφωνο λόγο των χαρακτήρων που έχει μπροστά της τα στοιχεία της βόρειας γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας την οποία αναπαριστούν και να τα καταγράψει στο φύλλο εργασίας που επίσης έχει διαμοιραστεί από την/τον εκπαιδευτικό (βλ. Παράρτημα Β). Όσον αφορά τις άγνωστες στις μαθήτριες και στους μαθητές λέξεις/φράσεις ή τις λέξεις/φράσεις οι οποίες δεν συναντώνται στην υπόλοιπη Ελλάδα, εκείνες καταγράφονται και στη συνέχεια, με τη βοήθεια της/του καθηγήτριας/-ητή και των διαθέσιμων ηλεκτρονικών λεξικών, σημειώνονται οι αντίστοιχες της ΚΝΕ. Έπειτα, η κάθε ομάδα παρουσιάζει στην τάξη τα στοιχεία που εντόπισε.

Για τις άγνωστες λέξεις μπορούν να ερωτηθούν οι υπόλοιπες/-οι μαθήτριες/-ητές εν είδει quiz και να προσπαθήσουν να βρουν τι σημαίνουν. Ως βοήθεια μπορεί να δίνεται από τις μαθήτριες και τους μαθητές της ομάδας το αρχικό γράμμα της αντίστοιχης στην ΚΝΕ

²³Καθώς τα αποσπάσματα III-V του Παραρτήματος Α.5, που αποτελούν αποσπάσματα για τον λόγο της Αφρούλας, είναι σχεδόν διπλάσια σε λεπτά από ό,τι τα αποσπάσματα των υπόλοιπων χαρακτήρων, προτείνεται ο χωρισμός τους ως III-IV και V και η επιλογή διαμοιρασμού τους ή η δημιουργία ακόμη μίας ομάδας και η διάθεση όλων των αποσπασμάτων.

λέξης/φράσης, η δυνατότητα παρακολούθησης του αποσπάσματος για τοποθέτηση της λέξης/φράσης εντός των συμφραζομένων ή οποιαδήποτε άλλη βοήθεια σκεφτούν οι ίδιες/-οι ή η/ο καθηγήτρια/-ητής (λ.χ. η δημιουργία προτάσεων από τις/τους ίδιες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ητές για ένταξη της λέξης σε συμφραστικό πλαίσιο). Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθήτριες και οι μαθητές θα μπουν στη διαδικασία να ανακαλύψουν ότι, παρά τη μη ακριβή αποτύπωσή τους στα ΚΜΚ, οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες δεν υστερούν στην πραγματικότητα σε σχέση με την ΚΝΕ, καθώς διαθέτουν τα δικά τους στοιχεία στα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, και μέσω της παιγνιώδους μάθησης θα συνδέσουν τη γνώση γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών με θετικά συναισθήματα.

Κριτική Πλαισίωση

Με το πέρας και του quiz, οι μαθήτριες και οι μαθητές έχουν έρθει σε μία πρώτη επαφή τόσο με τις διάφορες αναπαραστάσεις του διαλεκτόφωνου λόγου σε τηλεοπτικές σειρές, όσο και με στερεότυπα που λανθάνουν στις αναπαραστάσεις αυτές. Στο επίπεδο της κριτικής πλαισίωσης, επιχειρείται η κριτική τους ανάλυση και η σύγκρισή τους με αναπαραστάσεις των βόρειων γλωσσικών ποικιλιών και σε άλλα κειμενικά είδη, όπου η όλη αναπαράσταση προβάλλει μια θετική στάση. Κατά την ανάλυση, δίνεται βάση στη θετική στάση απέναντι στις ποικιλίες, αλλά και στο γεγονός ότι παρουσιάζουν επιτυχημένη εναλλαγή κωδίκων. Το επίπεδο αυτό, η κριτική πλαισίωση, αποτελεί σημαντικό βήμα για την επιδιωκόμενη καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, προκειμένου να αντιληφθούν, δηλαδή, οι μαθήτριες και οι μαθητές τις λανθάνουσες και κυρίαρχες ιδεολογίες και να τις επεξεργαστούν κριτικά.

Στο πλαίσιο αυτό, στην αρχή της δεύτερης διδακτικής ώρας, η/ο εκπαιδευτικός προβάλλει, στην ολομέλεια της τάξης, όλα τα αποσπάσματα που έχουν μελετήσει οι ομάδες στην προηγούμενη διδακτική ώρα και όλες/-οι μαζί συζητούν για τα στερεότυπα που αναδύονται μέσα από τις αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων. Αναμένεται να αναφερθούν τα στερεότυπα που αναδείχθηκαν και από την ανάλυση που έγινε στο κεφάλαιο 5, η αδυναμία χρήσης της ΚΝΕ και η ασυνεννοησία που προκύπτει, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο το οποίο παρουσιάζεται να έχουν οι διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες, και γενικώς η παρουσιάσή τους ως χαμηλής κοινωνικής τάξης και κύρους κατοίκους χωριού/επαρχίας. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι αναπαραστάσεις αυτές δεν είναι

ιδεολογικά ουδέτερες, αλλά λανθάνει η κυρίαρχη ιδεολογία υποτίμησής τους και προώθησης της γλωσσικής ομοιογένειας, μέσω του χιούμορ, με το οποίο παρουσιάζονται (Τσάμη κ.ά., 2016).

Έπειτα, οι μαθήτριες/-ητές χωρίζονται σε έξι ανομοιογενείς ομάδες και ανά δύο δίνεται από ένα διαφορετικό είδος ΚΜΚ. Επιλέγονται προς αξιοποίηση είδη κειμένων γνωστών και ως επί το πλείστον αγαπητών στις/στους μαθήτριες/-ητές. Πιο συγκεκριμένα, δύο από τις ομάδες καλούνται να επεξεργαστούν ένα απόσπασμα από βίντεο στο YouTube (Vagiatas, 2021), δύο ομάδες ένα απόσπασμα από παράσταση stand up comedy (Rigas, 2025), ενώ στις άλλες δύο ομάδες δίνονται προς μελέτη διαδικτυακά memes (Κουρδής, 2025). Τα συγκεκριμένα ΚΜΚ αποτελούν, επίσης, κείμενα που χρησιμοποιούν το χιούμορ για την απεικόνιση βόρειων γλωσσικών ποικιλιών, όπως οι τηλεοπτικές σειρές που έχουν ήδη μελετήσει, με τη διαφορά, ωστόσο, να έγκειται στο γεγονός ότι αναδύονται θετικές στάσεις, τις οποίες οι μαθήτριες και οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν.

Η ύπαρξη των προς μελέτη ποικιλιών σε είδη κειμένων εκτός του τηλεοπτικού λόγου με τα οποία έρχονται τα ίδια τα παιδιά καθημερινά σε επαφή όχι μόνο συνδέει τον γραμματισμό εκτός σχολείου με αυτόν εντός, αλλά και δίνει την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν οι μαθήτριες/-ητές ότι οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες είναι κομμάτι της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας και δεν αφορούν μία μορφή της γλώσσας η όποια είναι ξεχασμένη και ομιλείται μόνο από μεγαλύτερο σε ηλικία πληθυσμό ο οποίος διαμένει αποκλειστικά σε χωριά ή την αναπαράστασή του σε μυθοπλαστικό λόγο. Το γεγονός ότι οι άνθρωποι που παρουσιάζονται ως φορείς διαλεκτικού λόγου στα προερχόμενα από το YouTube βίντεο είναι δημοφιλείς και σε μικρότερες ηλικίες μπορεί να άρει το στερεότυπο αρνητικής αξιολογικής στάσης απέναντι στις/στους διαλεκτόφωνες/-ους και του στιγματισμού αυτών και των διαλεκτικών ποικιλιών. Τέλος, η δυνατότητα εναλλαγής κωδίκων που παρουσιάζουν οι ομιλητές αλλά και ο γραπτός λόγος των διαδικτυακών memes φανερώνει την ικανότητα πολύπλευρης ταυτότητας, και όχι απλώς μία μονολιθική άκαμπτη μονογλωσσική διαλεκτόφωνη ταυτότητα.

Αφού επεξεργαστούν οι ομάδες τα βίντεο και τα διαδικτυακά memes και συμπληρώσουν τα φύλλα εργασίας (βλ. Παράρτημα Δ) που τους έχουν δοθεί από την/τον εκπαιδευτικό, στη συνέχεια ανταλλάσσουν τα φύλλα με τέτοιο τρόπο, ώστε η κάθε ομάδα να έχει μπροστά της το φύλλο της άλλης ομάδας που ανέλυσαν το ίδιο ΚΜΚ. Έπειτα, καλούνται

να αξιολογήσουν τις απαντήσεις που έδωσε η άλλη ομάδα και να δηλώσουν αν συμφωνούν. Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία αυτή, επιστρέφουν τα φύλλα στις προηγούμενες ομάδες και παρουσιάζουν τις απαντήσεις τους στην υπόλοιπη τάξη. Η δεύτερη διδακτική ώρα ολοκληρώνεται με την προβολή των βίντεο και των διαδικτυακών memes στην ολομέλεια της τάξης καθώς και τη συζήτηση που ακολουθεί, στην οποία μαθήτριες/-ητές και εκπαιδευτικός εκφράζουν τις απόψεις τους και τυχόν παραλήψεις των ομάδων.

Μετασχηματισμένη Πρακτική

Στο πλαίσιο του σταδίου της μετασχηματισμένης πρακτικής, οι μαθήτριες/-ητές, λειτουργώντας σε ομάδες, αναλαμβάνουν να φέρουν εις πέρας ξεχωριστούς ρόλους και να δημιουργήσουν τα δικά τους κείμενα, αξιοποιώντας κριτικά όσα έμαθαν μέσα από τις προηγούμενες δραστηριότητες.

Οι μαθήτριες/-ητές χωρίζονται σε τρεις ανομοιογενείς ομάδες και τους ανατίθενται δραστηριότητες (βλ. Παράρτημα Ε), μέσα από τις οποίες παράγουν οι ίδιες/-οι κείμενα. Η μία ομάδα αναλαμβάνει να γράψει ένα κείμενο, μία υποτιθέμενη σκηνή τηλεοπτικής σειράς, στην οποία θα συμμετέχουν ένας ή περισσότεροι διαλεκτόφωνοι χαρακτήρες, οι οποίοι θα αλληλεπιδρούν με ομιλήτριες/-ητές της ΚΝΕ. Το κείμενο που θα δημιουργήσουν πρέπει να είναι απαλλαγμένο από στερεότυπα. Η δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει τη δραματολογία και τη μαγνητοσκόπηση του κειμένου, ενώ θα μπορούσε να κάνει κάποιες διορθώσεις, εάν πιστεύει ότι θα βοηθήσουν, ούτως ώστε να δημιουργήσουν μία όσο το δυνατόν απαλλαγμένη από στερεότυπα αναπαραστάση των ποικιλιών. Τέλος, τα μέλη της τρίτης ομάδας αποκτούν τον ρόλο κριτικής επιτροπής· παρακολουθούν το παραγόμενο αποτέλεσμα και το κάθε μέλος ξεχωριστά καλείται να γράψει τη δική του κριτική, λαμβάνοντας υπόψη όσα διδάχτηκαν. Έπειτα, γνωστοποιούν την κριτική τους στην υπόλοιπη τάξη και συγκρίνουν, βλέποντας αν τελικά κατάφεραν οι συμμαθήτριες/-ητές τους να δημιουργήσουν ένα αποτέλεσμα, χωρίς να αναπαραγάγουν τα στερεότυπα που είχαν εντοπίσει στις προηγούμενες δραστηριότητες.

Με την ολοκλήρωση, επομένως, αυτού του προγράμματος Κριτικού Γραμματισμού, οι μαθήτριες και οι μαθητές, αφού έρθουν αρχικά σε επαφή με αναπαραστάσεις του διαλεκτικού λόγου και των διαλεκτόφωνων ομιλητριών/-τών, συγκεκριμένα των βόρειων

γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, στα ΚΜΚ, αναμένεται να είναι σε θέση να εντοπίζουν τις λανθάνουσες και αναληθείς ιδεολογίες περί υπεροχής της ΚΝΕ, να τις επεξεργάζονται κριτικά, αλλά και να δημιουργούν τα δικά τους απαλλαγμένα από στερεότυπα κείμενα, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη δημιουργία θετικών στάσεων και την κατάρριψη των τυχόν αρνητικών.

7. Συμπεράσματα

Η γλώσσα διακρίνεται από ανομοιογένεια. Εντούτοις, στην κοινωνία κυριαρχεί η αντίληψη ότι (πρέπει να) είναι ενιαία και ομοιογενής. Η ύπαρξη μιας κοινής γλωσσικής ποικιλίας συνήθως συνεπάγεται την προτίμησή της ανάμεσα στις υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες, οι οποίες στιγματίζονται και περιθωριοποιούνται. Επιπλέον, τα ΚΜΚ, τα οποία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητας μιας κοινωνίας, δεν αντικατοπτρίζουν απλώς την πραγματικότητα, αλλά την αναπαράγουν από συγκεκριμένη σκοπιά. Έτσι, στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού προγράμματος «Σύγχρονες τάσεις στη γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς (ΑΔΕ)» της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών (ΣΑΕ) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), συντάχθηκε η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα την αναπαράσταση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, και συγκεκριμένα των βόρειων γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, σε ελληνικές τηλεοπτικές σειρές με στόχο την ανάδειξη των λανθανουσών ιδεολογιών και στη συνέχεια την αξιοποίησή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία για την καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητριών/-ητών.

Αρχικά, επιχειρήθηκε η αποσαφήνιση και η οριοθέτηση ορισμένων βασικών εννοιών, προκειμένου να είναι πιο εύληπτη η ανάγνωση της διπλωματικής αυτής εργασίας. Διαγράφηκαν αδρομερώς έννοιες όπως η γλώσσα, η γλωσσική ποικιλία και τα είδη της, στο πρώτο κεφάλαιο, οι στάσεις των ανθρώπων απέναντι στη γλώσσα και δη απέναντι στις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, η μαζική κουλτούρα και τα ΚΜΚ, στο δεύτερο κεφάλαιο, ο Γραμματισμός, ο Κριτικός Γραμματισμός και οι Πολυγλωσσισμοί, που αξιοποιήθηκαν στη συνέχεια της εργασίας, στο τρίτο κεφάλαιο.

Έπειτα, παρουσιάστηκε ο διαλεκτόφωνος χαρακτήρας μίας τηλεοπτικής σειράς της φετινής τηλεοπτικής σεζόν (2025-2026) και αναλύθηκε στους τέσσερις άξονες, γλωσσολογικό, κοινωνιογλωσσολογικό, σημειωτικό και ιδεολογικό, σύμφωνα με το μοντέλο ανάλυσης των αναπαραστάσεων της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα ΚΜΚ που προτείνει η Στάμου (2012). Πιο συγκεκριμένα, ο προς μελέτη χαρακτήρας που αποτέλεσε την αφορμή ήταν η Διαμάντω Ρούστα στην τηλεοπτική σειρά *Γιατί ρε πατέρα;*. Μέσα από την ανάλυση, αναδείχθηκε ότι στη συγκεκριμένη σειρά ο διαλεκτικός λόγος, ο λόγος που αποκλίνει από τη νόρμα, είναι φορτισμένος αρνητικά και ο άνθρωπος που τον εκφέρει αναπαρίσταται στερεοτυπικά και σε αντιπαράθεση με τις/τους

υπόλοιπες/-ους, ομιλήτριες και ομιλητές της ΚΝΕ, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τη μονογλωσσία.

Στη συνέχεια, επιχειρήθηκε η σύγκριση της αναπαράστασης αυτής με προηγούμενες άλλων διαλεκτόφωνων χαρακτήρων, αφού πρώτα επιχειρήθηκε η ανάλυση και των ίδιων, και αυτών των αποτελεσμάτων με προηγούμενα αποτελέσματα. Επιγραμματικά, οι σειρές που αποτέλεσαν πηγή διαλεκτόφωνων χαρακτήρων ήταν οι εξής: *Η τούρτα της μαμάς, Μην αρχίζεις τη μουρμούρα, Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα, Το σόι σου*. Η σύγκριση επιβεβαίωσε το μοτίβο που ακολουθείται και παρουσιάζει στερεοτυπικά τις/τους διαλεκτόφωνες/-ους, προσδίδοντάς τους χαρακτηριστικά όπως αμόρφωτες/-ους, χαμηλής κοινωνικής θέσης κατοίκους χωριού.

Τέλος, μέσα από ένα πρόγραμμα Κριτικού Γραμματισμού, με την αξιοποίηση των διαλεκτόφωνων χαρακτήρων των ΚΜΚ που αναλύθηκαν, επιχειρήθηκε η ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητριών και μαθητών στο πλαίσιο του μαθήματος της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Α' Λυκείου. Επιπλέον, κατά την πρόταση διδασκαλίας, αξιοποιήθηκαν, πέραν των τηλεοπτικών σειρών που αναλύθηκαν, ΚΜΚ τα οποία παρουσιάζουν με θετικό πρόσημο τη διαλεκτοφωνία, σε μία προσπάθεια άρσης των στερεοτύπων.

Καθώς τα ΚΜΚ αναπαράγουν τις κυρίαρχες ιδεολογίες και σχέσεις εξουσίας, χρειάζεται ιδιαίτερη και συνειδητή προσπάθεια, ώστε, μέσα από την προβολή, όπως παρουσιάζονται σε ΚΜΚ, και την αποδόμηση των αρνητικών στερεοτύπων, να οικοδομηθούν θετικές αντιλήψεις και στάσεις απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες. ΚΜΚ τα οποία αναπαράγουν αντιλήψεις που βρίσκονται πιο κοντά στις αρχές της γλωσσολογίας περί ισότητας των γλωσσικών ποικιλιών αξίζουν να κατέχουν μία θέση, προκειμένου να είναι επιτυχές το εγχείρημα της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης.

Βιβλιογραφία²⁴

- Αβράμη, Γ. (2022). *Αναπαραστάσεις του αχαιικού ιδιώματος στον τηλεοπτικό λόγο και διδακτική προσέγγιση στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού* [Διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο].
- Ακαδημία Αθηνών. (2023α). -αινα. Στο *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. https://christikolexiko.academyofathens.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=2&catid=2
- Ακαδημία Αθηνών. (2023β). Γλώσσα. Στο *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. https://christikolexiko.academyofathens.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=2&catid=2
- ANT1 (χ.χ.). *Γιατί ρε πατέρα;*. Ανακτήθηκε 3 Απριλίου 2026 από <https://www.antenna.gr/giatirepatera>
- Αραποπούλου, Μ. (2001). Διαλεκτικοί θύλακοι της ελληνικής. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_d6/index.html
- Αριστοτέλης. (2002). Πολιτικά (Στ. Τσιτσιρίδης, Μετ.). Στο Θ. Κ. Στεφανόπουλου, Στ. Τσιτσιρίδης, Λ. Αντζουλή, & Γ. Κριτσέλης (Μετ.), *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας* (2η έκδ.). ΟΕΔΒ. https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/browse.html?text_id=324
- Αρχάκης, Α. (2016). Διερευνώντας τις (καθημερινές) αφηγήσεις και τη θέση τους στην κριτική γλωσσική εκπαίδευση. Στο Ε. Χοντολίδου, Ρ. Τσοκαλίδου, Φ. Τεντολούρης, Α. Κυρίδης, & Κ. Βακαλόπουλος (Επιμ.), *Μνήμη Σωφρόνη Χατζησαββίδη: Γλωσσ(ολογ)ικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις* (132-156). Gutenberg.
- Aitchison, J. (2012). *Language Change. Progress or Decay?* (4th ed.). Cambridge University Press.

²⁴Η Βιβλιογραφική λίστα έχει συνταχθεί σύμφωνα με την 7η έκδοση του στυλ APA.

- Androutsopoulos, J. (2010). The study of language and space in media discourse. In P. Auer & J. E. Schmidt (Eds), *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation* (740-758). De Gruyter.
- Artinoi.gr (χ.χ.). *Αρτινό λεξικό*. Ανακτήθηκε 9 Ιουνίου 2026 από <https://www.artinoi.gr/cgi-bin/forumV2/lexiko.pl>
- Barbour, S. (2000). Nationalism, Language, Europe. In S. Barbour & C. Carmichael (Eds.), *Language and Nationalism in Europe* (pp. 1-17). Oxford University Press.
- Baynham, M. (2002). Πρακτικές γραμματισμού (Μ. Αραποπούλου, Μετ.). Μεταίχμιο.
- Browning, R. (1972). *Η ελληνική γλώσσα, μεσαιωνική και νέα* (Δ. Σωτηρόπουλος, Μετ.). Παπαδήμα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_1/03.html
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας* (Π. Σακελλαρίου, Μετ.). Gutenberg.
- Bubenik, V. (2014). Η δημιουργία κοινής (Ε. Μπακαγιάννη, Μετ.). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα* (σσ. 303-305). ΙΝΣ.
- Γεωργαλίδου, Μ., & Κανάκης, Κ. (2022). Ανάλυση λόγου. Στο Μ. Λεκάκου & Ν. Τοπιντζή (Επιμ.), *Εισαγωγή στη γλωσσολογία: Θεμελιώδεις έννοιες και βασικοί κλάδοι με έμφαση στην ελληνική γλώσσα* (σσ. 314-362). Gutenberg.
- Γρόσδος, Σ (2011). Εικόνα και γλωσσική διδασκαλία. Η διδακτική αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων. *Νέα Παιδεία*, 138, 63-83.
- Giatinarta (2025, Δεκέμβριος 7). *Αρτινό λεξικό – Λέξεις, εκφράσεις & τοπική ντοπιολαλιά*. Για την Άρτα. <https://giatinarta.gr/2115-2/>
- Chambers, J. K. & Trudgill, P. (1984-5). Διάλεκτος και γλώσσα (Α. Σακελλαρίου, Μετ.). *Γλώσσα*, 7, 52-61.
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a8/13.html
- Δελβερούδη, Ρ. (2001α). Γλώσσα και διάλεκτος. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική

Γλώσσα.

https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a8/index.html

Δελβερούδη, Ρ. (2001β). Γλωσσική ποικιλία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.

https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html

Delaney, T. (2007). Pop culture: An overview. *Philosophy now*, 64. https://philosophynow.org/issues/64/Pop_Culture_An_Overview

Egiannina (2014, Οκτώβριος 11). *Το Γιαννιώτικο λεξιλόγιο*. e Γιάννινα. <https://egiannina.wordpress.com/2014/10/11/%cf%84%ce%bf-%ce%b3%ce%b9%ce%b1%ce%bd%ce%bd%ce%b9%cf%8e%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%bf-%ce%bb%ce%b5%ce%be%ce%b9%ce%bb%cf%8c%ce%b3%ce%b9%ce%bf/>

Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2008). *Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας* (7η έκδ.). (Γ. Ι. Ξυδόπουλος, Επιμ.). Εκδόσεις Πατάκη.

Η τούρτα της μαμάς. (2025, Νοέμβριος 2). Στο *Βικιπαίδεια*. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97_%CF%84%CE%BF%CF%8D%CF%81%CF%84%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%BC%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CF%82

Hodot, R. (2000). Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνικές διάλεκτοι (Ε. Μπακαγιάννη, Μετ.). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της* (σσ. 29-34). ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_2_3/index.html

Holmes, J. (2022). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία* (2η έκδ.). (Σ. Λαμπροπούλου, Μετ.). Εκδόσεις Πατάκη.

Horrocks, G. (2014α). *Greek: A history of the language and its speakers* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.

- Horrocks, G. (2014β). Σύνταξη: από την κλασική ελληνική στην κοινή (Ι. Βλαχόπουλος, Μετ.). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα* (σσ. 508-518). ΙΝΣ.
- Θεοδωροπούλου, Μ. (Επιμ.). (χ.χ.α). Γεωγραφική ποικιλία/Διάλεκτος. Στο *Λεξικό γλωσσολογικών όρων*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=276
- Θεοδωροπούλου, Μ. (Επιμ.). (χ.χ.β). Ισόγλωσσα. Στο *Λεξικό γλωσσολογικών όρων*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=304
- Θεοδωροπούλου, Μ. (2001). Η γέννηση της γλώσσας. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a2/index.html
- Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). (χ.χ.). Γλώσσα. Στο *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%22%CE%B3%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1+1%22&dq=
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-473>
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. (2005). Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στον δημόσιο λόγο: Δείγματα αντιμετώπισής τους. *Παρουσία* 17/18(1), 53-65.
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. (2007α). Διάλεκτος. Στο Α.-Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδωροπούλου (Επιμ.), *Θέματα Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_02/index.html
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. (2007β). Στάσεις απέναντι στη γλώσσα. Στο Α.-Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδωροπούλου (Επιμ.), *Θέματα Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο

- Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_03/index.html
- Κακριδή-Φερράρι, Μ., Κατή, Δ., & Νικηφορίδου, Β. (1999). Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση. *Γλωσσικός υπολογιστής*, 1(1), 103-112. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_02/04.html
- Κανάκης, Κ. (2012). Νόρμα. Στο *Λεξικό γλωσσολογικών όρων*. Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα. https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=144
- Καραντζόλα, Ε. & Φλιάτουρας, Α. (2004). *Γλωσσική αλλαγή*. Νήσος.
- Κατσώχης, Ν. (χ.χ.α). Βόρειες διάλεκτοι. Στο Μ. Θεοδοροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_2/index.html
- Κατσώχης, Ν. (χ.χ.β). Τσακωνική. Στο Μ. Θεοδοροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_12/index.html
- Κουρδής, Ε. (1997). Παράγοντες κοινωνιογλωσσικού στιγματισμού του τοπικού ιδιώματος της Θεσσαλίας. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 17, 577-590.
- Κουρδής, Ε. (2004). Σημειωτική ανάλυση της ιδεολογίας για την εικόνα και τη γλώσσα του Έλληνα επαρχιώτη. Στο Κ. Τσουκαλά, Ε. Χοντολίδου, Α. Χριστοδούλου, & Γ. Μιχαηλίδης (Επιμ.), *Σημειωτικά συστήματα και επικοινωνία* (σσ. 545-556). Παρατηρητής.
- Κουρδής, Ε. (2025). Μετατόπιση ιδεολογίας και γλωσσικών στάσεων: Η περίπτωση του θεσσαλικού ιδιώματος. Στο Ε. Π. Αλεξάκης, Μ. Βραχιονίδου, & Έ. Μπότση (Επιμ.), *Γλώσσα και πολιτισμός στην Ελλάδα. Η ανθρωπογλωσσολογική διάσταση. Αφιέρωμα στη μνήμη του καθηγητή της ανθρωπογλωσσολογίας Λουκά Τσιτσιπή* (σσ. 107-137). Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2011). *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

- Κουτσογιάννης, Δ. (2014). Κριτικοί γραμματισμοί: Διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα. Στο Ε. Γρίβα, Δ. Κουτσογιάννης, Κ. Ντίνας, Α. Γ. Στάμου, Α. Χατζηπαναγιωτίδη, & Σ. Χατζησαββίδης, (Επιμ.), *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου: Ο κριτικός γραμματισμός στη σχολική πράξη*, Δράμα 1-3 Νοεμβρίου 2013.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία: Χθες, σήμερα, αύριο. Μια πολιτική προσέγγιση*. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2001). Πολυγραμματισμοί (Ν. Γεωργίου, Μετ.). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html
- Μακράκης, Β. (2004). Απομυθοποιώντας το μεθοδολογικό μονισμό. Στο Γ. Παπαγεωργίου (Επιμ.), *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*. Τυπωθήτω.
- Μαλικούτη-Drachman, Α. (2000). Συρρίκνωση διαλεκτικών συστημάτων. Στο Α.-Φ. Χριστίδης et al. (Επιμ.), *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της*. ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_2_2/index.html
- Μαρωνίτη, Α. (2017). *Η γλωσσική ποικιλότητα στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: αναπαραστάσεις της και ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας* [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας]. ΕΑΔΔ. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/42063?locale=el>
- Μην αρχίζεις τη μουρμούρα. (2026, Απρίλιος 6). Στο *Βικιπαίδεια*. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B7%CE%BD_%CE%B1%CF%81_%CF%87%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CF%84%CE%B7_%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BC%CE%BF%CF%8D%CF%81_%CE%B1
- Μητσκοπούλου, Β. (2001). Γραμματισμός. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την Ελληνική

Γλώσσα.

https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e1/index.html

Μπέης, Σ. & Κατσούδα, Γ. (2012). Ενδοδιαλεκτική διαφοροποίηση στα ιδιώματα της Θεσσαλίας. Στο M. Janse, B. Joseph, A. Ralli, & M. Bagriacik (Eds.), *Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Νεοελληνικών Διαλέκτων και Γλωσσολογικής Θεωρίας (MGDLT5)* (σσ. 45-58). University of Ghent.

<https://pasithee.library.upatras.gr/mgdl/article/view/2586/2823>

Μπουτουλούση, Ε. (2001). Γλωσσική επίγνωση. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e4/index.html

McKay, S. L. (2009). Γραμματισμός και γραμματισμοί (Γ. Κουρμεντάλα, Μετ.). Στο Τ. Κωστούλη (Επιμ.), *Κοινωνιογλωσσολογία και διδασκαλία της γλώσσας*. Επίκεντρο.

MEGATV (χ.χ.). *Συμπέθεροι Απ' τα Τίρανα*. Ανακτήθηκε 11 Ιουνίου 2026 από

<https://www.megatv.com/ekpompes/464752/sympetheroi-ap-ta-tirana/#content>

Ξυδόπουλος, Γ. Ι. (2008). Διάλεκτοι της ελληνικής. Στο V. Fromkin, R. Rodman, & N. Hyams (Γ. Ι. Ξυδόπουλος, Επιμ.), *Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας* (7η έκδ.) (σσ. 596-605). Εκδόσεις Πατάκη.

Παντελίδης, Ν. (2007). *Δημιουργία της ελληνιστικής Κοινής*. Πύλη για την ελληνική γλώσσα.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/index.html

Παπαδάκος, Γ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2025α, Σεπτέμβριος 22). (κύκλος 1, επεισόδιο 1) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Π. Παπαχατζής, & Κ. Σάκκαρης (Παραγωγοί), *Γιατί ρε πατέρα;.* Αργοναύτες. <https://www.youtube.com/watch?v=ZcoYf0zm8EI>

Παπαδάκος, Γ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2025β, Οκτώβριος 6). (κύκλος 1, επεισόδιο 3) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Π. Παπαχατζής, & Κ. Σάκκαρης (Παραγωγοί), *Γιατί ρε πατέρα;.* Αργοναύτες. <https://www.youtube.com/watch?v=29ZA9OL4gXw>

- Παπαζαχαρίου, Δ., Φτερνιάτη, Α., Αρχάκης, Α., & Τσάμη, Β. (2016). Στάσεις μαθητών Δημοτικού προς την αναπαριστώμενη γεωγραφική ποικιλότητα σε κείμενα μαζικής κουλτούρας. Στο *36η Ετήσια Συνάντηση Εργασίας του Τομέα Γλωσσολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* (σσ. 331-341). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Παπαθανασίου, Θ. & Ρέππας, Μ. (Σκηνοθέτες επεισοδίου). (2021α, Οκτώβριος 15). *Ξαφνικός έρωτας* (κύκλος 1, επεισόδιο 1) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Έ. Χατζηαλεξάνδρου (Εκτέλεση παραγωγής), *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*. Lumad Productions. <https://www.megatv.com/tvshows/514214/epeisodio-1-53/>
- Παπαθανασίου, Θ. & Ρέππας, Μ. (Σκηνοθέτες επεισοδίου). (2021β, Νοέμβριος 05). *Απιστία με αξιοπρέπεια* (κύκλος 1, επεισόδιο 4) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Έ. Χατζηαλεξάνδρου (Εκτέλεση παραγωγής), *Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα*. Lumad Productions. <https://www.megatv.com/tvshows/536708/epeisodio-4-53/>
- Παπαναστασίου, Γ. (2014). Μορφολογία: από την κλασική ελληνική στην κοινή. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα* (σσ. 502-507). ΙΝΣ.
- Πατρώνης, Σ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2025α). *Άρχισαν τα όργανα!* (κύκλος 6, επεισόδιο 25) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Θ. Κοντός, Γ. Λύγγρης, & Λ. Νικάκης (Παραγωγοί), *Το σόι σου*. JK Productions Καραγιάννης. <https://www.alphatv.gr/series/to-soi-soy/episode/441226-s6-epeisodio-25/>
- Πατρώνης, Σ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2025β). *Congratulations!* (κύκλος 6, επεισόδιο 31) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Θ. Κοντός, Γ. Λύγγρης, & Λ. Νικάκης (Παραγωγοί), *Το σόι σου*. JK Productions Καραγιάννης. <https://www.alphatv.gr/series/to-soi-soy/episode/656106-s6-epeisodio-31/>
- Πετρούνιας, Ε. (2013). Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική («αντιπαραθετική») ανάλυση (Α' τόμος, Α' μέρος: Θεωρία). Ζήτη. <https://www.greek-language.gr/linguisticterms/book/ch11>
- Πετρούνιας, Ε. (2014). Εξέλιξη της προφοράς κατά την Ελληνιστική εποχή. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα* (σσ. 493-501). ΙΝΣ.

- Πλαδή, Μ. (2001). Γλωσσικές στάσεις και διαλεκτική υποχώρηση. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα 21*: 618-629.
- Πλάτων. (2009). *Πρωταγόρας* (Η. Σπυρόπουλος, Μετ.). Ζήτηρος. https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=27
- Πολίτης, Π. & Κουρδής, Ε. (2015). Η χρήση γεωγραφικών διαλέκτων σε τηλεοπτικές διαφημίσεις: Μία πρόταση για τη διδακτική τους αξιοποίηση. Στο G. Kotzoglou, K. nikolou, E. Karantzola, K. frantzi, I. galantomos, M. georgalidou, V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, & E. vlachou (Eds), *Selected papers of the 11th International Conference on Greek Linguistics (Rhodes, 26-29 September 2013)* (pp. 1377–1389). Laboratory of Linguistics of the SE Mediterranean, Department of Mediterranean Studies, University of Aegean.
- Ρήγας, Αλ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2020, Δεκέμβριος 17). *RBNB* (κύκλος 1, επεισόδιο 10) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Σ. Αγγελόπουλος ΜΙ.ΚΕ. (Εκτέλεση παραγωγής), *Η τούρτα της μαμάς*. EPT. https://www.ertflix.gr/#/details/ERT_PS054939_E0
- Rigas, Ar. (2025, Φεβρουάριος 9). *Beat it* [Video]. YouTube Shorts. <https://www.youtube.com/shorts/PtogHn7h-Pk>
- Στάμου, Α. Γ. (2011). Η κριτική ανάλυση λόγου των περιβαλλοντικών κειμένων: Προς μια κριτική γλωσσική επίγνωση. Στο Γ. Ι. Ξυδόπουλος, Μ. Μπαλτατζάνη, Τ. Τσαγγαλίδης, & Γ. Κ. Γιαννάκης (Επιμ.), *12 Κείμενα για τη Γλωσσολογία: Πρακτικά των Ετήσιων Συναντήσεων του Τομέα Γλωσσολογίας* (σσ. 179-193). Κοντύλι.
- Στάμου, Α. Γ. (2012). Αναπαραστάσεις της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα κείμενα μαζικής κουλτούρας: Αναλυτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. *Γλωσσολογία/Glossologia* 20: 19-38. <http://glossologia.phil.uoa.gr/node/82>
- Στάμου, Α. Γ. (2014). Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας. Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφianού & Β. Τσάκωνα (Επιμ.), *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και εφαρμογές* (σσ. 149-187). Νήσος.

- Στάμου Α. Γ., Αρχάκης Α., & Πολίτης Π. (2016). Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Χαρτογραφώντας το πεδίο. Στο Α. Γ. Στάμου, Π. Πολίτης & Α. Αρχάκης (Επιμ.), *Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα* (σσ. 13-55). Εκδόσεις Σαΐτα.
- Στάμου, Α. Γ. & Ντίνας Κ. Δ. (2011). Γλώσσα και τοπικότητες: Η αναπαράσταση τοπικών ποικιλιών στην ελληνική τηλεόραση. Στο Γ. Πασχαλίδης, Ε. Χοντολίδου & Ι. Βαμβακίδου (Επιμ.), *Σύνορα, Περιφέρειες, Διασπορές* (σσ. 289-305). University Studio Press.
- Storey, J. (2021). *Cultural theory and popular culture: An introduction* (9th ed.). Routledge.
- Τεντολούρης, Φ. & Χατζησαββίδης, Σ. (2014). Λόγοι του κριτικού γραμματισμού και η ‘τοποθέτησή’ τους στη σχολική πράξη: Προς μια γλωσσοδιδακτική αναστοχαστικότητα. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 34: 411-421.
<https://ikee.lib.auth.gr/record/265102/files/?ln=el>
- Τζελά, Κ. (2023). *Αναπαραστάσεις της διαλέκτου στα κείμενα μαζικής κουλτούρας. Διδακτικές προτάσεις στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού* [Διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο].
- Τζίτζιλής, Χ. (2000). Νεοελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνική διαλεκτολογία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης κ.ά. (Επιμ.), *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της* (σσ. 15-22). ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_2/index.html
- Το σόι σου. (2026, Απρίλιος 3). Στο *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF_%CF%83%CF%8C%CE%B9_%CF%83%CE%BF%CF%85
- Τσάκωνα, Β. (χ.χ.α). Δωδεκανησιακά ιδιώματα (Σύμη, Τήλος, Νίσυρος, Κάλυμνος, Αστυπάλαια). Στο Μ. Θεοδοροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_1_1/index.html

- Τσάκωνα, Β. (χ.χ.β). Επτανησιακά ιδιώματα. Στο Μ. Θεοδωροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_5_2/index.html
- Τσάκωνα, Β. (χ.χ.γ). Κυκλαδίτικα Ιδιώματα. Στο Μ. Θεοδωροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_7/index.html
- Τσάκωνα, Β. (χ.χ.δ). Πελοποννησιακά ιδιώματα. Στο Μ. Θεοδωροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_5_1/index.html
- Τσάκωνα, Β. (2013). *Η κοινωνιογλωσσολογία του χιούμορ: Θεωρία, λειτουργίες και διδασκαλία*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Τσάμη, Β. (2018). *Κείμενα Μαζικής Κουλτούρας και Γλωσσική Ποικιλότητα: Κριτική Ανάλυση και Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού* [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών]. ΕΑΔΔ.
<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/42689?locale=el>
- Τσάμη, Β., Φτερνιάτη, Α., & Αρχάκης Α. (2016). Μαζική κουλτούρα, γλωσσική ποικιλότητα και χιούμορ: Διδακτικές προτάσεις για την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού μαθητών/τριών Ε' και ΣΤ' Δημοτικού. Στο Α. Γ. Στάμου, Π. Πολίτης & Α. Αρχάκης (Επιμ.), *Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα* (σσ. 95-123). Εκδόσεις Σαΐτα.
- Τσιακάλου, Β. (2021). *Αναπαραστάσεις διαλεκτόφωνων στα Μέσα Μαζικής Κουλτούρας: Η περίπτωση του θεσσαλικού ιδιώματος* [Διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο].

- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Ν. & Θεοδωρόπουλος, Ε. (2015). Η χρήση διαλεκτικών ποικιλιών στις σύγχρονες διαφημίσεις - ιδεολογικές προεκτάσεις. Στο Μ. Τζακώστα (Επιμ.), *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές* (σσ. 211-237). Gutenberg.
- Τσιτσιπής, Λ. Δ. (2001). Γλωσσική συρρίκνωση. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b3/index.html
- Thomason, S. G. (2001). *Language Contact: An Introduction*. Edinburgh University Press.
- Trask, R. L. (2009). *Why do Language Change?*. Cambridge University Press.
- Trudgill, P. (χ.χ.). Νεοελληνικές Διάλεκτοι (Μ. Αραποπούλου, Μετ.). Στο Μ. Θεοδωροπούλου & Μ. Αραποπούλου (Επιμ.), *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_1/index.html
- Vagiatas, G. (2021, Απρίλιος 29). *Η Εκπομπή Με Το Τροχόσπιτο - s03e04 (Αυτό με την βραδιά πολιτισμού και τον δρόμο του Ατλαντικού)* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=n4552Bk1v84>
- Van Dijk, T. A. (2020). Κριτικές Σπουδές Λόγου: Μια κοινωνιογνωσιακή προσέγγιση (Δ. Καπράνου, Μετ.). Στο Σ. Μπουκάλα & Α. Γ. Στάμου (Επιμ.), *Κριτική ανάλυση λόγου: (Απο)δομώντας την ελληνική πραγματικότητα*. Νήσος.
- Wolfram, W. (1998). Επίγνωση διαλέκτων και μελέτη της γλώσσας. Στο Α. Egan-Robertson & D. Bloom (Επιμ.), *Γλώσσα και Πολιτισμός* (σσ. 235-265). Μεταίχμιο.
- Φερεντίνος, Δ. (Σκηνοθέτης επεισοδίου). (2021). (κύκλος 8, επεισόδιο 70) [επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς]. Στο Κώστας Σούσουλας (Εκτέλεση παραγωγής), *Μην αρχίζεις τη μουρμούρα*. Green Pixel Productions.
<https://www.alphatv.gr/series/min-arxizeis-ti-moyrmoyra/episode/276327-s8-epeisodio-70/>

- Φραγκουδάκη, Α. (2001). Η γλωσσική φθορά και οι «μεγαλομανείς» γλώσσες. Στο Γ. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα* (σσ. 45-52). Εκδόσεις Πατάκη.
- Φτερνιάτη, Α. (2010). Το διδακτικό υλικό για το γλωσσικό μάθημα του δημοτικού και η παιδαγωγική του γραμματισμού και των πολυγραμματισμών. *Νέα Παιδεία*, 135.
- Χαραλαμπίδης, Α. (2006). Πρόλογος του επιμελητή. Στο Α. Χαραλαμπίδης (Επιμ.), *Γραμματισμός, κοινωνία και εκπαίδευση (πέντε μελέτες)* (σσ. 7-13). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2001α). Η αρχαία και η νεότερη ελληνική γλώσσα: Η αυτονομία της δημοτικής. Στο Γ. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα* (σσ. 35-44). Εκδόσεις Πατάκη.
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2001β). Η φύση της γλώσσας: Γλώσσα και ιστορία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a1/index.html
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2005). Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα.
https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/index.html
- Χριστίδης, Α.-Φ. (Επιμ.). (2014). *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Παράρτημα Α: Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα των τηλεοπτικών σειρών²⁵

Σε αυτό το Παράρτημα ακολουθούν χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τις τηλεοπτικές σειρές προς ανάλυση. Για την καλύτερη ανάγνωση, παρέχεται ο παρακάτω πίνακας (βλ. Πίνακας 1) με τα σύμβολα απομαγνητοφώνησης²⁶.

[αβγ]	Ταυτόχρονη ομιλία
(.)	Σύντομη παύση
>αβγ<	Ταχεία εκφορά
::	Επιμήκυνση φθόγγου
ΑΒΓ	Εμφατικός επιτονισμός
?	Ανοδικός επιτονισμός
((αβγ))	Διευκρινίσεις από τη συγγραφέα
[...]	Παράλειψη εκφωνημάτων

Πίνακας 1 Πίνακας συμβόλων απομαγνητοφώνησης

Α.1 «Γιατί ρε πατέρα;»

Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα της φετινής (2025-2026) τηλεοπτικής σειράς του ANT1 «Γιατί ρε πατέρα;».

Ι. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 1^ο επεισόδιο, 1^η σεζόν, 28:27-29:34.

Δ = Διαμάντω, φίλη της Χρυσώς

Λ = Λουκία, φίλη της Αντιγόνης

Χ = Χρυσώ, η μητέρα του Φώντα

Α = Αντιγόνη, η θεία του Νίκου

²⁵Για την απόδοση του διαλεκτικού λόγου στον γραπτό λόγο χρησιμοποιήθηκε η κανονική γραφή των λέξεων και το ελληνικό αλφάβητο, με την προσθήκη των συμβόλων από το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο (ΔΦΑ) - International Phonetic Alphabet (IPA) που δεν αποδίδονται στην ΚΝΕ.

²⁶Ο Πίνακας 1 έχει συνταχθεί από τη συγγραφέα της παρούσας διπλωματικής εργασίας με τα σύμβολα να έχουν αντληθεί από το Πούλιος (2011: 416-417, όπως αναφέρεται στο Αρχάκης, 2016: 142).

N = Νίκος, το μεγάλο παιδί του Τσατσάνη

Φ = Φώντας, το μεσαίο παιδί του Τσατσάνη

B = Βιβή, το μικρότερο παιδί του Τσατσάνη

T = Τάσος, φίλος της Βιβής

((Αφού έχει τελειώσει η κηδεία του Τσατσάνη, οι χαρακτήρες συζητάνε τι θα κάνουν))

(1) **Δ**: ((απευθυνόμενη στη Λουκία)) Να σου πω μαρ' συ (.) τι κάνεις μετά; Πάμ' για κανα καφέ;

(2) **Λ**: Unbelievable.

(3) **X**: Τι είναι αυτά που λες μωρέ Διαμάντω στη γυναίκα;

(4) **Δ**: Ε μα ήρθα που ήρθα να πάμε να αράξουμε σε καμιά περατζάδα να γνωριστούμε καλύτερα (.) ε; Ψήνεις;

(5) **A**: Κυρία μου, πρώτον η φίλη μου δεν πίνει καφέδες.

(6) **Δ**: ((απευθυνόμενη στη Λουκία)) Γιατί; Εντερικά έχεις;

(7) **A**: Και δεύτερον, δεν αράζουμε σε περατζάδες, συχνάζουμε σε συγκεκριμένα μέρη διότι είμαστε κοσμικές.

(8) **Δ**: Κι εγώ τι είμαι (.) απόκοσμη;

(9) **A**: Το λιγότερο.

(10) **N**: Τελειώνετε, σας παρακαλώ.

(11) **Φ**: Ναι μωρέ Διαμάντω κι εσύ τελείωνε τώ[ρα]

(12) **Δ**: [Φώντας] βούλωνε μιλάω με την (.) πώς είπαμε ότι σε λένε, ξέχασα.

(13) **Λ**: Unbelievable.

(14) **Δ**: Α επίθετο;

(15) **X**: I:: αμάν Φώντας θα χάσουμε το λεωφορείο. Ίσα που το προλαβαίνουμε.

(16) **B**: Δεν ήρθατε με αμάξι;

(17) **X**: Όχι, γιατί του Φώντας το αμάξι είναι σαρά[βαλο]

- (18) **Φ:** [((ξεροβήχει))]
- (19) **X:** Ε δεν κάνει τις μεγάλες αποστάσεις μόνο τις μικρές.
- (20) **Δ:** Να σου πω, να σας πετάξω στο χωριό και να γυρίσω;
- (21) **X:** Όχι μωρέ Διαμάντω. Πού να ταλαιπωρείσαι τώρα; Άσε που δεν χωράμε, σα σαρδέλες θα ‘μαστε μπροστά.
- (22) **T:** Έχετε κάμπριο;
- (23) **Δ:** Όχι, τρακτέρ.
- (24) **A:** Βάλλομαι ακατάπαυστα.
- (25) **Δ:** Αλλά βασικά σήμερα έχω πάρει τ’ αγροτικό κι είμαστε λίγο στριμώκωλα γιατί όλο το βράδυ κούρευα τα ΠΡΟΒΑΤΑ.
- (26) **N:** Θειούλα μου είσαι καλά;
- (27) **A:** Πάμε να φύγουμε, θα πάθω αναφυλαξία.
- (28) **Φ:** Τι έχετε αλλεργία;
- (29) **A:** Ναι, στην πλέμπα.

II. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 3^ο επεισόδιο, 1^η σεζόν, 9:35-12:20.

Δ = Διαμάντω

X = Χρυσώ

A = Αντιγόνη

((Η Διαμάντω και η Χρυσώ βρίσκονται στο σπίτι της Αντιγόνης, στην κουζίνα. Η Διαμάντω έχει ανοίξει το ψυγείο και ψάχνει κάτι να φάει.))

- (1) **Δ:** Παπαπα δες εδώ χάλι, το κλάμα του χασάπη.
- (2) **X:** Δεν είναι κατάσταση αυτή.
- (3) **Δ:** Ε μα πες τα.
- (4) **X:** Όχι όχι, δεν μπορεί να συνεχιστεί αυτό το πράμα.

- (5) Δ: Για κανένα λόγο.
- (6) X: Θα λάβω δραστηκά μέτρα αλλιώς θα καταντήσω παρανοϊκή?.
- (7) Δ: Εγώ να δεις, θα καταντήσω κατσίκα.
- (8) X: Τι λες μωρέ;
- (9) Δ: Μα κοίτα εδώ ψυγείο μες στην πρασινάδα και το κακό, ούτε το χωράφι της Μπόμπαινας τόσο πεταμένο χορταρικό και το 'χει και ακούρευτο τρία χρόνια.
- (10) X: Γιατί όμως; Γιατί;
- (11) Δ: Γιατί; Γιατί είναι ακαμάτρα. Ξέρεις πόσες φορές της είπα να πάρω το τρακτέρ να της το περάσω μία; Αλλά αυτή:?
- (12) X: Δε λέω για τη Μπόμπαινα μωρέ. Τι θα κάνουμε τώρα.
- (13) Δ: Έλα ντε, να παραγγείλουμε κάνα πιτόγυρο;
- (14) X: ΔΕ ΛΕΩ ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ.
- (15) Δ: Ε ΜΑ ΤΙ ΛΕΣ;
- (16) X: Βρε Διαμάντω, εσύ (.) πιστεύεις ότι τα λεφτά τα έχει κρύψει ο Φώντας;
- (17) Δ: Πας καλά; Ο Φώντας που πήρε στα κρυφά μια τάπα Πόκεμον στο δημοτικό και απ' τη φάτσα τον κατάλαβαν τρία χωριά παραπέρα;
- (18) X: Έτσι. Γιατί ξέρεις τι είναι ο γιος μου πάνω από όλα.
- (19) Δ: Μπουνταλάς.
- (20) X: Πεντακάθαρος.
- (21) Δ: Ποιος λες να τα 'χει;
- (22) X: Εύκολο ερώτημα. Ποια δεν την ένοιαξε κάστανο και περιφέρεται πέρα δώθε με χρυσές ρόμπες;
- (23) Δ: Η βασίλισσα Φρειδερίκη.
- (24) X: Εσύ τι πιστεύεις;
- (25) Δ: Χρυσώ, άκουσέ με, η κόρη τα πήρε.
- (26) X: Αυτή η Βιβή;

(27) Δ: Ναι.

(28) Χ: Μπα.

(29) Δ: Άκου με που σου λέω εγώ τους ανθρώπους τους κόβω με τη μία απ' τη φάτσα (.) αυτή τα χει. ((ανοίγει ξανά το ψυγείο)) Δες εδώ, μόνο σάλτσες. Μαρ' συ, τι τρώει αυτή όλη μέρα; Αέρα κοπανιστό;

(30) Χ: Μαζέψου, έρχεται.

(31) Δ: Λοιπόν, θες να παίζουμε ένα παιχνίδι;

(32) Χ: Ναι.

(33) Δ: Θα μετρήσω μέχρι το 10 (.) αν μέχρι τότε πει κακία, αυτοί έχουν πάρει τα λεφτά. Λοιπόν, ένα, δύο

(34) Α: Τι κάνετε εδώ;

(35) Δ: πέντε, έξι

(36) Α: ((προς τη Χρυσώ)) Τι μετράει; ((προς τη Διαμάντω)) Το επτά είναι μετά, σε περίπτωση που δεν έχεις πάει ούτε καν νηπιαγωγείο.

(37) Χ: Πόσο;

(38) Δ: Δέκα και μισό.

(39) Χ: Όχι. Άρα;

(40) Δ: Έλα ντε. Ναι ή όχι;

(41) Α: Θα μου πείτε τι μετράτε και τι κάνετε στην κουζίνα μου;

(42) Δ: Ψάχνω κάτι να φάω η κακομοίρα, αλλά από 'δω μέσα μόνο ο Μόγλης δεν έχει πεταχτεί.

(43) Α: Συγγνώμη, ψάχνεις το ψυγείο μου χωρίς να πάρεις άδεια;

(44) Δ: Σιγά μαρ' συ τι κάνω οικοδομή? σηκώνω;

(45) Α: Κυρία μου αναζητάτε αφορμές για καβγά;

(46) Δ: Μπριτζόλα αναζητάω. Σου βρίσκεται;

(47) Α: ((στη Χρυσώ)) Σε παρακαλώ, πάμε μέσα. Ο Ορέστης είναι μόνος στο σαλόνι.

(48) Δ: Ε και; Η καλύτερή σου.

(49) Α: Πάμε λέμε. ((στη Διαμάντω)) Όταν επισκέπτεσαι ένα σπίτι και δη ανεπιθύμητη προσαρμόζεσαι στους κανόνες του. Και σ' αυτό το σπίτι υπάρχει παντού savoir vivre.

(50) Δ: Τι είναι αυτό; Τρώγεται;

(51) Χ: Δεν αντέχω άλλο. Θα καλέσω την αστυνομία.

(52) Α: Κι εγώ έτσι όπως το πάμε. Πάμε σε παρακαλώ μέσα να το συζητήσουμε.

(53) Δ: ((η Διαμάντω ανοίγει ξανά το ψυγείο)) Τι είναι αυτό τώρα; Μαρμελάδα είναι;

III. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 3^ο επεισόδιο, 1^η σεζόν, 17:32-18:46.

Δ = Διαμάντω

Α = Αντιγόνη

Ο = Ορέστης

Χ = Χρυσώ

Λ = Λουκία

((Στο σαλόνι βρίσκονται η Χρυσώ, η Αντιγόνη και ο Ορέστης. Η Χρυσώ φεύγει από το σαλόνι, ενώ μπαίνει η Διαμάντω.))

(1) Δ: ((με γεμάτο το στόμα απευθύνεται στη Χρυσώ)) Πού πας; ((στους άλλους)) Τι έπαθε; ((στην Αντιγόνη)) Μαρ' συ, ε? ψτ, ληγμένες μαρμελάδες έχεις μέσα; ((στον Ορέστη)) Άπαπα, μας το παίζει και λόρδη.

(2) Α: Τι μαρμελάδες; Τι λέει;

(3) Δ: Αυτή μαρ' συ που 'χεις κοτσάρει πρώτη μούρη στην πόρτα του ψυγείου (.) σα χαλασμένο τουρσί μυρίζει, άπλωσα λίγο πάνω στο ψωμί μη το φάω ξεροσφύρι κόντεψα να ξεράσω.

(4) Α: Δε λες για το χαβιάρι μπελούγκα;

- (5) **Δ:** Δεν ξέρω ‘γω λούγκα τούγκα, μια μαρμελάδα ήταν εκεί πέρα τόσο χαλασμένη που είχε κάνει κάτι μικρά μικρά μπιλάκια (.) αηδί?α, ((προς τον Ορέστη)) άσε που είχε πάρει ένα κουτάκι τόσο δα μικρό, άκου, τσιγκουναρία σκέτη.
- (6) **Α:** Μ’ έχει πιάσει ναυτία.
- (7) **Δ:** Ω μη σκας, σ’ έσωσα. Το υπόλοιπο που ήταν μες στο κουτάκι τ’ αδειασα όλο.
- (8) **Α:** Πού?;
- (9) **Δ:** Στο νεροχύτη. Έριξα και μπόλικο νερό από πάνω ω::? πάει αυτό.
- (10) **Α:** Έριξες χίλια διακόσια ευρώ στο νεροχύτη;
- (11) **Δ:** ΠΟΣΟ; ((γελάει)) Μ’ έχουνε πιάσει κι εμένα κορόιδο αλλά εδώ μιλάμε για γκαβομάρα.
- (12) **Α:** Η καρδιά μου.
- (13) **Ο:** Προτείνω να αλλάξουμε θέμα. Να, ορίστε, ξυπνήσαμε και την κυρία Μαλεφιτσάκη.
- ((έρχεται η Λουκία στο σαλόνι και κάθεται μαζί με τις υπόλοιπες και τους υπόλοιπους))
- (14) **Δ:** Συγγνώμη, εσύ πάλι κοιμόσουνα;
- (15) **Α:** Καλημέρα Λουκία μου.
- (16) **Δ:** Τι καλημέρα μαρ’ ΣΥ, δυόμιση η ώρα το μεσημέρι κοντεύει απόγευμα πότε θα βγεις για το μεροκάματο;
- ((μπαίνει στο σαλόνι η Χρυσώ))
- (17) **Χ:** Εδώ συμβαίνει κάτι πάρα πολύ κακό.
- (18) **Α:** Ναι, μου πέταξε ολόκληρο βαζάκι χαβιάρι μπελούγκα στο νεροχύτη.
- (19) **Α:** ((παίρνει βαθιά εισπνοή)) Unbelievable.

A.2 «Η τούρτα της μαμάς»

Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα της τηλεοπτικής σειράς της ΕΡΤ1 «Η τούρτα της μαμάς», 2020-2022.

I. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 10^ο επεισόδιο («RBNB»), 1^η σεζόν, 02:06-02:18.

E = Ευανθία

Θ = Θωμάς, ο μικρότερος γιος της Ευανθίας

A = Αγγέλα, η κοπέλα του Θωμά

((Ο Θωμάς γνωρίζει την κοπέλα του, Αγγέλα, στη μητέρα του, Ευανθία.))

(1) **Θ**: Η Αγγέλα, η κοπέλα μου. Πριν λίγες μέρες γνωριστήκαμε στα εγκαίνια ενός γραφείου κηδειών που έκανα κάμερα.

(2) **E**: Καλώς ήρθες κορίτσι [μου]

(3) **A**: [Γεια σας]

(4) **E**: Να μου τον προσέχεις (.) θα κάτσεις να φάμε μαζί, ε;

(5) **A**: Ναι, ευχαριστώ πολύ.

(6) **E**: Ορίστε;

(7) **A**: ((Αργά και καθαρά)) Φχαριστώ πολύ.

II. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 10^ο επεισόδιο («RBNB»), 1^η σεζόν, 6:30-6:46.

M = Μαριλού, η γιαγιά του Θωμά

Θ = Θωμάς

A = Αγγέλα

((Η Μαριλού μπαίνει στο δωμάτιο που βρίσκεται ο Θωμάς με την Αγγέλα))

(1) **M**: Έφερα το νυχτικάκι που ζήτησες για το κορίτσι σου.

(2) **Θ**: [A::]

(3) **A**: [A::] Φχαριστώ π' λυ. Καλέ τι όμορφο (.) σα λίμν' είνι.

(4) **M**: Μπορείς να το κρατήσεις.

(5) **A:** Αλήθεια;

(6) **Θ:** Ευχαριστώ πολύ γιαγιά.

III. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 10^ο επεισόδιο («RBNB»), 1^η σεζόν, 20:54-21:24.

E = Ευανθία

K = Κυριάκος

A = Αγγέλα

((Η Ευανθία, η Αγγέλα και ο Κυριάκος είναι στην κουζίνα και ασχολούνται με τις ετοιμασίες του γεύματος.))

(1) **E:** Σταμάτα τις βλακείες, παιδί μου. Συνεχώς μες στην καχυποψία.

(2) **K:** Σ' το είπα! Η προφορά τους ΔΕΝ είναι βρετανική::.

(3) **E:** Μπορεί να μην είναι από Λονδίνο (.) να είναι από επαρχία. Μπορείς εσύ εδώ στην Αθήνα να συνεννοηθείς με Καρδιτσιώτη;

(4) **A:** Κυρία Ευανθία, στη χουριάτικη τι βάνουμε;

(5) **E:** Τσίπουρο! Τι βάζουμε, παιδί μου; Λά::δι::.

(6) **A:** Βρε λέω, βάζουμε ρίγαν' ή τα καρύδια τα τριμμένα;

(7) **E:** Α::: Άσχετη είσαι κι εσύ από κουζίνα (.) τώρα να παντρευτείτε με τον Θωμά (.) και θα σε στρώσω.

(8) **A:** Δυο βδομάδες γνωριζόμαστι.

(9) **E:** Γι' αυτό σου λέω (.) μη γνωρίσεις παραπάνω τον Θωμά (.) δυο βδομάδες αρκούν.

IV. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 10^ο επεισόδιο («RBNB»), 1^η σεζόν, 23:16-24:33.

E = Ευανθία

A = Αγγέλα

K = Κυριάκος

Cath = Catherine, η «Αγγλίδα καλεσμένη»

X = Χάρης, ο υπάλληλος του Τάσου

T = Τάσος

Ch = Chester, ο «Άγγλος καλεσμένος»

(1) **E**: Ο::κ. This is (.) χωριάτικη salad.

(2) **A**: The traditional. E:: ντομέ::το::[ς]

(3) **K**: [Yes], the Greek salad.

(4) **Cath**: Κορεάτικη salad.

(5) **X**: No, no, no Κορεάτικη. (.) Χωριάτικη (.) you know, feta cheese.

(6) **E**: Ε?λι::ές (.) [Tell, tell, tell...]

(7) **A**: [Yes, olives], [οlives]

(8) **Cath**: [Olives]

(9) **A**: Κουκούτσι (.) φτου.

(10) **E**: Φτου::, φτου::. A::nd τζάτζικ, [τζάτζικ]

(11) **A**: [Yo]ghurt (.) It's garlic, no kiss after.

(12) **E**: Φάβα, φάβα.

(13) **T**: Φά?βα::

(14) **Ch**: ((ο Chester προσπαθεί να προφέρει τη λέξη *φάβα*))

(15) **T**: ΦΑΒΑ! (.) Τι δεν καταλαβαίνει;

(16) **K**: No. It's it's beans. It's split beans that you crash them and cook them for nine hours and you serve them with raw onions. It's very nutritious.

(17) **E**: Μελιτζανosalad (.) Tell, tell, tell.

(18) **K:** Yes. It's eggplant salad. Smoked eggplant crashed and mixed with garlic to serve to people not to kiss.

(19) **E:** Ντο::λμά?δες. This

(20) **A:** A::.. This is deΛi::cious. E:: Is rice and outside is ε:: leaves.

(21) **Ch:** It's like sushi?

(22) **A:** Yeah, Greek sushi.

(23) **E:** No::, no:: sushi::

(24) **A:** Εμείς στην Ελασσόνα ετσ' το λεμ' το sushi.

(25) **E:** Και το sushi πώς το λέτε;

(26) **A:** Sushi.

(27) **E:** A! Ταραμοςalad.

(28) **T:** Fish, fish eggs. Caviar for the poor.

(29) **E:** And:: Κο-λο-κυ-θο-κε-φτέ-δες.

(30) **T:** A:: Is good with tzatziki. Don't kiss after.

(31) **A:** Yeah. Is α:: (.) τζουσίνι κιουφτέδ'ς.

(32) **E:** Yes, τζουσίνι.

(33) **Cath:** Oh, zucchini balls!

V. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 10^ο επεισόδιο («RBNB»), 1^η σεζόν, 35:03-35:15.

E = Ευανθία

B = Βέτα

A = Αγγέλα

(1) **E:** Βέτα, η Αγγέλα μας, του Θωμά μας. Φοιτήτρια φιλοσοφικής, ε; Όχι σαν κάτι άλλες που μας κουβάλαγε εδώ μέσα.

- (2) **A:** Χαίρω πουλύ (.) Αγγέλα.
- (3) **B:** Ροζ σκιά (.) Αθήνα;
- (4) **A:** Όχι καλή μ', Ελασσόνα.
- (5) **B:** Ελασσόνα; Τι χαζή; Φαίνεται.

A.3 «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα»

Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα της τηλεοπτικής σειράς του Alpha TV «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα», 2013-2024.

I. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 70^ο επεισόδιο, 8^η σεζόν, 6:49-8:39.

H = Ηλίας

E = Ελπινίκη, η μητέρα του Ηλία

M = Μήτσος, ο γείτονας

((Ο Ηλίας βρίσκεται στην κουζίνα του σπιτιού του και περιμένει να πάει και η μητέρα του, η οποία προσπαθεί να φτιάξει μια λάμπα, στο τραπέζι για φαγητό.))

- (1) **H:** Ασ' τη ρε μάνα τη ρημάδα τη λάμπα 'κει πέρα και έλα να φάμε, άντε μην γκρεμιστείς και έχουμε άλλα και τρέχουμε!
- (2) **E:** Δεν κλιορεύομαι αν δεν την φτιάξ' τη λάμπα.
- (3) **H:** Βρε θα κλιορευτείς μια και καλή όταν πάθεις ηλεκτροπληξία.
- (4) **E:** Γιατί να πάθω ηλεκτροπληξία; Επειδή είμαι γυναίκα;
- (5) **H:** Επειδή είσαι άσχετη. Ασ' το, θα φωνάξω εγώ τον Μήτσο να 'ρθει αύριο το πρωί να το φτιάξει.
- (6) **E:** Ναι, να το φτιάξει ο Μήτσους επειδή είναι άντρας.
- (7) **H:** Επειδή είναι ηλεκτρολόγος.

- (8) **E:** Α::χ, η πατριαρχία από μέσα σας δεν λέει να βγει.
- (9) **H:** Βρε ασ' την πατριαρχία ήσυχη τώρα και έλα να φάμε εδώ πέρα να φτιάξεις καμιά σαλά?τα.
- (10) **E:** Κοψ' σαλάτα μόνος σ' και άναψ' τη φεξ' που θέλω να δω κάτι εδώ.
- (11) **H:** ΔΕΝ ΑΝΑΒΩ ΚΑΜΙΑ ΛΑΜΠΑ.
- (12) **E:** Άντε μωρέ, που μου θες τη γυναίκα να σ' υπηρετεί μόνο.
- (13) **H:** Αν δεν ήρθες εδώ πέρα να με υπηρετείς να να με βοηθήσεις δηλαδή ας πούμε με το που έμαθες ότι η άλλη πήγε στην Αθήνα και κουβάλησες και τρία ταψιά παστίτσιο, τότε γιατί ήρθες;
- (14) **E:** Σαν μάνα ήρθα. Γιατί και η φεμινίστρια μάνα το φροντίζ' το βλαστάρ' τ'ς. Και τα 'φερα έτοιμα γιατί ο δικός μου ο φούρνος ψήνει καλύτερα, όχι σαν αυτόν εδώ τη μπακατέλα.
- (15) **H:** ΩΡΑΙΑ. ΚΑΤΕΒΑ ΤΩΡΑ ΝΑ ΦΑΜΕ ΤΟ ΠΑΣΤΙΤΣΙΟ ΠΟΥ ΕΦΕΡΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΕ ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΣΕΙΣ ΑΠΟ 'ΚΕΙ ΧΑΜΩ.
- (16) **E:** Δεν το κουνάω αν δεν την φτιάξω τη λάμπα.
- ((Σκοτεινιάζουν όλα.))
- (17) **E:** Α
- (18) **H:** Μπράβο μάνα, την έφτιαξες.
- ((Στο αμέσως επόμενο πλάνο εμφανίζεται στο σπίτι του Ηλία ο Μήτσος, ο γείτονας, ο οποίος φτιάχνει τη λάμπα.))
- (19) **M:** Για σήκωσε τώρα την ασφάλεια μανούλα μου.
- (20) **E:** Αχ αγοράκι μ' μπράβο, γεια στα χέρια σ' τα δυνατά.
- (21) **H:** Ναι, όλο αυτό θα μπορούσε να έχει γίνει αύριο το πρωί όμως για να φάμε και το παστίτσιο κοντεύει να γίνει σόλα.
- (22) **M:** Παστίτσιο έχετε;
- (23) **E:** Ναι αγόρι μ' αλλά δεν είναι πολύ φρέσκο, το 'φερα έτοιμο από την Άρτα. Να σ' φτιάξω κάτι φρέσκο να φας;

- (24) **H:** Μάνα, σε παίρνει τηλέφωνο ο φεμινισμός. Σε ψάχνει.
- (25) **M:** Ε μη σας βάλω τώρα σε κόπο.
- (26) **E:** Στον ενικό να με μιλάς πασά μου.
- (27) **M:** Έγινε κουκλάρα μου χαχα (.) Με τρία τέσσερα κομματάκια παστίτσιο είμαι μπόμπα.
- (28) **H:** Ναι, μη χάσεις.
- (29) **M:** Αν σας περισσεύουν, ε; ((Πάει κάθετοι στο τραπέζι))
- (30) **E:** Μας περισσεύουν, μας περισσεύουν.
- (31) **H:** Εσύ τώρα τι έπαθες; Γιατί τον κοιτάς έτσι;
- (32) **E:** Μη λες τίπ'τα εσύ έτσι με έχει πιάσει μια αναφανταλιά.

II. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 70^ο επεισόδιο, 8^η σεζόν, 13:16-15:02

E = Ελπινίκη

H = Ηλίας

M = Μήτσος

((Ο Μήτσος κάθετοι στο τραπέζι της κουζίνας του σπιτιού του Ηλία και η Ελπινίκη του σερβίρει πρωινό.))

- (1) **E:** Έλα παλικάρι μου εσύ, έλα έλα.
- (2) **H:** Τι έγινε Μήτσο; Όλα καλά;
- (3) **M:** Καλημερούδια άρχοντα.
- (4) **H:** Τι έγινε άρχοντα; Στον ύπνο σου μας έβλεπες;
- (5) **E:** Ήρθε 'δω να με μαθ' πώς να αλλάζουμε τα φώτα, γιατί θέλω να ξέρω.
- (6) **H:** Ναι, αλλά δεν βλέπω να σου αλλάζει τα φώτα (.) Τρώει το πρωινό? μου.
- (7) **E:** Καλά, νηστικό αρκούδ' δε χορευ'.
- (8) **M:** Χρυσοχέρα η κοπελάρα.

- (9) **H:** Η δικιά σου η χρυσοχέρα πού είναι (.) και σε ξαμολάει στις ξένες κουζίνες;
- (10) **M:** Α:: έχει πάει σε ένα σεμινάριο belly dance.
- (11) **E:** Για: ποια τσούπρα μιλάμ' τώρα;
- (12) **H:** Α:: μιλάμε για την Κικίτσα. Εξαιρετική κοπέ:λα. Όλη η συνοικία τους ακούει, τρελός έρωτας μάνα, τρελός έρωτας, τρε-λός έ-ρω-[τας]
- (13) **E:** [Ε καλά] το καταλάβαμε το εμπεδώσαμε, δε χρειάζεται να μου το ξανά πεις, πάντως εγώ μ' αυτές τις γυναίκες δε συμφωνώ καθόλου π' αφήνουν τους άντρες τους και παν' και ζαγκανιούνται με τα μπέλι ντάνσ[ια:]
- (14) **H:** [Α με] συγχωρείς, η κοπελιά του Μήτσου ζαγκανιέται, η δικιά μου έχει πάει να δει τον γιο της στην Αθήνα, εντάξει;
- (15) **E:** Ναι, τον άντρα δεν τον αφήν'ς ασιδέρωτο, ε όποιος κι αν είναι ο λόγους.
- (16) **H:** Μάνα, σε ξαναζητάνε στο τηλέφωνο, ο φεμινισμός είναι.
- (17) **E:** Εγώ σαν μάνα κρένω, σαν θεία μικρή θέλω να πω:, σαν ξαδέρφ' (.) σαν φίλη ας πούμε.
- (18) **M:** Μιλά μου όπως θες κουκλάρα μου, εγώ ακούω.
- (19) **E:** Εσύ Λιάκο μ' τι κάνεις εδώ;
- (20) **H:** Καλά, εσύ;
- (21) **E:** Δε θα πας στη δουλειά σ'; Άντε γιατί έχουμε και μάθημα να κάνουμε.
- (22) **H:** Λύσσαξες τώρα στα γεράματα να γίνεις ηλεκτρολόγος.
- (23) **E:** Θέλω να είμαι ανεξάρτητη να μην έχω ανάγκη από κανέναν.
- (24) **M:** Είναι δυναμική η μάνα σου. Γυναικάρα με τα όλα της. ((προς την Ελπινίκη)) Λοιπόν, εμείς οι δύο το νιώθω, θα γίνουμε κολλητάρια.
- (25) **H:** Θα μου κλέψεις και τη μάνα τώρα;
- (26) **E:** Δε χρειάζεται να με κλεψ', μόνη μ' θα πάω. Άντε άντε πήγαινε στη δουλειά σ' άργησες.
- (27) **H:** Γιατί εγώ πρωινό δεν θα φάω;

(28) **Ε:** Να πας στο κυλικείο να παρ'ς μια από εκείνες τις ωραίες τις τυρόπ'τες που φτιαχν' αυτός. Άιντε άιντε στο καλό.

((Ο Ηλίας φεύγει από το σπίτι.))

(29) **Ε:** ((Προς τον Μήτσο)) Τρώγε εσύ παιδί μ' να δυναμώσ'ς, έτσι μπράβο. Τρώγε, τρώγε, μπράβο αγόρι μου, μπράβο. Άντε στην υγείά σ'.

Α.4 «Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα»

Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα της τηλεοπτικής σειράς του MEGATV «Συμπέθεροι απ' τα Τίρανα», 2021-2022.

I. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 1^ο επεισόδιο («ΞΑΦΝΙΚΟΣ ΕΡΩΤΑΣ»), 12:24-13:52.

Λ = Λυκούργος

Π = Πένυ

Λίζα

((Η οικογένεια Νταλαούρα, ο Λυκούργος, η Πένυ και η Λίζα, βρίσκεται στο σαλόνι του σπιτιού της.))

(1) **Λ:** Τι είπες μωρή; Για? ξαναπές του.

(2) **Π:** Του κουρίτσ' θα σπουδάσ'!

(3) **Λίζα:** Θα σπουδάσου μπαμπά.

(4) **Λ:** Ας πέρναγες στο πανεπιστήμιο να σπούδαζες.

(5) **Π:** Άι καλέ σιγά τα λάχανα, το ελληνικό το πανεπιστήμιο το τίποτα. Του κουρίτσ' θα σπουδάσ' στο αμερικάνικο κολέγιο.

(6) **Λίζα:** Χμ χμ ((Γνέφει καταφατικά.))

(7) **Λ:** ΤΙ ΜΟΥ ΜΟΥ ΜΩΡΕ ΤΙ ΜΟΥ ΜΟΥ; ΘΑ ΠΛΗΡΩΝΟΥΜΕ ΔΗΛΑΔΗ ΓΙΑ ΝΑ ΣΠΟΥΔΑΣΉ;

(8) **Π:** Ναι, γιατί να μην πληρώνουμε; Τι είμαστε, τίποτα μπατίρηδες; Η ΚΟΡ΄ ΤΟΥ ΝΤΑΛΑΟΥΡΑ ΘΑ ΣΠΟΥΔΑΣ΄ ΙΚΕΙ ΠΟΥ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΥΣΙΟΚΟΡΙΤΣΑ.

(9) **Λ:** Η κορ΄ του Νταλαού?ρα θα μειν΄ στου σούπερ μά?ρκετ να μαθ΄ τη δ’λεια, ώ?τε να το αναλάβ΄ αύριο μεθαύριο.

(10) **Λίζα:** Εγώ να πουλάω τυριά και σαλάμια;

(11) **Λ:** Γιατί μωρή; Τι έχουν τα σαλάμια;

(12) **Π:** Η λίζα θα σπουδάσει μπίζνες αντιμινιστρέισον ούτως ώστε όταν αναλάβει την επιχείρηση να μπορέσει να την αναπτύξει επιστημονικά.

(13) **Λίζα:** Χμ μ

(14) **Λ:** Τι μου μου και πώς θα την αναπτύξει μωρέ μ’ αυτό το μπίζνες (.) πώς του είπης;

(15) **Π:** Μπίζνις αντιμινιστρέισον. Αυτό σπουδάζ’ν όλα τα μοντέρνα κορίτσια. Αυτό σπούδασι η Μαίρη της Χολιούδαινας και πήρ’ εφοπλιστή. Αυτό σπούδασι η Γίτσα του Λαλάκα και πήρι βιομήχανο. Αυτό σπούδασι η Βάσω του Νταμούχαρη και πήρι μπασκετμπολίστα.

(16) **Λ:** Η λίζα μας τον έχει βρει τον γαμπρό. Δεν τα χρειάζεται όλα αυτά. Θα τιλειώσ’ ου Νικόλαψ με το καλό τη νομική θα παρ’ την έδρα του πατέρα τ’ στη Βουλή και όλα καλά.

(17) **Π:** Τι μας λες; Κι η κυρία βουλευτού θα έχει τελειώσει ένα απλό λύκειο; Δεν τρελαθήκαμε. Η ΛΙΖΑ ΘΑ ΣΠΟΥΔΑΣΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, Ο ΚΟΣΜΟΥΣ ΝΑ ΧΑΛΑΣ΄!

((Η Λίζα γνέφει καταφατικά.))

(18) **Λ:** Η λίζα θα μειν΄ στου Κουδουνάρ’ που να σε δω τούμπανο!

Π. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 4^ο επεισόδιο («Απιστία με αξιοπρέπεια»), 23:24-25:19.

Λ = Λυκούργος

Β = Βασίλης, ο μπατζανάκης του Λυκούργου

((Ο Λυκούργος και ο Βασίλης συζητάνε πώς μπορούν να πάρουν το έργο της δεξαμενής.))

(1) **Λ:** Μπράβο ρε μπατζανάς', μπράβο ρε μπατζανάς', καλά έκανες και τους τα έχωσες.

(2) **Β:** Ναι, αλλά από το πολύ το βρίσιμο χάλασε η εκπομπή και δεν θα μεταδοθεί.

(3) **Λ:** Καλύτερα. Γιατί εμείς έχουμε άλλου στόχου. Να συνεννοηθούμε παρασκηριακά με τη Φώτω.

(4) **Β:** Ναι καλά, τραγούδα εσύ.

(5) **Λ:** Ρε, αν θέλουμε να πάρω εγώ τη δεξαμενή από τα νύχια του Κακαλιούρα μόνο η Φώτω θα βοηθήσει, άκουσέ με.

(6) **Β:** Ρε, εχ'ς παλαβώψ';

(7) **Λ:** Ρε γιατί χτυπιέται η Φώτω εναντίον στη δεξαμενή; Για την ασπροκολίνα και τη νεροκοτφέλα νουμίζ'ς;

(8) **Β:** Αλλά γιατί;

(9) **Λ:** Γιατί μίψι τον Κακαλιούρα (.) που τα 'χει κάνει πλακάκια με τον δήμαρχο για να παρ' του έργου.

(10) **Β:** Έλα ρε Λυκούργο, αμάν, όλα τα ξέρεις εσύ πια.

(11) **Λ:** Ρε ο πατέρας του Κακαλιούρα έχει καταπατήψι τον πατέρα της Φώτως είκοψι ψτρέμματα στο Βαρδάς'.

(12) **Β:** Αυτό έγινε προ Χριστού γενήσεως.

(13) **Λ:** Αυτή όμως του το φυλάει. Κι η Φώτω και τ' αδέρφια τ'ψ δε μιλάνε με τους Κακαλιουραίους από τότε. Τους έχουν αχτ'. Κι η Φώτω δεν πρόκειται να συμφωνήψ' πουτέ με όποιο έργο παρ' ου Κακαλιούρας. Ενώ, αν το πάρω ιγώ?

(14) **Β:** Λυκούργο, Μην καρ'ς όνειρα τριλά. Ου δήμαρχος έχει ανάψ' τ'ψ ψηφ'ς του Κακαλιούρα σ' λένε.

(15) **Λ:** Καμιά ανάγκη δεν τ'ς εχ'. Καν' πλειοψηφία και με τους ψήφους της Φώτως. Ουριακή, αλλά τ' καν'.

(16) **Β:** Τη Φώτω ξέχασέ τηνε. Είναι ορκισμένη οικουλόγα. Εδώ σου λεν' υπάρχει άλλος τρόπος σίγουρος (.) να τον βγάλουμε τον Κακαλιούρα απ' τη μεσ'.

(17) **Λ:** Καλά, φέξε μου και γλίστρησα.

(18) **Β:** Ρε λυκούργο, άκουσέ με. Έγκυρη πηγή μου αποκάλυψε ότι ο Κακαλιούρας τα έχει με μία παντρεμέρ' εδώ, στο Κουδουνάρ'. Αν τη βρούμε τιλείωσε. Θα τον πιάσουμε και θα του πούμε «Μιγάλε, ή αποσύρ'ς την πρόταση σ' για τη δεξαμενή ή θα πάμε να τα πούμε όλα στη γυναίκα σ' τη Ντιάνα χαρτί και καλαμάρ'».

(19) **Λ:** Καλά, φέξε μου γλίστρησα σου λέω. Άιντε να βρούμε τ' παντρεμέ?η', άιντε να τον πιέσουμε

(20) **Β:** Βρε, άμα τον παρακολουθήσουμε δυο μέρες θα τον βρούμε με ποιαν είναι.

(21) **Λ:** Καλά ρε, να τον παρακολουθήσουμε. Εν τω μεταξύ εσύ (.) μπορείς να ψαρέψεις τη Φώτω;

(22) **Β:** Ιντάξει ρε λυκούργο, να το κάνω. Αλλά σε προειδοποιώ, δεν πρόκειται να βγάλω τίπουτα.

A.5 «Το σόι σου»

Απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα της τηλεοπτικής σειράς του Alpha TV «Το σόι σου», 2014-2026.

I. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 25^ο επεισόδιο («Άρχισαν τα όργανα!»), 6^η σεζόν, 7:32-10:00.

Φ = Φωτούλα, ξαδέρφη της Αντωνίας

Α = Αντωνία

Κ = Κωνσταντίνος

Σ = Σπύρος, γιος της Αντωνίας και του Κωνσταντίνου

((Η Αντωνία, ο Κωνσταντίνος, ο Σπύρος και η Φωτούλα κάθονται στο σαλόνι του σπιτιού της Αντωνίας και του Κωνσταντίνου.))

(1) **Φ:** Άχου πώς του πάει του Σπυράκου το σαρί::?ε'. Φαίνεται αυτός θα γιν' λεβεντό? παιδου.

- (2) **A:** Και:: γιατί:: του έφερεις σαρίκι είπαμε;
- (3) **Φ:** Τραγουδάγα σε ένα πολιτιστικό κέντρο στα Σφακιά. «Της τσικουδιάς τα λόγια» λέγεται.
- (4) **K:** Πολιτιστικό κέντρο είναι αυτό; Γιατί για (.) οινομαγειρείο μου ακούγεται.
(γέλια))
- (5) **A:** Πάντως η τσικουδιά θα μας χρειαστεί (.) για να συνέλθουμε.
((δυνατότερα γέλια))
- (6) **K:** A:: βλέπω Φωτούλα μου (.) έφερεις και τις βαλίτσες σου.
- (7) **Φ:** Ε πώς μωρ' ξάδερφε, μ' ένα σκουτί θα ερχόμανι; ((γελάει))
- (8) **A:** Δηλαδή σκοπεύεις να μείνεις εδώ στο σπίτι;
- (9) **Φ:** Ε πού μωρ' Αντωρία; Αντίσκηνο να στή?σω; Πάντους, μεγάλη η χάρη σας. Έκοψα την τουρνέ στη μέση για να 'ρθω. Είχα σκοπό να πάω και σ' άλλα χωριά. Μάταλα, Φραγκουκάστελου, Αγία Γαλήνη (.)
- (10) **A:** Και γιατί άφησες την Αγία Γαλήνη; Για να χάσουμε τη δική μας;
- (11) **K:** Α χαχα, βρε τη Φωτούλα, χαρήκαμε πάρα πολύ που ήρθες, αλλά ξέρεις μας πετυχαίνεις σε μια (.) ιδιαίτερη περίπτωση.
- (12) **Φ:** Λες να μη ξέρω σε τι περίπτωση σας πετυχαίνω μωρ' ξάδερφε; Αφού γι' αυτό ήρθα εδωνά?.
- (13) **A:** Τι πράγμα;
- (14) **Σ:** Θεία Φωτούλα, μπορώ να φοράω και στο σχολείο το σαρίκι;
- (15) **K:** Ναι αγοράκι μου, μπορείς. Τι έλεγες πριν θεία Φωτούλα;
- (16) **Σ:** Μπορώ να το φοράω και στο ράγκμπι;
- (17) **K:** Ναι, και στο ράγκμπι. Πάμε μέσα να κάνουμε πρόβα.
- (18) **Σ:** Μπορώ να το φοράω και στη βροχή;
- (19) **K:** Ναι και στη βροχή. Έλα, Φορτουνάκη, πάμε μέσα.
((Ο Κωνσταντίνος με τον Σπύρο φεύγουν από το σαλόνι.))

- (20) **Φ:** Ξουράφ' το βλασταράκι σας. Πτου πτου πτου πτου πτου? να μην το αματιάξω.
- (21) **Α:** Βρε άσε τώρα τα αματιάσματα και πες μου γιατί ήρθες χωρίς να μας ενημερώσεις.
- (22) **Φ:** Τι λες μωρέ Αντωνία, αφού εσείς με καλέσατε. Έτσι θα κουβαλιόμανε; Τι είμαι, καμιά ενοχλητική::?;
- (23) **Α:** Εμείς σε καλέσαμε; Βρε, μπας και κάνω πράγματα στον ύπνο μου και δεν το καταλαβαίνω;
- (24) **Φ:** Ω:::? δεν θα με τρελάνετε ισείς εμένα, ω μπο::.. Αντωνία, εγώ: άφησα το κοινό μ' για να 'ρθω και 'σεις μου τα γυρνάτι?; Πώς και πώς περίμεναν οι Σφακιαροί το σουξέ μ' «Οι δικές σου οι ματιές μοιάζουμε με μπαλουθιές».
- ((Ο Κωνσταντίνος επιστρέφει στο σαλόνι.))
- (25) **Κ:** Έχασα κάτι;
- (26) **Φ:** Κουσαντίνι, θα βραβεύς' για δε θα βραβεύς' τους γοηείς σ' ο σύλλογος Θεσσαλονικιών;
- (27) **Κ:** Ναι, αυτή την Κυριακή.
- (28) **Φ:** Εί?δεις, που μι λες εμένα ακάλιστ'. 'Νταξ', ήρθα κι δυο μέρες νουρίτερα, να ετοιμαστώ, να φτιάξω πρόσουπου.
- (29) **Α:** Τι σχέση έχει η βράβευση;
- (30) **Φ:** Άι μαρ' Αντωνία, Το 'χεις χάσει εντελώς μου φαίνεται, ω μπο::?. Μου τηλεφώνησαν απ' το σύλλογο να έρθω εδώ να τραγουδήσου για τους ζμπεθέρους στην τελετή.
- ((Παύση. Ο Κωνσταντίνος που ήταν όρθιος, κάθεται.))
- (31) **Φ:** Γιατί πανιάσατε; Δε του ξέρατε?; Μόνου ου σύλλογος με ήθελε::?;

II. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 25^ο επεισόδιο («Άρχισαν τα όργανα!»), 6^η σεζόν, 20:25-22:27.

Αν = Αντωνία

Αλ = Αλεξάνδρα

K = Κωνσταντίνος

Λ = Λυδία

Σ = Σάββας

M = Μενέλαος

Φ = Φωτούλα

Μένιος

((Ο Σάββας, η Λυδία, ο Κωνσταντίνος, η Αντωνία, ο Μενέλαος και η Αλεξάνδρα βρίσκονται στο σαλόνι των Τριανταφύλλων.))

(1) **Αν**: Απ' την καλή της την καρδιά ήρθε η ξαδέρφη μου.

(2) **Αλ**: Και απ' το λειψό της το μυαλό.

(3) **K**: Άφησε την τουρνέ της στη μέση.

(4) **Αλ**: ((προς την Αντωνία)) Εσύ φταις για όλα ελαφρόμυαλη, που τη φώναξες στη γιορτή του Κωνσταντίνου (.) και βγήκαν οι επάρατες φωτογραφίες.

(5) **Λ**: Έλα βρε Αλεξάνδρα, η Φωτούλα δεν είναι χαζή, όπου να 'ναι θα καταλάβει και από μόνη της ότι δεν κολλάει με την εκδήλωση.

(6) **Σ**: Λέτε γι' αυτό να πήγε στην κουζίνα, επειδή ντράπηκε;

(7) **M**: Μάλλον επειδή δίψασε.

(8) **Αν**: Έχει ένστικτο η ξαδέρφη μου. Είδε τις εκφράσεις μας και το κατάλαβε. Πάω στοίχημα ότι θα ακυρώσει την εμφάνισή της.

((Μπαίνουν στο σαλόνι η Φωτούλα και ο Μένιος))

(9) **Φ**: Δεν αργήσαμε?; Κάναμε πρόβα για την έναρξ'.

(10) **K**: Μάλλον το έχασες το στοίχημα ζουζουνέλ.

(11) **Μένιος**: Θα τη φέρω στην πίστα εγώ (.) κουβαλώντας την.

(12) **Φ**: Α:::χ δε βαστάου άλλου θα σας δείξουμε την έναρξ'. Μένιου, πάμε φορτσάτα. ((ξεκινάει να τραγουδάει)) ντουμ-παρατατα-ντουμ-πα ντουμ-παρατατα-ντουμ-πα (.)

έρωτά μου αγιογδύτη έλα απόψε από του σπίτι, έρωτά μου αγιογδύτη έλα απόψε από του σπίτι, έρωτά μου μπαταχτζή σου πληρώνω και ταξί

(13) **Αλ:** Δεν [τις θέλω πια τις αισθήσεις μου]

(14) **Φ:** [Έρωτά μου μπαταχτζή:~] [σου πληρώνω] και ταξί::~?

(15) **Μ:** [νομίζω έχω έκτακτες συστολές]

((Ο Μένιος σηκώνει τη Φωτούλα στα χέρια του.))

(16) **Όλες/-οι:** Α:::~?

(17) **Σ:** Έπιασαν τόπο οι τετρακέφαλοι του Μένιου.

(18) **Φ:** Α:: έχω ιδέα. Σκεφτείτε να με στριφογυρνάει ο Μένιους κι 'γω να τραγουδάω πάνω απ' τα κεφάλια των καλεσμένων.

(19) **Α:** Σαν ερινύα ένα πράγμα.

(20) **Φ:** Μένιου, θα αντέξ' να με έχεις στα χέρια σου τόσην ώρα;

(21) **Μένιος:** Για τη Λεξ και για τον παππού σε κάνω και deadlift.

(22) **Φ:** Αι:::~? σκεφτείτε να βγαίνουν μέσα από καπνούς με σόλο κλαρίνου? και να τραγουδάω «έφαγα κέρατου τεράστιου».

(23) **Αν:** Ι::

(24) **Φ:** Τι με κοιτάτε ετσ'; Δεν σας αρέσ'; Α, προτιμάτε του (.) «δώσε μαντήλι πεθερά?»;

(25) **Αν:** Εμείς θα χρειαστούμε το μαντήλι (.) για να κρυφτούμε.

(26) **Σ:** Νομίζω: τα «μονοπάτια πολιτισμού» πάνε περίπατο. ((εκπομπή που θα είναι καλεσμένη στην βράβευση))

(27) **Φ:** Όρκο παίρνου θα γίγει της μουρλής.

(28) **Αλ:** Κυριολεκτικά.

III. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 31^ο επεισόδιο («congratulations!»), 6^η σεζόν, 3:19-5:23.

Αφ = Αφρούλα, η μητέρα της Αντωνίας

Αν = Αντωνία

Σ = Σπύρος

Κ = Κωνσταντίνος

((Η Αφρούλα επισκέπτεται την Αντωνία και τον Κωνσταντίνο.))

(1) **Αφ**: Άι Παναγία μ' άι, άι να πάρω δυο ανάσες καλέ:?.

(2) **Αν**: Δεν μπορεί, κάποιος μου κάνει φάρσα.

(3) **Σ**: Γιαγιά, γιαγιά μου καλωσόρισες.

(4) **Αφ**: Καλώς σι βρήκα ((τον φιλάει)) αχ πασάκα μου. Καλέ, αδυνάτ'σε το παιδί.

(5) **Αν**: Μάνα τι συμβαίνει; Πάλι ήρθες απροειδοποίητα;

(6) **Κ**: Νομίζω πως έχω (.) déjà vu.

(7) **Αφ**: Μόλις τακτοποιηθώ λιγουλάκι θα σου κάμω ένα ζεστό.

(8) **Κ**: Όχι μητέρα, δεν είναι ίωση αυτό. Είναι σαν να ξαναζώ την ίδια σκηνή.

(9) **Αφ**: Α ιμείς αυτό στου χουριό του λέμι πάει, κουρκούτιανα.

(10) **Αν**: Μάνα, τι κάνεις πάλι εδώ;

(11) **Αφ**: Ήρθα να σας βοηθήσω. Αντί να λες δόξα τω Θεώ σ' που θα 'χεις βοήθεια.

(12) **Κ**: Έχει βοήθεια εμένα, μητέρα.

(13) **Αφ**: Ναι, που 'σαι τσακμάκι και δε σε προλαβαίνουμε.

(14) **Αν**: Μάνα, είχες ορκιστεί να ειδοποιείς πριν έρθεις.

(15) **Αφ**: Μπράβο, ούτι μια έκπληξ' δεν μπορούμε να σας κάνουμε πια; Τόσο του πεταματού μ' έχιτε;

(16) **Κ**: Σας παρακαλώ μητέρα. Τι είναι αυτά που λέτε; Εμείς καταχαρήκαμε που ήρθατε, απλά: μας ήρθε κάπως (.) ξαφνικό.

(17) **Σ**: Τα ξαφνικά είναι τα ομορφότερα μπαμπά.

(18) **Αν**: Και πότε πρόλαβες να έρθεις; Χθες το βράδυ ήταν το γλέντι του χωριού. Δεν οργάνωνες τη λαχειοφόρο;

(19) **Αφ:** Εγώ τίποτα δεν οργάνωσα. Όλα αυτά είναι ένα ψέμα. Εγώ μια βοήθεια έδωκα να συντρέξω εκεί τους συγχωριανούς μου αλλά αυτά είναι, ο καλός καλός δεν βρίσκει.

(20) **Κ:** Μην κάνετε έτσι, μητέρα. Μια απλή ερώτηση έκανε η ζουζουνέλ.

(21) **Αφ:** Κι εγώ μια απλή απάντηση έδωσα. Και σας έχω μάρτυρες, έτσι; Όλη τη νύχτα εγώ ήμανα στα κτελ, ταξίδευα. Άντε τώρα, πού θα με αποθέσετε; Δεν έχω κλείσει ματ' στο λεωφορείο.

(22) **Σ:** Γιαγιά, να κοιμηθείς στο δωμάτιό μου, πάλι.

(23) **Αν:** Θα δούμε, γιατί τις προάλλες έβαλε εσένα να κοιμάσαι στο πάτωμα κι εκείνη πήρε το κρεβάτι σου.

(24) **Αφ:** Δεν πειράζει, η καρδιά της μάνας όλα τα σχωρνάει. Θα κοιμηθώ εδανά, στον καναπέ.

(25) **Σ:** Θέλω να κοιμηθώ με τη γιαγιά!

(26) **Αφ:** Οι Σπυράκο μου, δεν πειράζει. Εγώ είμαι (.) μαθημένη στις κακουχίες. Ορίστε, απ' αγκάθι βγήκε ρόδο. Αχ βρε πασάκα μου::?, δεν πρόλαβα να σε πάρω ένα κοκοράκι έτσι που 'φυγα η κυνηγημένη::?.

(27) **Αν:** Ποιος σε κυνηγούσε;

(28) **Αφ:** Όι, που λέει ο λόγους Αντωνία μου.

(29) **Αν:** Σαν να μη μου τα λες καλά, μάνα.

(30) **Αφ:** ΝΙΣΑΦΙ ΠΙΑ! ΝΑ 'ΡΘΟΥΜΕ ΝΑ ΔΟΥΜΕ Τ' ΑΓΓΟΝΙ ΜΑΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ. ΝΑ ΑΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ΛΙΓΟ ΝΑ ΞΑΠΟΣΤΑΣΟΥΜΕ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ. ΘΑ ΣΚΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ; Έλα Σπυράκο μου, πάμε μες στο δωμάτιό μας. Άιντε.

(31) **Κ:** Ε να ((Πάει να τη βοηθήσει με τις βαλίτσες.))

(32) **Αφ:** Άσ' το, εσύ έχεις ντεζαλού.

IV. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 31^ο επεισόδιο («congratulations!»), 6^η σεζόν, 11:05-13:44.

Αφ = Αφρούλα

M = Μενέλαος

Αλ = Αλεξάνδρα

K = Κωνσταντίνος

Αν = Αντωνία

Μένιος

((Η Αφρούλα, η Αντωνία και ο Κωνσταντίνος πηγαίνουν στο σπίτι των γονιών του Κωνσταντίνου.))

(1) **Αφ**: Άιντε ντε:?, πω πω:?, ρίζες κοντέψαμε να βγάλουμε ((χασμουριέται))

(2) **M**: ΔΕΝ ΦΑΝΤΑΖΕΣΤΕ ΠΩΣ ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΑΜΕ!

(3) **Αλ**: Γιατί παραπαίει η σαρακατσάνα;

(4) **K**: Αποκοιμήθηκε στο αυτοκίνητο.

(5) **Αλ**: Γιατί την ξυπνήσατε;

(6) **Αν**: Ε μέσα στο αμάξι θα την αφήναμε να κοιμηθεί;

(7) **Αλ**: Πορτ παγκάζ δεν έχει;

(8) **Αφ**: ((γελάει)) Άι βρε ζμπεθέρα, με τα χωρατά σου, καλαμπουρτζού ((χασμουριέται))

(9) **Αλ**: Α::

(10) **M**: Το παιδί;

(11) **K**: Το παιδί:: είναι δίπλα, στον Αντωνάκη. Τον αφήσαμε εκεί να παίζουνε.

(12) **Αφ**: Εγώ πού να τον ξεκλέψω λιγουλάκι μέχρι να γίνουν τα φαγιά; Όι στον καναπέ?, τώρα είστε μοναχοί σας, ε?;

(13) **Αλ**: Πού τέτοια τύχη; Ποιον να ξεκλέψει; Τι λέει;

(14) **Αν**: Να κοιμηθεί θέλει.

(15) **K**: Ναι ναι, γιατί ήρθε κατευθείαν από το γλέντι, στο χωριό.

(16) **M**: Ε::, σ' αυτά τα γλέντια χορεύουν μέχρι πρωίας.

(17) **Αφ**: Όι εγώ μόνο δυο χορούς χόρεψα. Ό?λη τη νύχτα ταξίδευα.

- (18) **Αλ:** Μαύ?ρη μέρα ξημέρωσε για τα μπολσόι των Ιωαννίνων.
- ((Έρχεται ο Μένιος από την κουζίνα.))
- (19) **Μένιος:** Λεξ, αλάτι απ' το άλλο δε βρήκα, αλλά βρήκα Ιμαλαΐων. Σου κάνει;
- (20) **Αφ:** Γιατί? θες αλάτι ζ'μπεθέρα; Σου 'πεσε η πίεση;
- (21) **Αλ:** Και να θέλει δεν την αφήνετε.
- (22) **Κ:** Μένιο μου, πάρε σε παρακαλώ: την Αφρούλα μέσα, να πάει να κλείσει τα μάτια της.
- (23) **Αλ:** Για το στόμα της δεν έχουμε καμιά ελπίδα, ε;
- (24) **Αν:** Κυρία Αλεξάνδρα, η σκούπα πίσω από την πόρτα τι κάνει;
- (25) **Μ:** Α μας συγχωρείτε αλλά συμμαζεύαμε ώσπου να 'ρθείτε.
- (26) **Κ:** Και το αλάτι τι το θέλατε;
- (27) **Μ:** Είναι:: το ήθελε ο Δελακούρτης από δίπλα, του τελείωσε.
- (28) **Αν:** Η σκούπα πίσω από την πόρτα, αλάτι στο σπίτι. Αυτά τα έθιμα τα έχουμε κι εμείς στα Γιάννενα. ((Παίρνει σοβαρό ύφος)) Κυρία Αλεξάνδρα, τι προσπαθείτε να κάνετε;
- (29) **Αλ:** Μου ζητάς τον λόγο μικρή Γιαννιώτισσα;
- (30) **Αν:** Όχι, θέλω να σας ρωτήσω αν δουλεύει το αλάτι Ιμαλαΐων, γιατί εγώ έριξα κανονικό στο σπίτι μου και δεν έπιασε.
- ((Μπαίνουν η Αφρούλα και ο Μένιος στην κρεβατοκάμαρα του ζεύγους Τριανταφύλλου.))
- (31) **Αφ:** Ε, εδωνάς μάλιστα. Να ξαπλώσω, να ταφώσω. Όχι που πήγες να με στρουμπώξεις σε 'κείνη την τρούπα.
- (32) **Μένιος:** Δεν σε έφερα νωρίτερα, γιατί εδώ κοιμάται η Λεξ. Αλλά καλύτερα εδώ που είναι slay.
- (33) **Αφ:** Τι πράμα είναι;
- (34) **Μένιος:** Έχει άπλα.

(35) **Αφ:** Α::: μωρέ λεβεντάκο μου εσύ μωρ' τι ψυχούλα είσαι; Άιντες (.) και άμα ανηφορίσεις στα Γιάννενα εγώ θα σε κοιμίσω στα πούπουλα. Και θα σου γνωρίσω και όλες τις τσούπρες του χωριού, ε;

(36) **Μένιος:** Αχ ναι, μ' αρέσουν τα ζωάκια. Τι είναι, χνουδωτά;

(37) **Αφ:** Η: Σοφία του Τζιρίτη έχει πετάζει μουστάκι, Κατσαντώνη την εφονάζουνε. Βρε, τσούπρες είναι οι κοπελιές.

(38) **Μένιος:** Α::

(39) **Αφ:** Εγώ πιστεύω θα τα τακιμιάσεις με τη Γωγούλα μια χαρά, ε;

(40) **Μένιος:** Όμορφη;

(41) **Αφ:** Νοικοκυρά::; (.) Όλους ου λόγγους μας τη ζητάει.

(42) **Μένιος:** Μπράβο. Όμορφη;

(43) **Αφ:** Καλόκαρδη; Ένα κομμάτι μάλαμα.

(44) **Μένιος:** Α:: τέλεια. Όμορφη;

(45) **Αφ:** Μυαλό; Ξουράφι.

(46) **Μένιος:** Σόσιαλ έχει;

(47) **Αφ:** Τέτοιο πράγμα δεν ακούστηκε στο χωριό. Πάντους, έχει πέντε στρέμματα μανταρινιές. Άιντε, τράβα τώρα γιατί (.) μπαντάλιασα απ' τη νύστα καλέ, α:: πιάσ' καν τα τσαούλια μου απ' τα χασμουρητά.

V. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το 31^ο επεισόδιο («congratulations!»), 6^η σεζόν, 19:32-24:53.

Αφ = Αφρούλα

Αλ = Αλεξάνδρα

Μένιος

Σ = Σάββας

Κ = Κωνσταντίνος

Μ = Μενέλαος

Λ = Λυδία

Αν = Αντωνία

((Η Αφρούλα εξηγεί στις υπόλοιπες και τους υπόλοιπους τι έγινε στο πανηγύρι του χωριού.))

(1) **Αφ:** Α::χ, ήτανε νύχτα. ((πίνει καφέ)) Σκουτάδι μαύρο και πικρό σαν τον καφέ >δεν βάλατε λίγη ζαχαρίτσα<. Είχαμε όπους κάθε χρόνο του γλέντι του χωριού.

(2) **Αλ:** Κάποιος να κρατάει σημειώσεις. Μπορεί να τις χρειαστεί ο εισαγγελέας.

(3) **Μένιος:** Αφήστε, το 'χω. ((μιλάει στο κινητό)) Το γλέντι ήταν νύχτα. Σκοτάδι μαύρο.

(4) **Αφ:** Γράψε πως μόλις είχαμε ασβεστώσει την αυλή της εκκλησίας.

(5) **Σ:** Μη διακόψει κανένας. ((στη Λυδία)) Για σένα δουλεύω. ((στην Αφρούλα)) Άρα, Αφρούλα μου το γλέντι έγινε στην ασβεστωμένη αυλή της εκκλησίας;

(6) **Αφ:** Όι, εγώ καθόμαν εκεί και αγνάντευα και έρχονται και μ' ανταμώνουνε ο πρόεδρος κι ου επίτροπους της ενουρίας.

(7) **Σ:** Όπα μισό λεπτό. Άρα στα γλέντια έπαιρναν μέρος και οι τοπικές αρχές.

(8) **Αφ:** Μι λένε «Αφρούλα, ισένα που σε κόβει, εσύ να κάμεις τη λαχειοφόρο».

(9) **Αλ:** Αν είπαν ότι σου κόβει εσένα φαντάσου τη μέση νοημοσύνη του χωριού.

(10) **Κ:** Μανούλα?

(11) **Αφ:** Εγώ είπα αμέσως ναι γιατί με ξέρετε τώρα έτσι τι δοτικιά που είμαι και τι φιλότιμο έχω. «Τι ειν' του δώρο;» ρώτηξα. «Ταξίδι» με λένε. «Ααα? πάει καλά. Και πώς θα κάνουμε τη λαχειοφόρο;» Ρώτηξα. «Εδός» μου λένε «θα βάλεις αυτά τα χαρτάκια» και μου δίνουνε μία ντάνα με χαρτάκια που λένε κοκατουλείσον και μία ντάνα που λέει νεχτ τίμε.

(12) **Μ:** Να τολμήσω μία μετάφραση; Congratulations και next time;

(13) **Αφ:** Σάματις ξέρω πώς διάτανο τα λένε όλα αυτά; Μου είπανε ποιο είναι το καλό, αλλά εγώ μέσα σε δυο λεπτά το ξέχασα αφού δεν τα γνωρίζω τα ξενικά. Φτιάνω λοιπόν πάρα πολύ ωραία τους φακέλους και χώνω μέσα όλα τα χαρτάκια που λέγανε κοκατουλείσον και σε ένα έβαλα το νεχτ τίμε.

- (14) **Αλ:** Αν μας ακούσει Βρετανός θα φάμε μήνυση.
- (15) **Σ:** Συγγνώμη μισό λεπτό, γιατί δεν σου έδωσαν ένα χαρτάκι που να γράφει κοκατουλείσον;
- (16) **Λ:** Α:::, είναι κολλητικό.
- (17) **Αν:** Κατάλαβε κανείς τι έλεγαν τα χαρτάκια; Τι ασυναρτησίες λες ρε μάνα?;
- (18) **Κ:** Το ‘παμε ζουζουνέλ. Congratulations και next time.
- (19) **Αν:** Πάλι καλά.
- (20) **Λ:** Που δεν λέγανε συλλυπητήρια; Σταμάτα κι εσύ. Αφρούλα μου, θα μας εξηγήσεις;
- (21) **Αφ:** Εκεί, η γυναίκα του προέδρου, είχε βγάλει πολλά με χρώματα για να τα δοκιμάσει και μου τα δώκανε όλα μαζί (.) τα ζλάπια. Και τι τα ‘θελε κι ο πρόεδρος τα εγγλέζικα, ε; Εδώ πέρα ούτε το δημοτικό δεν έχει τελέψει.
- (22) **Κ:** Μπορεί να ήθελε τα αγγλικά (.) για να δώσει στο χωριό έναν διεθνή αέρα.
- (23) **Μ:** Νομίζω πως αυτός ο αέρας τους πήρε και τους σήκωσε.
- (24) **Αφ:** Και ανοίγουν τους φακέλους στου γλέντι και γίνεται της ζουρλής. Όλου του χουριό είχε κερδίσει. Μέχρι κι ου Λάμπης ου τσοπάνης που κατεβαίνει μια φορά του χρόνου απ του βουνό.
- (25) **Μένιος:** Καλή φάση ο Λάμπης ο τσοπάνης.
- (26) **Αφ:** Καλέ μερελιάνανε όλοι απ’ τη χαρά τ’ς, αρχίζουν να φωνάζουνε «κοκατουλείσον» «κοκατουλείσον». Τσιρίδες εκεί πέρα χαμός αρχίζ’ν τα κουδούνια απ’ τα πρόβατά ι::: μπρ σάλαγος?.
- (27) **Αν:** Και μετά τον σάλαγο τι έγινε; Μη μας κρατάς σε αγωνία.
- (28) **Αφ:** Παραξενεύτηκαν. Σου λέει «για κάτσε, κι εγώ κέρδισα κι εσύ κέρδισες, πώς;» Κι εκεί κόρη μου άρχισε ο μπαχαβράς. Να αρχίζ’ν να φουνάζ’ν «ΔΙΚΟ Μ’ ΕΙΝΙ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙ ΔΙΚΟ Μ’ ΕΙΝΙ» ΝΑ ΛΕΕΙ «ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΕΙΝΙ ΕΙΝΙ ΕΙΝΙ ΕΙΝΙ» Και αρχίζ’ν εκεί πέρα να φωνάζουνε να πιτάν’ καρέκλες στον αέρα.
- (29) **Μένιος:** ((στο κινητό του)) Καρέκλες drone.
- (30) **Αλ:** Θα κρατήσει πολύ η περιγραφή; Η αντοχή μου μειώνεται κατακόρυφα.

- (31) **Μ:** Υπομονή Αλεξάντρα μου, νομίζω ότι τώρα είναι το καλό. Για συνέχισε, Αφρούλα μου.
- (32) **Αφ:** Ο κλαρινιτζής αρπάζει τον Πολύβιο τον εκοπανάει στο νταούλι, η Τσακάλω που κρατούσε το στιφάνι με τα λουλούδια για τον νικητή να τ'ς το αρπάζουν από δω να τ'ς το αρπάζουν εκεί τελικά της το φορέσανε κολάρο.
- (33) **Μένιος:** Δεν έπιασα το όνομα της κυρίας, Τσα τι;
- (34) **Κ:** Σταμάτα αγόρι μου να γράφεις. Τύφλα να 'χει το χωριό του Αστερίξ.
- (35) **Αφ:** Δεν ξέρω τι γίνεται στα άλλα τα χωριά, πάντως στο δικό μου έγινε το σώσε. Να αρπάζουνε τραπέζια σβάρνα εκεί πέρα να μαλώνουνε οι οικογένειες ο Παπαχαραλάμπης να πάει νταν νταν νταν να βαράει την καμπάνα η Ρήνα η χήρα να φωνάζει «ΑΠΑΤΗ: ΑΠΑΤΗ:::». Κάποιοι βάλανε μπροστά τα τρακτέρ και απειλούσανε του πρόεδρο μι μπλόκα. Κι εκεί (.) ((γυρνάει προς την Αλεξάνδρα)) μετά συγχωρήσεως (.) ου πρόεδρος (.) έκλασε μαλλί.
- (36) **Λ:** Μετά τα αγγλικά αρχίσαμε και τα γαλλικά.
- (37) **Αν:** Δηλαδή τι έκανε ο πρόεδρος;
- (38) **Λ:** Θέλεις απάντηση τώρα;
- (39) **Αφ:** Πήρε το μικρόφωνο, μ' έδειξε έτσι με τη δαχτύλα του και είπε «Να μας εξηγήσει η Αφρούλα».
- (40) **Μ:** Σε έδωσε δηλαδή κανονικότητα.
- (41) **Αφ:** Ναι που κακό χρόνο να 'χει. Κι σταματάνε όλοι γυρίζουνε με κοιτάνε ξέρετε έτσι σαν τους ταύρους κι όρμηξε πάνω μου όλου του χωριού::
- (42) **Αλ:** Και γιατί δεν σε προλάβανε; Άχρηστοι όλοι τους.
- (43) **Μένιος:** Άφρο, με απογοητεύεις.
- (44) **Αφ:** Άι εντελώς στον πατέρα του έμοιασε τούτος. Ξέρετε ποιος μ' έσωσε; Ο κλαρινιτζής.
- (45) **Σ:** Άκου να δεις. Αυτός που βάραγε τον Πολύβιο.
- (46) **Αφ:** Α να γεια σου. Έφευγε εκείνη την ώρα, μ' αρπάζ' με πετάει στην καρότσα και οι χωριανοί βγήκαν με φακούς να με ψάχνουνε στα χουράφια. Πιάσανε τουν πρόεδρο και να

του φωνάζουνε «ΜΑΖΙ ΤΑ ΦΑΓΑΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΑΦΡΟΥΛΑ Ε» ΒΡΕ ΤΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΑΓΑΝΕ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ. Εγώ ίσα που πρόλαβα να μπω στο σπίτι ν' αρπάξω δυο σκουτιά και να φύγω.

(47) **Αν:** Εγώ ένα δεν κατάλαβα. Η Παναγιώτα από λαγοπόδαρη γιατί έγινε αρχιγκαντέμω;

(48) **Αφ:** Γιατί ήταν η μόνη που της έτυχε το νεχτ τίμε. Η μόνη που δεν κυνηγάει απ' όλο του χουριό να με πνίξει.

(49) **Αλ:** Στην προκειμένη περίπτωση δεν είμαι με την εξαίρεση. Είμαι με τον κανόνα.

(50) **Μένιος:** Λυπάμαι αλλά η Άφρο λέει ψέματα.

(51) **Αφ:** Ωωωχ καλά εσύ είσαι πολύ μπιτχαβάς. Τι ψέματα βρε; Εδώ πέρα με έκανε πρώτη είδηση η Παμβώτιδα τιβί. Ουφ, δεν μπορώ, ε; Εξαντλήθηκα. Πάω μέσα να ξαπλώσω.

Παράρτημα Β: Φύλλο εργασίας ανοιχτής διδασκαλίας

Σε αυτό το Παράρτημα ακολουθεί το Φύλλο Εργασίας που μοιράζεται στις ομάδες, κατά τη δραστηριότητα της Ανοιχτής Διδασκαλίας.

Φύλλο Εργασίας		/...../.....
ΟΜΑΔΑ:		
Συμμετέχουσες/-οντες:		
Αφού παρακολουθήσετε τα αποσπάσματα της σειράς...		
→ Μπορείτε να εντοπίσετε τον/τους διαλεκτόφωνο/-ους χαρακτήρα/-ρες;		
→ Ποιος/-οι είναι;		
→ Μπορείτε να βρείτε τα χαρακτηριστικά της γλωσσικής αυτής ποικιλίας;		
Σημειώστε τα εδώ σύντομα.		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
Κάντε μία λίστα με τις λέξεις/φράσεις των αποσπασμάτων που δεν γνωρίζετε. Στη συνέχεια, αναζητήστε τη σημασία τους.	Ώρα για παιχνίδι! Γράψτε εδώ τις άγνωστες λέξεις/φράσεις των υπόλοιπων ομάδων και προσπαθήστε να βρείτε τη σημασία τους.	
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

Παράρτημα Γ: ΚΜΚ που αξιοποιούνται στις διδακτικές προτάσεις της κριτικής πλαισίωσης

Σε αυτό το Παράρτημα ακολουθούν τα ΚΜΚ που αξιοποιούνται στις διδακτικές προτάσεις της κριτικής πλαισίωσης.

Γ.1 Απομαγνητοφωνημένο απόσπασμα της εκπομπής στο Youtube «Η εκπομπή με το τροχόσπιτο»

Απομαγνητοφωνημένο απόσπασμα της εκπομπής στο Youtube «Η εκπομπή με το τροχόσπιτο», 4^ο επεισόδιο («Αυτό με την βραδιά πολιτισμού και τον δρόμο του Ατλαντικού»), 3^η σεζόν, 19:15-20:25.

Π = Πασχάλης

Γ = Γιώργος

Π: Τι είναι αυτά τα τα δεν μπορείτε να καταλάβετε πόσο μαλλί έχουν τα πρόβατά τους. Πω::: σαν μπάλες είναι. ΚΟΥΡΕΨ' ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ Σ', Α, ΑΚΑΜΑΤ' ΓΙΝ'ΚΑΝ ΜΠΑΛΕΣ ΓΙΝ'ΓΚΑΝ.

Γ: ((γελώνοντας)) Κούρεψ' τα πρόβατά σ' α ακαμάτ';

Π: Πότε θα πάω στο χωριό να ζήσω, ρε φίλε; Αφού για αυτό είμαι προορισμένος.

Γ: Να πάμε στο χωριό να γίνουμε full on χωριάτες και να κάνουμε εκπομπή::, μία εκεί εκπομπή στο χωριό.

Π: 'κπουμπή με του τρουχόσπ'το.

Γ: 'κπουμπή στου χωριό. Άι σήκου σήκου. Πάμε να μάσουμε να

Π: 'κπουμπή στο χωριατόσπ'το θα 'μαστε εγώ κι εσύ σε ένα σπίτι με μπαχτσέ. ΜΑΞΕ ΤΙΣ ΝΤΟΥΜΑΤΕΣ.

Γ: «Γιωρ'». Κι έχουμε τεράστια απορία να δούμε τι γίνεται στη μέση αυτής της χώρας.

Π: [Ναι]

Γ: [Που] όλοι μας λένε «Ε δεν έχει τίποτα εκεί, απλά περάστε».

Π: Η μέση αυτής της χώρας είναι ένα μυστήριο.

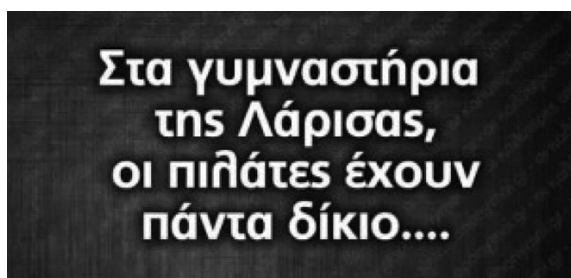
Γ: Έχει έρθει η ώρα να την αναδείξουμε, ο ΕΟΤ της Νορβηγίας θα μας ευγνωμονεί

Π: Επιτέλους

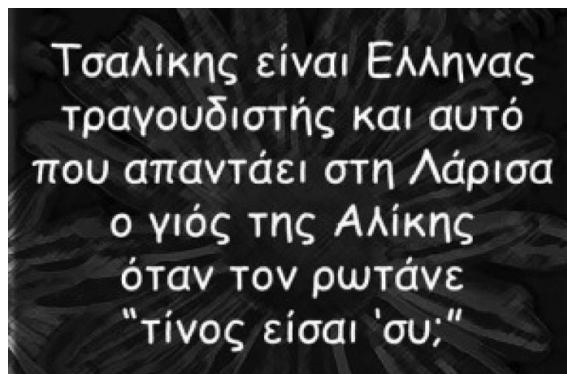
Γ: «Μετά από σας γιώμωσε. Όλοι στ' μες'».

Γ.2 Διαδικτυακά memes

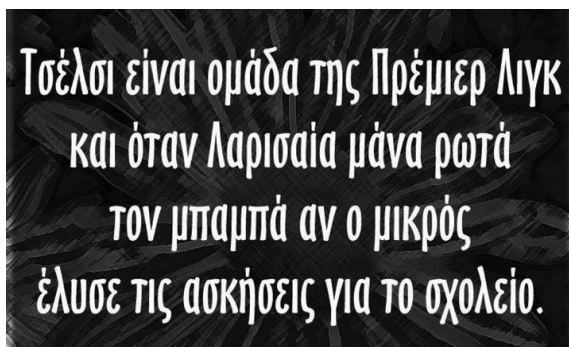
Ενδεικτικά memes προς αξιοποίηση στη διδασκαλία. [Πηγή: <https://bit.ly/4246LWx>, όπως αναφέρεται στο Κουρδής, 2025]

Εικόνα 1: Πιλάτες

Εικόνα 2: Τσαλίκης

Εικόνα 3: Τσέλσι

Εικόνα 4: Hush

Παράρτημα Δ: Φύλλα εργασίας κριτικής πλαισίωσης

Σε αυτό το Παράρτημα ακολουθούν τα Φύλλα Εργασίας που μοιράζονται στις ομάδες, κατά τη δραστηριότητα της Κριτικής Πλαισίωσης.

Δ.1 Φύλλο εργασίας για τις ομάδες που παρακολουθούν τα βίντεο

Φύλλο Εργασίας	/...../.....
ΟΜΑΔΑ:	
Συμμετέχουσες/-οντες:	
Αφού παρακολουθήσετε το βίντεο στο YouTube...	
→ Τι εικόνα σχηματίζετε για τον/τους διαλεκτόφωνο/-ους; (Μπορείτε να σχολιάσετε την ηλικία, το ντύσιμο, το επάγγελμα, τη χρήση/αδυναμία χρήσης ΚΝΕ κ.λπ.)	
.....	
.....	
.....	
.....	
→ Συγκρίνοντας τον/τους διαλεκτόφωνο/-ους που παρουσιάζεται/-ονται στο βίντεο με τις αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων στις σειρές που έχετε μελετήσει στο προηγούμενο μάθημα, πιστεύετε ότι μοιάζει ή διαφέρει η εικόνα τους;	
.....	
.....	
.....	
.....	
→ Πιστεύετε ότι το χιούμορ χρησιμοποιείται για να υποβαθμίσει τη γεωγραφική γλωσσική ποικιλία και τους ανθρώπους που τη μιλάνε;	
.....	
.....	
.....	
.....	

Αφού διαβάσετε τις απαντήσεις της άλλης ομάδας, καταγράψτε αν συμφωνείτε.

.....

.....

.....

.....

Δ.2 Φύλλο εργασίας για τις ομάδες που επεξεργάζονται τα διαδικτυακά memes

Φύλλο Εργασίας

...../...../.....

ΟΜΑΔΑ:

Συμμετέχουσες/-οντες:

Αφού παρατηρήσετε τα διαδικτυακά memes...

→ Ο διαλεκτικός λόγος τους έχει επιτυχώς χρησιμοποιηθεί ή παρατηρείται αδυναμία χρήσης του;

.....

.....

.....

.....

→ Συγκρίνοντας τον διαλεκτικό λόγο στα διαδικτυακά memes με τις αναπαραστάσεις των διαλεκτόφωνων στις σειρές που έχετε μελετήσει στο προηγούμενο μάθημα, πιστεύετε ότι μοιάζει ή διαφέρει η εικόνα που δημιουργεί η χρήση του;

.....

.....

.....

.....

→ Πιστεύετε ότι το χιούμορ χρησιμοποιείται για να υποβαθμίσει τη γεωγραφική γλωσσική ποικιλία;

Διπλωματική Εργασία

Παράρτημα Ε: Δραστηριότητες μετασχηματισμένης πρακτικής

Σε αυτό το Παράρτημα ακολουθούν οι δραστηριότητες που ανατίθενται στις ομάδες, στο πλαίσιο της Μετασχηματισμένης Πρακτικής.

ΟΜΑΔΑ Α

Η συγγραφική σας ομάδα αποφασίζει να γράψει μία τηλεοπτική σειρά, στην οποία πρωταγωνίστριες/-ιστές θα είναι διαλεκτόφωνες/-οι ομιλήτριες/-ητές και ομιλήτριες/-ητές της ΚΝΕ. Αφού αποφασίσετε το θέμα της σειράς και το είδος (κωμική, δραματική, κοινωνική κ.λπ.), γράψτε μία μικρή σκηνή στην οποία αλληλεπιδρούν οι διαλεκτόφωνοι και μη χαρακτήρες. Φροντίστε να είναι απαλλαγμένη από αρνητικά στερεότυπα.

ΟΜΑΔΑ Β

Αφού παραλάβετε το σενάριο από τη συγγραφική ομάδα, καλείστε να δώσετε ζωή στο κείμενο. Μοιράστε ρόλους και προχωρήστε στη μαγνητοσκόπηση της σκηνής. Σκηνοθέτης και ηθοποιοί μπορείτε να διαμορφώσετε τη σκηνή κατά βούληση, να τροποποιήσετε το κείμενο αν πιστεύετε ότι χρειάζεται διορθώσεις, ώστε το παραγόμενο αποτέλεσμα να είναι απαλλαγμένο από στερεότυπα εις βάρος των διαλεκτόφωνων.

ΟΜΑΔΑ Γ

Υποθέστε ότι είστε εκείνες/-οι που πρέπει να δώσετε την έγκριση, προκειμένου να βγει η τηλεοπτική σειρά στον αέρα. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από αρνητικά στερεότυπα. Αφού παρακολουθήσετε το απόσπασμα που δημιούργησαν οι άλλες δύο ομάδες, γράψτε, η/ο καθεμία/-ένας ξεχωριστά, σύντομα τη γνώμη σας και τους λόγους που πιστεύετε ότι η σειρά αξίζει να θεαθεί. Παρουσιάστε την άποψή σας στις/στους υπόλοιπες/-ους και ανακαλύψτε όλες/-οι μαζί αν ενστερνίζετε την ίδια άποψη.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.